

GEORGE VÂLSAN
POVESTEA UNEI
TINEREȚI

B344194

CVLTVRA NAȚIONALĂ

Biblioteca Centrală Universitară
BUCUREȘTI

Cota 31072 ~~Dublet~~
Inventar 540.935.

RC425/06

GEORGE VÂLSAN

POVEȘTEA UNEI

TINEREȚI

S'A EDITAT

ȘI TIPĂRIT

DE CULTURA

NAȚIONALĂ

BUCUREȘTI 1924

B.C.U. Bucuresti

C540935

T I N E R E Ţ E

*Sub copacul verde cui i-e drag să
şadă lângă mine şi cântarea lui să-şi
potrivească după dulcele glas al pă-
sărilor, cine nu urmăreşte ambiţia,
cui i-e drag să trăiască la soare
aceia să vie, să vie, să vie!*

*Lauda vieţii câmpeneşti
Shakespeare*

I

Trenul alergă prin căldura de după amiazi. Țârâitul greierilor intră prin fereastră cu valuri de mirosuri calde de floare. Câte un copac se arată la geam și repede pieriă. În stânga, o câmpie orbitoare de lumină; în dreapta, dealuri pe cari se urcau vii bogate. Iar la capul coastelor ieșiau, din învălmășeaia de pomi, pete albe de case, ori vreo turlă cu acoperișul strălucitor ca un scut.

Uneori dealul scădea iute, și o vale se adânciă fugind șerpuit până departe. Jos, lângă șuvița subțire de apă, păzind două-trei vite, priviă un băiat proptit într'o bâță. Apoi un mal ierbos astupă cu umărul vederea.

Alexandru, tot timpul, privise afară. Și-i părea rău că priveștiștile fugiau prea grăbit dinainte-i. Dela un timp, vântul îl izbiă atât de plin în obraz, că trebui să-și tragă capul mai înăuntru. Scoase încă odată scrisoarea și cetî sfârșitul:

«...Așadar, în ziua hotărîtă de tine, voi fi la gară cu căruța
«ca să iau băiatul. De i s'o urî, vina mea să fie! Ai să vezi ce mai
«flăcău voinic îți va veni de toamnă acasă... Și mai mare mulțu-
«mire am fi avut de ați fi venit și voi, sau cel puțin Elena. Dar,
«dacă nu se poate, ne mulțumim și cu atât. Să vă aibă Prea
«Sfântul în paza lui!

«Cu plecăciune,
Preotul I. N. Onea».

Alexandru atâta știe: că preotul Onea e un văr de departe al tatălui său. Mai știe că se va da jos la gara următoare, unde-l așteaptă părintele. — Mama stăruise mai cu seamă să-l trimeată: «Dragă, e slăbuț, și acum mai ales, după examin, a fost cam bolnav. I-ar trebui și lui o vară de odihnă, undeva, la țară, la aer curat». Tatăl se cam îndoise întâiu: «Cum să lași băiatul singur, o vară, prin străini? Deabiă a intrat în tinerețe, n'a mai făcut nici o călătorie; cine știe ce se întâmplă cu el pe acolo!» La aceste cuvinte mama începî a șovăi. Așa că la urmă însuș tatăl trebui să o încredințeze că e mai bine ca băiatul să plece. Il vor trimite într'un sat între dealuri, lângă munți, la ruda aceasta în care puteau aveà toată încrederea. Dar să nu uite studiile! Să ia volumele de Drept civil și roman și să mai citească... Și așa l-au trimis; iar Alexandru călătorește în tren, cu geamantanul (în care sunt și cărțile de drept) în plasa de deasupra capului, cu umbrela și bastonul alături, cu ochii pe fereastra vagonului.

Trenul acesta îl duce la țară! Adică într'un loc unde poți trăi în voie, fără să dai socoteală nimănui, unde

Mina

poți colinda pădurile și câmpiile, unde poți face câte-ți trece prin gând...

Cine și-ar fi închipuit că e așa de frumos la țară? O, dealurile dragi! Înălțimile acelea atât de ușoare, atât de stinse; ca o broderie în colți, foarte fină, cusută pe poalele cerului... Din ce în ce se măriau. Și dinspre ele venia mereu un vânt răcoros, de-ți lărgia pieptul. Alexandru deosebiă din culoarea vântată a pădurilor, surpături galbene, puncte albe cari trebuia să fie case. Frumoasele dealuri!

Acum se apropiaseră de tot, coborau spre el în văi line, și pe cer, sus, se vedeă îndoirea domoală a vârfulilor crețe de păduri. Nu știu a câtea oară în poala lor se desfăceau din verdeață turlle unei biserici, în jurul căreia stau risipite casele satului. Ce aer, ce soare!

Un șuer, trenul pocni pe la macazuri, fuga se îm-muiă. Câțiva copii cu șiruri de vișine alergau pe lângă geamuri. Trenul se oprî.

Alexandru se dete repede jos, privi în juru-i și nu văzû niciun preot. Se uită speriat la tabla care arată numele gării. Aici e! Dar părintele unde-i? Trecû în fugă prin sala răcoroasă și se văzû în șosea. O căruță goală așteptă. Dar, încolo, nimeni! Intră în gară și întrebă pe un domn cu șapcă roșie, care se plimbă cu mâinile la spate, dacă nu cumva cunoaște el pe părintele Onea?

Domnul însă își urmă plimbarea ca și cum n'auzise.

Dar repede îi răspunse un glas îndărăt:

— Aici, taică, aici. Iacă-mă și pe mine. Nu ești d-ta domnul Alexandru al vărului Toader?

Venise în grabă părintele. Se roșise. Pletele i se scuturau pe umeri. Își sumesese anteriorul de i se vedeau ciorapii groși, suri, din ghetete sgomotoase.

— Vezi dumneata că am întârziat... Eram la Ilie, dar, mai cu una, mai cu alta, ca păcatele, am uitat de tren. Când odată auz țignalul... Haiti, am pățit-o!

— Lasă, părinte, că nu e nimic, lasă...

Părintele îl privi cu niște ochi sclipitori, hotărâți.

— Acum, bine că te-am găsit... Salutăm, domnule șef!

Domnul șef, cu mâinile la spate, adie ușor din cap.

— Vino încoa, ia poftim de te urcă în căruța. Ce mai face tătuca, mămuca?...

— Sunt bine toți.

— Bine să dea Dumnezeu! Poftim, urcă-te aici...

Glasul acesta bărbătesc, cam poruncitor, plăceă tânărului. Se urcară, și căruța coti după gară; câmpia luminoasă rămase în urmă, iar în față dealurile mândre spre cari se îndreptau călătorii, se ridicau, părând mult mai înalte ca din tren.

— Mai e mult, părinte, până în sat la dumneavoastră?

Și Alexandru se așeză bine pe scaunul căruței, așteptându-se să vadă lucruri minunate. După trecerea liniei, intraseră într'un sat. O cârciumă cu umbrar le ieși în cale, numai decât. Cârciumarul sta răzător în șosea, cu mâinile înfipite în cureaua ițarilor.

— L-ai găsit, părinte? și arată din sprincene spre Alexandru.

— Găsit, Ilie, dar a cam așteptat dumnealui. I-o fi trecut un fior prin inimă când n'a văzut pe nimeni.

— Lasă, nu-i nimic, că-i tânăr... Dar ce zici dumneata?... Incă o ulcică, așa — ai?

Părintele se codi puțin, se uită cu coada ochiului la Alexandru, apoi își trecu repede mâna prin mustăți.

— E cam târzior, Ilie, și dumnealui nu știu dacă e învățat ca pe la noi.

Alexandru dete să protesteze.

— Mă rog, de ce nu.. Ce, par'că lui nu i s'a mai în-tâmplat așa ceva? Așa e la drum.

Dar părintele nu mai ascultă de ispită și începù să mâne căluțul. — De o parte și de alta, după gardurile de nuiete prin cari răsbiau la drum urzicile, se vedeau căsuțe cu cerdac și cu acoperiș înalt de șindrilă, ridi-cându-se spre mijlocul curților, între pruni. Copiii numai în cămășuțe alergau prin praful șoselei și pă-rintele trebuia să strige ca să-i alunge din drum. Câțiva câini se repeziră la picioarele calului și duseră căruța în lătrături până departe. Săteni cu mersul li-niștit își ridicau pălăria în fața părintelui, și acesta, ori îi întrebă în treacăt, ori opriă căruța să vază ce li face nevasta, odrasla, vitele, cam câtă țuică cred să scoată anul acesta, cât porumb... Și veștile de belșug, cari în seara aceea curgeau de pretutindeni, îi în-floriau fața, îi măriau bună voia.

Alexandru, cu umbrela și cu bastonul în mână, ascultă toate convorbirile și da din cap, ca un om priceput în treburi de acestea; mai puneà și el câte o vorbă, dar cu jumătate glas, ca să nu se nemerească greșită.

În curând ieșiră din sat. Drumul tot urcă. Aerul, turbure de praful satului, acum se limpezise și se mai răcorise. Liniștea domnià pe coastele luminate pieziș de soare. Într'un loc se arată o poiană mai largă, pă-tată, ca de niște stane de piatră, de vitele tolămite în pășune. Un băiat care le păzià, cum văzù căruța, trase un chiot lung de sună valea.

— Ei, flăcăule, ți s'o fi urit cu vitele, îngână pă-rintele, îndemnându-și calul.

Mai trecù puțin, și tot acelaș băiat. rămas în urmă, strigă pe cât îl ținea gura:

— Sărut mâna părinte!

Alexandru se uită lung după el. Mult ar fi vrut, oricât eră de serios, să se coboare din căruță și să dea fuga lângă băiatul acela. Să se întindă în iarbă și să chiuie după oameni...

Acum nu se mai arată urmă de casă. Până lângă drum coborau păduri bătrâne, în cari Alexandru își închipuia că ar duce o viață fericită, ascultând ecourile, sărind pâraiele năpădite de burueni, urcând pe poteci șerpuite spre zări tot mai largi. Cum te fac dealurile să le iubești! De-ar fi putut, le-ar fi îmbrățișat, de dragi ce-i erau.

Nerăbdător, începù să întrebe pe părintele dacă și la dumnealui în sat dealurile sunt tot atât de înalte.

— Oho — ba și mai înalte. Și să te duci pe valea Bărbușii! Și să te urci în Palangă! Iar satul e între livezi de pruni, și pe alături trece râul.

— Și râu e?

Și se gândi la o mulțime de lucruri minunate: cum se va duce la moară, cum va prinde pește, cum se va scaldă...

— Dar e adânc: poți să te scalzi în el?

— De, dacă faci stăvilă și te lași pe brânci. Și părintele râse. — Stai că ai să vezi acum. Dăm numai decât pe valea râului.

— Dar horă e? Adică, trebuie să fie...

— Horă? Se înțelege că e. Așa mai înțeleg și eu. Să-mi vorbești de horă, nu de gărlă... Dar să vezi ce mai fete, taică! Mai ai și dumneata puțintică răbdare...

Il privia cu coada ochiului și zâmbia șiret. Alexandru se roșise până în vârful urechilor. Apoi râse ca să nu se arăte prea naiv.

Nu se supăraseră. Ba-i părea bine că părintele nu-l ia drept un copil, cum îl luau cei de acasă.

Soarele prindea să se aurească. Drumul, după o cotitură, coborî repede, înnăbușit de o pădure tânără. O clipă se văzù o vale lungă, jumătate în lumină, jumătate în umbră, dar un fâlfâitor desiş de mesteacăn astupă totul. Căruța săria sgomotos peste hârtoape, mânată de povârnișul văii. O femeie cu furca în brâu, cu pui roșii și negri pe cămașă, se ferì din drum. Apoi iar o cotitură și vederea se deschise, nesfârșită. Drumul se lăsà drept până lângă albia râului, de unde, străpungând un sat mare, cu o biserică păzită de doi brazi, se ivià iarăș, departe, alb și trăgănat. Și lângă sat, din povârnișul unui deal, încolția o stâncă, a căreia puternică temelie se suptià tot mai mult până se încheià într'un vârf gingaș, sur, alăturat cu cerul. Stăpânià toată valea și sta deasupra caselor satului ca un păstor care-și păzește turma de oi, risipită pe luncă. Și peste tot o pace, de ți se odihnià sufletul numai privind.

Părintele arătă cu codrișca:

— Uite, vezi râul? De acum mergem în susul lui până acasă. Intrăm în dealurile Baiului — și am ajuns.

Pe o largă albie, râul, desfăcut în șuvițe, par'că nu se mișcă. Pe alocuri, pata de umbră viorie a dealurilor îl ascundeà, năzuind către coastele râpoase din față. Pe vârfurile îmbrăcate în păduri erà atâta sălbatecă frumusețã, că Alexandru se ridică puțin proptindu-se de umărul părintelui ca să vază mai bine.

— Dar frumos mai e!

— Frumos, nu? Iți place... Am știut eu. După ochi ți-am ghicit sufletul deșteptat... Așã, taică. Numai oamenii cu inima deschisă își trăesc vieța... Iată culmile de colo, cu poiene de iarbă: toată ziua stă soarele pe ele, și turmele se plimbă vara întregă, când pe un vârf, când pe altul. Iată și dincolo, la «Locurile

rele», ce mai groază de prăpastii! Îți place... E mare lucru să te încălzească frumusețile lui Dumnezeu? S'o știi dela mine: poate să te doboare bogățiile lumii, păcat de vieața ta dacă nu știi să vezi și să te miri de câte ni-a dăruit Cel de sus, nouă, oamenilor. Mare pedeapsă dintru început, și nu se mai poate tămădui... Bine că nevoiașii nici n'o simt...

Calul își domolise fuga. Părintele privi lung peste vale. Apoi vorbi cu zâmbet.

— Firește că e frumos. Mare ești în făpturile tale, Doamne!... Dar pe semne am început și eu să cad în rândul nevoiașilor. Uitasem. Dacă nu-mi spuneai dumneata că e frumos, nu m'aș mai fi gândit la așa ceva.

— De când vezi ținuturile astea, e natural să nu te mai impresioneze...

— Ce e aia?

Tânărul se cam încurcă:

— Vreau să-ți spun că nu-ți mai fac atât de mare plăcere, fiindcă le-ai văzut de multe ori.

— Da, da, se poate, taică... Mai în sus să vezi — că o să-ți placă și mai mult.

Trecură repede prin sat, căci părintele vrea să ajungă acasă până nu se înnopta. Alexandru văzù în treacăt case cu pălimare pline de garoafe, un foc înconjurat de copii sub niște nuci deși. Dar nu vru să păstreze nimic în minte decât doi ochi de fată și un glas fraged care îngână: «Sărut mâna, părinte». S'ar fi întors să se uite după fata aceea înaltă, cu mersul așa de lin, dar simțiă cum părintele, cu toate că se făcea niznai, îl pândiă cu ochii lui vioi și pe buze păstră acelaș zâmbet nehotărît, cu o ușoară ironie, și totuș plin de bunătațe. Alexandru simțiă că ochii aceea îi cetesc în suflet și aceasta îl cam stingheriă;

dar simția în acelaș timp că slova sufletului său spusese lucruri cari-l mulțumiau pe părintele.

Un vânt răcoros îi bătea în față. Se descoperiau pe rând toate minunile munților. Părintele numia fiecare munte și însiră în cuvinte puține legenda legată de el. Din când în când se întrerupea ca să-și îndemne calul, apoi luă iarăș șirul povestirii. Și în glasul bătrânului tremură un fel de mândrie și de înțelegere a frumusețelor lumii sale. La urmă se opri și privi în ochii lui Alexandru:

— Ce ți-oiu fi îndrugând eu dumitale lucruri pentru cari nu poți aveà tragere de inimă! Astea-s pentru noi, țărani... Dumneata ai umblat pe la școli mari, pe la orașe...

Alexandru cătă să-l încredințeze că astfel de povestiri pot să-i placă și lui, cu toate că erà băiat venit dela oraș. Dealtminteri la oraș tinerimea n'ar mai fi ca odată: ea cunoaște acum bine pe țărani și iubește natura. Iși puneà toată silința, o silință prea mare chiar, ca să dovedească aceasta, și i-ar fi părut foarte bine să convingă pe omul deștept care-i sta în față. Părintele ascultă cu luare aminte, însă părău că-i urmărește mai mult sufletul decât spusese.

Deodată vântul aduse o îngânare de clopote, când mai vie, când mai domoală, dar așa de armonioasă pe văile acestea pline de ecouri, încât Alexandru crezù că e o părere. Dealtfel, decând erà între dealuri, i se părău că trece printr'o împărăție de basme.

— Ce suna așa, părinte?

— Cum, nu știi ce sună? Bată-te norocul și toate florile! Vin vitele dela pășune... Așa cunoști țărâ-nimea?

Tânărul își pierdù puțin cumpătul. Apoi zise:

— Ei, că așa e, părinte. Eu și uitasem:

— Asta e de prin carte de pe la dumneavoastră. Prin cărțile de pe la noi nu scrie așa.

Sunetul se apropie tot mai mult, pierzându-și din dulceața învăluită dintru întâiu; clopotele băteau mai aspru. Apoi o cireadă se arată acoperind tot drumul, așa că părintele fu nevoit să-și oprească puțin căruța. Soarele scăpătase în urmă, și o lumină galbenă umplu cerul și dealurile, ca și cum Dumnezeu ar fi aprins o făclie de veghe în apus, spre a nu lăsa pământul în întuneric. Apoi puterea zilei se stinse prelung.

Căruța îl ducea pe Alexandru tot mai adânc în munți. Tânărul, cam îngreuiat de somn, strângând în mână bastonul și umbrela, abia mai vorbea în răstimpuri. Uneori își lipia capul de umărul părintelui și murmură, când tare, când numai pentru sine: «Ce frumos, ce frumos e la țară!» Și astfel intră în satul în care trebuia să stea o vară, întâia lui vară petrecută la țară.

Căruța se opri lângă o poartă cu stâlpi și cu strășină. Un copil se arătă la zăbrele, apoi dete fuga spre casă strigând cât îl luă gura:

— Mamă, au venit, mamă!

— Odică, măi tată, stai mă de deschide poarta... De, uite copil fără minte... El mă lasă aici în drum și fuge.

Veni un argat, de li deschise, și căruța intră într'o curte largă, în care Alexandru nu văzù din pricina amurgului decât o clădire mai mare și alte două mai mici, apoi câțiva nuci stufoși și ceva ca o grădină alături.

În pervazul unei uși pline de lumină de jar, se arată o umbră, care se îndreptă spre ei.

— Bine ai venit, maică... Și cocoana preteasa îl sărută pe Alexandru pe obraji. Alexandru îi sărută mâna.

— Ei, preteasă, știi că ni e foame? Dumnealui mai ales cred că o să mănânce sdravăn.

Alexandru eră cam obosit, cam somnoros; nu avea plăcere de vorbă: prea multe văzuse în seara aceea. Dar nici foamea nu e aducătoare de veselie. De aceea tresări bucuros la vorbele părintelui, și somnul i se mai risipi. Pe semne părintele băgă de seamă ce se petrecea cu el că începù:

— Ce zici, flăcăule, par'că-mi ieși un porumbel din gură. Ai?

— Zău așa, părinte, o nemeși!

— E gata, părinte, e gata tot, grăi zorită cocoana preteasă. M'am gândit eu la așa ceva, vai de mine! Ați și cam întârziat...

Alexandru se lăsase pe un trunchiu, și privi. Lucrurile din juru-i, atât de nouă pentru el, păreau pline de taină. Uneori credeă că visează. Oare el sta în mijlocul curții acesteia abia luminate de roșata venită din cămară, lângă un preot și o preteasă, bătrâni și buni, la țară, departe, departe de București? Iată un car desjugat, și colo grajdul în care se aud suflările vitelor, dincolo casa cu acoperiș de șindrilă; desimi întunecate foșnesc în jur, se răspândește un miros ușor de frunză de nuc, aerul umblă în voie pretutindeni. Și el, Alexandru cel din București, e aici... Se simția stăpânit de o tulburare dulce... Se mai uită odată la cei doi bătrâni. Buni oameni!

— Părinte, dar unde e băiețelul de adineaori?

— Odică? Trebuie să fie pe aici. Unde e Odică? Chemați-l încoace. Și Leana să vie!

În odaia luminată de foc se auzi glasul cocoanei preotese: «I-auzi, Odică, du-te!» apoi câteva șoapte și râsete înfundate. O umbră de fată subțire trecu prin lumina roșie și iute pieri. Părintele zâmbi către Alexandru:

— I-e rușine, de-aia nu vrea să vie. Apoi își îngroșă glasul:

— Dar nu vine băiatul?

Și iar se auzi glasul încet al cocoanei preotese:

— Du-te, mamă, că te chiamă părintele...

În sfârșit se arată un cap ascuns cu totul în cot, și un băiețel se lipi de stâlpul ușii.

— Aide, măi tată, ce e asta pe tine? Vino să te vază domnul Alexandru.

Copilul se codi puțin, apoi, tot cu fața ascunsă, veni de se vârî în anteriul părintelui. Acesta-l mângâie pe păr, și glasul i se făcù blând.

— Ia uite-l ce rușinos e... Dar ce, tu nu ești crescut între oameni de te sfiești așa? Ai? Ce fel de cruce de voinic ești tu?

Apoi îl luă în brate și-l lipi de pieptul lui.

— Cum ai spus că-l chiamă, părinte?

— Ion îl chiamă, dar din mângâiere i-am schimbat numele în Odică. Și acum numai așa îi zicem.

— Haide, Odică, vino încoace să ne împrietenim, că de acum înainte tu ai să-mi fii tovarăș.

— Preoteasă, dar unde e Leana? De ce nu vine și ea încoace?

— Vine și ea acum, părinte.

Din pervazul roșu se desprinse o sprintenă umbră de fată și se apropiè de ei. Alexandru, așezat spre lumină, nici nu-i putù vedeà bine fața. Il uimià numai aureola de păr din jurul capului. Întinse mâna prin umbră și simți cum se atinge caldă de a lui, altă mână. Apoi umbra fugi.

In vremea aceasta, mama preoteasa așezase o masă scundă cu trei picioare lângă ușa luminoasă și o învelise cu o pânzătură albă. Și pe masă o mulțime de bunătăți! Iar de o parte asudă un clondir voinic plin cu roșior. Intr'un sfeșnic de lemn o lumânare își tremură lumina plăpândă peste toate.

Părintele își chemă oaspele la masă și-i dăte un țoiu plin de țuică tare, de se aprinse gâtlejul târgovețului. Și iată acum se arată în ușă cocoana preoteasa cu un taler pe care fumegau doi pui fripți.

Și mănăcă băiatul cu mare poftă. Părintele îi umplea într'una paharul, iar el bea mereu, că eră vinul rece și dulce. La sfârșitul mesei, prinsese gust de vorbă și răs. Se simția mai ușor, tot vrea să sboare, de par'că Dumnezeu se îndurase a-i lua greutatea pământescă a trupului. Ba chiar îi venia să cânte. Se apucase a povesti părintelui cum păcălise cu un an înainte pe profesorul de grecește, la bacalaureat. Părintele sta cu o mână pe clondir și cu alta pe pahar și râdea. Incepușe și Sfinția Sa să se înveselească; acum făcea gesturi largi și, când vorbeia, strigă de răsunau împrejurimile.

— Nouă am luat, părinte! Iți închipuești dumneata așa ceva? Nouă, adică între cei mai buni. Și nu citisem nimic. Înțelegi dumneata ce înseamnă asta? Deabiă mai puteam să scriu cârligele grecești.

— Ha, ha, ha! Și l-ai păcălit, ai? Bine i-ai făcut, taică... Auzi vorbă! Să chinuească el băieții cu parascoveniile lui... Ia mai poftim de gustă din păhărelul ăsta!

— Dar să vezi dumneata la latinește... Dar odată tăcū și rămase cu paharul în mână. În lumina roșie a uși se arată un cap de fată cu ochii licăritori. Fata râdea. Dar ținū numai o clipă.

— Cine-i acolo, părinte?

Părintele se întoarse și dumnealui.

— Leana trebuie să fie: își vedeă de treabă, grăi cocoana preoteasa.

— E Leana, roști și părintele. Ei și ce e cu latineasca?... Ce mai puiu de lele mi-ești, flăcăule!

Și Alexandru, încornorând lucrurile bine, se porri iar să-și spue isprăvile, până când se topi lumânarea și se scurse în șiroaie pe feșnic. Atunci cocoana preoteasa vru să-l ducă până la odaia pregătită. Inșă Alexandru se încălzise: acum dorì să vază toate clădirile, ba, de se poate, să umble și prin sat, și atunci copilul, care în timpul mesei se așezase pe pământ lângă noul oaspe, îi pipăise hainele, ba chiar se lăsase luat de mână, după ce-i arată odaia în care Alexandru abiă se uită, trebui să-l ducă și la cămări și la grajdul așezat mai de o parte.

— Aici e grajdul. Acum vitele dorm; dar să vezi mâine, pe Joiana, ce albă și ce blândă e! Vine la mine de o scarpin între coarne... O vezi? Șade colo în întuneric...

— Da? Și e blândă, spui? Dar scara asta unde duce?

— Asta duce la podul cu fân.

— Miroase frumos fânul?

— Miroase, păi cum nu; și să vezi, nene Alexandre, ce bine e să dormi în el!

— Ce spui? Dar nu zice nimic părintele?

— Ce să zică? Par'că tatei nu-i place? M'a lăsat și pe mine să dorm odată. Miroase fânul de te îmbată...

— Să știi că mă culc și eu aici. Dar n'o să mă spui tu cuiva?

Copilul râse:

— Vrei să te culci în fân? Și iar râse. Zău nu te spui! Să se facă așa cine o scoate o vorbă...

— Atunci du-te, și, de te-or întreba de mine, să le spui că m'am culcat în casă.

Și Alexandru se agăță de scară și intră pe gura podului. Întâiu îi fu aproape frică de întuneric, apoi deosebi în fund o fereastră. Se îndreptă spre ea. Fânul se urcă mereu, așa că ajungea până sub fereastra fără geamuri. Alexandru se uită afară. Se vedeă întreagă curtea părintelui, tăiată de câteva fâșii de lumină. Mai încolo, o înălțime neagră îi părù întâiu un deal, apoi o grădină. De aici se auzia deslușit un fel de clipot de apă, ca și cum ar fi curs o gărlă pe aproape. Cerul erà acoperit, dar norii se desfăceau pe alocuri și se arătau despicături de o lumină albastră ca de spirt aprins. Câteva clipe, și iată se zări și un crâmpeiu de lună, ca un fulg de aur.

Deodată se auzi un glas în curte:

— În fân? Apoi urmară câteva râsete. Și puternicul glas al părintelui răsună:

— Bată-l norocul să-l bată! Incepe bine!

Urmară câteva cuvinte, pe cari Alexandru nu le înțelese. Apoi un răs limpede.

— Asta e Leana, se gândi Alexandru.

Prinsese mare ciudă pe Odică, fiindcă nu-și putuse ține gura... Dar, la urmă, ce erà copilul vinovat! Ii fu rușine. Frumos erà din partea lui ca din întâia seară să facă așa ispravă. Pe semne că aveà dreptate tată-său când se codia să-l lase singur.

Un liliac sbură zănatec prin noaptea caldă.

— Să știe tata!...

Dar tata n'o să știe, și de ceilalți puțin îi păsă; puteau să creadă ce poftiau. De părintele, erà încredințat că n'o să i-o ia în nume de rău...

Se trânti pe spate în fân, cu mâinile după cap. Fânul se cufundă sub el, și fire subțiri, uscate îi gâdilară

obrazul. Rămase așa, în așternutul atât de moale. Un somn dulce îl cuprinse. Se mai sucì puțin, apoi adormì ca un copil, cu mâna subt obraz, în aroma pătrunzătoare, încropită a fânului. Din când în când, o adiere, venind prin fereastră, îi suflă în pleoape și-i ridică șuvițele de păr de pe frunte. Și atunci se deșteptau toate mirosurile fânului, de-i năvăliau în piept, umplându-i plămâni de sănătate. El suspină adânc, fericit. Visă că alergă în căruță pe un drum de munte, într'o lumină galbenă de apus și că la fiecare cotitură li iese înainte câte o față subțire, cu ochii plecați, șoptind: «sărut mâna, părinte». Și lui tot îi vine să sară jos din căruță, dar părintele îl atinge pe umăr și-i arată cu codirișca încolo, spre mândrele culmi sălbatice...

II

Când deschise ochii, i se părù că adineaori admise, dar erà ziuă mare. Veșmintele i se umeziseră puțin, și fire de fân îi intraseră pe mânecă. În cercevelele ferestrei stau prinse patru bucăți de albastru așa de adânc, așa de limpede, așa de primăvăratec, că lui Alexandru i se coborî un zâmbet până în suflet. O vrabie sglobie venì în sbor pe cercevea, ciripì mișcând din cap, apoi sbură. Par'că-i adusese un cuvânt de veselie.

Sărì de pe fân, și își vârì capul printr'un ochiu de fereastră. Sorbì cu poftă din aerul răcoros. Înălțimea care i se păruse de cu noapte a fi un deal, erà o perdea de sălcii prin cari licăriau vioaietele unde ale râului, și tocmai în fund, după sălcii, se ridică în soare un deal acoperit de pometuri, apoi mai departe două piscuri albastre, iar deasupra acestora un nor strălucit își luă

sborul în cer, ca un stol de porumbei albi. Și soare, soare peste tot!

Ah, bună e vieța!

Alexandru simția cum natura îl umple de prisosul tinereții, ca pe un pom, primăvara, când ramurile își tremură în vânt ușoara povară a florilor.

Bună e vieța!

Vru să se dea jos mai repede, căci simția nevoia să-și înviioreze fața în apă rece, apoi să plece cântând, să hoinărească la întâmplare cât l-or răbdă picioarele, să cunoască tot. Dar aținti urechea. Jos în grajd se auziau glasuri. Se întinse pe brânci la gura podului, și privi. O vacă își plimbă botul printr'un mănunchiu de fân, în iesle. Odică ținea cât putea de grumaz un vițel neastâmpărat. Iar alături o fată cu părul bălaiu — basmaua îi căzuse pe umeri — mulgea vaca. Se auzia cum țâșnește ritmic laptele în găleată, când dintr'o țâță, când din alta. Fata ridică puțin capul, apăsând ugerile vacii ca să adune laptele la sfârcuri și Alexandru văzù niște gene lungi tremurând ca un păinjenis de aur deasupra ochilor. Odică se plecă spre fată și șopti râzând:

— Ce-o fi făcând acum nenea Alexandru, Leano! Mă urc să văz.

Fata se oprì din muls.

— Nu te mai duce. O fi dormind.

Atunci Alexandru începù să strige:

— Bine, Odică, mă spuseși! Așa ni-a fost vorba?

Fata lăsă găleata și se sculă repede. Odică fugi tipând. Alexandru se coborà încet pe treptele strâmbe ale scării.

Se uită la fată, care rămăsese nemișcată, cu ochii în jos, cu un răs mut pe buze, și deodată îi pieri îndrăzneala de adineaori. Abia murmură:

— Bună dimineața.

Fata înălță puțin genele și răspunse:

— Bună dimineața. Apoi, sfiită, se căzni să-și desfacă mânecele suflecate până la cot. Alexandru nu găsi ce să mai vorbească. Știa el la ce se gândia fata: se gândia la isprava de aseară și râdea în sine. Se auzi un muget fraged, înăbușit, la care vaca răspunse mai mult printr'un adânc mormăit. Vițelul sugea fometos la ugerul vacii.

— Odică, vino de ține vițelul, că nu pot să mulg.

— Lasă că-l țin eu, răspunse ferit Alexandru.

— Dar o să știi dumneata?

— E așa de greu de ținut?

Fata nu mai zise nimic și se plecă repede ca să isprăvească mulsul. Un trandafiriu gingaș îi acoperise obrazii până la tâmple. Zădarnic se plecă să n'o vază Alexandru, căci se cunoștea după cum i se rotunjiu obrazii că râde pe tăcute. Odată chiar izbucni de-a binelea și se opri din muls, apoi se încruntă și începù să mulgă mai repede. Alexandru se făcù a nu băgă în seamă.

— Vino, Odică, să ne împăcăm. Lasă că nu-i nimic. Dar de acum înainte să-mi fii prieten cinstit.

Chemase pe Odică mai mult pentru că nu se simția bine singur. Fata ridică găleata. Acum i se uită drept în ochi:

— Vrei să bei lapte?

Ochii ei albaștri îl priviră atât de fățiș, că el se tulbură.

— Da... beau...

— Cum îți place mai bine, crud ori fiert?

— Știu eu cum o fi crud?

— Bea. Și fata ridică găleata, apoi o aplecă spre gura lui. Alexandru gustă, dar nu băgă de seamă dacă

laptele fusese bun sau rău. El simțià ochii fetei țințiți asupra-i — și fata de sigur iar se gândià la isprava lui — și mai simțià cum fără voie o undă de roșeață i se urcase în obraz, și asta îl supără grozav. Dacă n'ar fi fost nebunia de aseară, fata s'ar fi purtat cu el altfel, cum te poți purtà cu un domn de oraș, care știe multe și în fața căruia trebuie să calci cu sfiala cuvenită. Dar după fapta lui de aseară ce respect să mai păstreze? Răspunse cam acru:

— Nu-mi place laptele crud.

— Atunci vino până la cămară să-ți fierb o ulcică.

— Cum, nu-ți place laptele crud, nene Alexandre, strigă Odică din ușă. Ba e bun; eu beau și dela ugerul vacii...

— Ia astâmpără-te! Ai uitat că e Duminică? Lasă vițelul să sugă, bietul de el, că de mult așteaptă flămând...

Vițelul par'că înțelese că de el e vorba și muglî încet din supt. Vaca se întoarse de-l linse pe spinare. Fata, cu gândul aiurea, mulsese prea mult, căci vițelul trăgea ghionți puternici în uger, de făcèa pe vacă că ridicie piciorul de durere.

— Cum o izbește, săraca! Botosule, nu da așa! Apoi se întoarse spre Alexandru:

— Vino să-ți fierb laptele!

Intrară cu toții în casă. Aici fata ațâță focul cu găteje și începù să sufle ca să se aprinză văpaia. Alexandru, căruia Odică îi turnase să se spele peste pălimar se folosià de clipele când ea se da după treabă ca s'o urmărească din ochi. Când suflă în foc, sprâncenele se ridicau, iar genele rămâneau plecate, dogorite de para focului, mărginite de acelaș păinjenis de aur. Capul se mișcă sglobiu, ca de pasăre, sub basmaua înnodată în bărbie. Erà nesfiută în mișcări, umblă în

voie, și cămașa ușoară de pânză îi mângâia trupul, îmmuindu-se supusă la toate mlădierile, de par'că ar fi fost fericită că ocolește așa trup frumos. Ce mai strugure de fată! Se cunoșteă că fusese crescută toată vremea în ploaie de lumină și în aer mult. Par'că eră o rază de soare. Și în preajma ei se răspândiă pururea ceva tânăr, ceva proaspăt, vioiu, de ți se deschidea sufletul spre veselie și spre tinerețe.

Afară, o adiere înclină de câteva ori sălciile argintii. Par'că treceau unde de fericire prin aer. Da, fericirea, fericirea plutiă în juru-le. Eră răspândită pe coastele cu livezi de pruni, pe văile largi, în raza cerului, sbură pe norii albi, se vărsă ca o cascadă sonoră în suflete...

În liniștea satului se auzi un dangăt de clopot, apoi bățiile urmară, umplând tot cerul de chemarea lor sărbătorească. Odică sări în sus.

— Tata mi-a spus să viu de vreme azi la biserică, și eu n'am plecat.

— Dar ce e azi, întrebă Alexandru, apoi își aduse aminte: Eu am uitat că e sărbătoare. Viu și eu cu tine, Odică.

Intră în odaie de-și luă pălăria, se mai netezi puțin, apoi plecă ținând băiatul de mână. Simțiă cum fata îi urmărește din ochi, și din pricina asta nu putea să-și potrivească mersul.

Drumul urcă, și de amândouă părțile grădinile se clătinău în soare, iar din mijlocul lor se ridicau, pe temelii înalte, căsuțele albe. În ferestrele mici sta câte un ghiveciu de busuioc sau câte o garoafă cu florile sângerate. Prin perdeaua de sălcii, care mărginiă satul, se vedeă apa râului plină de raze.

Alexandru și Odică pășiau în liniște pe partea mai umbrită a drumului. Un câine lungit în praful cald

se sculă, lătră de vreo două ori la hainele târgovețului, apoi se culcă iar. Dintr'un pridvor, o femeie cu sânii plini sub cămașă îi privi câțva timp ținând mâna streășină la ochi, apoi intră tăcută în casă.

Alexandru, uitându-se în urmă, văzù în vale cum fete gătite se adunau râzând și urcau în stoluri colorate, de par'că porniseră toate florile grădinilor să aducă închinare Domnului. Și priveliștea aceasta neașteptată îl făcù să se oprească un timp, zâmbind de uimire.

Peste puțin, înaintea bisericii, o ceată de copii îi tăie drumul.

— Stați, măi neică! Lăsați-mă să trec! Și îi veniă să-i sărute pe toți. Copiii se deteră la o parte, și gălăgia deodată se potoli. Unul aflase, dela Odică pe semne, cum îl chiamă pe străinul îmbrăcat în haine orășenești, căci, cum se depărtă acesta, se auzi un strigăt:

— Domnu' Alexandru!

Odică, încruntat, întoarse capul, dar îndrăznețul se ascunsese după ceata celorlați.

În bisericuța cu streșini largi de șindrilă și cu muncile iadului zugrăvite la intrare nu se începuse încă slujba. Un singur bătrân, târîndu-și pașii, aprindea lumânările. Stranele erau încă goale. Biserica eră numai a sfinților, cari se deslușiau ca niște umbre pe pereții înnegriți. În dreptul geamurilor înguste, afară, verdeața puternică a pomilor vălură în soare.

Părintele în altar uneori își dregea glasul cu putere. Odică își văzù de treabă, apoi își luă prietenul să-i arăte împrejurimile bisericii. În cimitir, îi arătă întâiu bolnița aproape prăbușită, unde se rânduiau în rafturi țestele galbene. Băiatul atât se deprinsese cu ele, că le numiă, atingându-le cu degetul.

— Asta, numai cu doi dinți, e a lui moș Marin, care ședeà pe coastă, lângă valea Bărbușii. Erà bătrân, bătrân și îndoit și nu lăsa pe nimeni să-i intre în casă. L-au găsit după mult timp, mort în pat, săracul...

Înșirà serios tot ce auzise și el dela dascâl, iar hârcele fără nasuri îl priviau, lipsite de gânduri, cu orbitele lor negre.

La urmă umblară prin cimitirul care ocolià biserica. Ierburile înalte înnăbușiau totul. Din loc în loc, lugere de nalbă înflorită se legănau deasupra crucilor. Pâlcuri de maci roșii sângerau unele morminte. În jurul florilor sburau albine, și pretutindeni crâsteii sunau tare. Un zid ruinat, propit în nuci puternici, înconjurà această cetate a morții cucerită de o izbucnitoare vieață. O, altfel erà vieața și moartea de cum le înțelesese Alexandru!

Slujba începuse acuma, și se auzià cântarea preotului prin ferestrele deschise. Glasul acela par'că întinse o liniște sfântă peste tot cimitirul, domolind sgomotul și năvala necuviincioasă a vieții.

Intrară în biserica înnorată de fum de tămâie. Sătenii adunați, toți se întoarseră să-l vază pe Alexandru. Copiii se îndesau unul în altul, femeile își șoptiau cu ochii pe el. Alexandru se așezase în strană între dascâl și Odică și așteptà... dar nu-și da seama ce așteptà. Peste puțin, încordarea așteptării se prefăcù în mulțumire. Văzuse cum își făceau loc prin lume preoteasa cu fie-sa. Se închinară la toate icoanele, făcând mătânie și mișcând buzele în rugăciune, apoi intrară în strane. Acum fata ridică privirile și întâiu dete cu ochii de Alexandru în strana din față, deaceea întoarse capul să nu crează lumea că s'a uitat dinadins. Cămașa cu fluturi licărià la orice mișcare, și figura ei se deosebià senină, în cununa coadelor bălaie, pe zidul negru.

Pentru întâia oară o slujbă bisericească i se părù nespus de frumoasă lui Alexandru. Se simți mișcat cum nu i se întâmplase în niciun alt lăcaș de rugăciune.

Nu aflai podoaba nouă, lăudăroasă a bolților poleite de curând, nici lumina colorată a geamurilor, nici picturile vii ale pereților, nici gândul de strălucitoare dar trecătoare și deșartă biruință.

Aici stăpâneau simplitatea și cuviința, iar vechimea își aruncă vâlul său de adâncă taină peste toate lucrurile. Sufletul erà îndemnat să se răsfrângă asupra-și, cercetându-se și dojenindu-se.

Stranele înguste, având pe spătar săpături făcute cu dragoste, se lipiau de zid, și pe alocuri, din pricina mâinii încheștate pe ele, rămăsese lemnul roșietic și lustruit ca un os de moaște. Lumina intră cu sfială, iar umbrele se domoliau și îmmuiau toate asprimile cari ți-ar fi luat gândul dela rugă.

Din icoane ieșiau obrazurile sfinților, îngălbenite de vremuri, și ochii plini de umbră prinseseră un suflet și o înfățișare de evlavie. Par'că trăiseră veacuri întregi bântuiți și ei de sbuciumul oamenilor aduși în rugi la picioarele lor, iar dela un timp înțeleseseră că așa e menirea celor ce trăesc pe pământ, iar a lor e să-i mângâie, și o liniște blândă și tristă li se coborîse peste chipuri.

Și cât de potrivită erà și cântarea de jale, cu trăgănări ale glasului și cu vorbe strămoșești cari păreau nespus de vechi ieșind din bătrâna gură a dascălului! Și din când în când limpedele glas al lui Odică străbătea ca o rază de nădejde și de mângâiere.

O mare duiosie se răspândià din toate. Cucernicia se adunase an de an între aceste ziduri, cari păreau că și ele s'au sfințit și că, de le-ai dărâma, ar răspândi cu mirosul de tămâie toate plânsetele și durerile, precum și bucuriile adânci la cari luaseră parte.

Sfântă biserică! Sfântă nu numai de cele ce se citesc în ea, ci de atâtea nădejdi, de atâtea doruri și suspine șoptite veacuri întregi icoanelor, de atâtea mătânii cari i-au ros treptele, de atâtea lacrimi cari i-au spălat lespezile... Sfințită de dorința de mai bine, sfințită de durerea și nevolnicia omenească...

Sub această lumină, simțimintele lui Alexandru pentru fata din strană luau o deosebită însemnătate. Par'că întrezărise un pericol mare pentru amândoi atât de neînsemnați în mijlocul valurilor lumii, și se simția dator să o întovărășească pe copila aceea, spre a-și da sprijin unul altuia în durerile și bucuriile cari vor trece ca niște furtuni pe deasupra lor.

Fu smuls din aceste cugetări prin îngenunchierea întregii lumi. Căzù în genunchi și el. Preotul ieșia din altar cu sfințele daruri. Nu mai erà acelaș părinte Onea, vioiu, cu glas hotărît. Imbrăcat în grele odăjdii, ținând simbolurile în mâini deasupra frunții, pășia încet, transfigurat, șoptind repede rugile, cu atâta credință în ochi, că toți plecară adânc capetele. Alexandru fu cuprins de o râvnă de rugat cum nu mai avusese în viața lui. Se rugă cu toată puterea sufletului său, fără să știe pentru cine. Apoi, ușurat, privi iar cu ochii înduioșați spre chipul luminos din strană. Intre zidurile acestea sfinte se îndeplinise par'că o legătură ascunsă între ei.

Fumul de tămâie se înalță ușor. Candelele clipiu în ceață în jurul Isusului răstignit deasupra catapitezmei. Glasul gingaș al lui Odică se împletiă cu vocea răgușită a bătrânului dascăl, cum se împletește un luger de zorea plin de flori pe trunchiul noduros al unui pom. Și Alexandru simția o toropeală fericită cuprinzându-i sufletul.

Lumea începù să se miruească. Trecură întâiu bătrânii cu pasul cumpătat, ținându-și căciula strânsă în mâini, apoi bărbații. Apoi mâna îndureratei Feocioare fu sărutată de bătrânele cu bărbia tremurătoare, de tinerele înflorite la obraz. Și, când veni Leana de-și atinse buzele de mâinile voastre, Maică preacurată și tu, sfinte Isuse, nu v'ați zâmbit uimiți sub coroana voastră de aur?

Copiii se îmbulziră și ei la miruit. Biserica se goliă. Lumea își îngăduia să vorbească mai tare, și pe toate fețele se răspândise bucuria unei datorii împlinite.

Alexandru văzù pe Leana când ieși cu mamă-sa. Nici el nu mai putù sta în biserică; se suì cu Odică în turlă, de unde putea urmări pe toată lumea.

Frânghiile clopotelor se legănau de vânt. Prin fereastra turlei se vedeà jos tot satul și drumul pătat de umbre, pe care coborau în pas sărbătoreasc voinicii în veșminte albe și fetele cu fote înflorite. Și iat'o și pe ea, pe Leana, alături de preteasă și de câteva femei cu marama de borangic, curgând pe spate ca la împărătese.

Alexandru se răzima cu coatele de marginea ferestrei. Privirile i se pierdură departe pe surele piscuri de munți cari se înlănțuiau de jur împrejur ca într'o uriașă horă. Dar ochii lui nu vedeau frumusețile firii. Ceva neașteptat îi încolțise în suflet. Ceva tulburător, de care nu-și putea da încă seama. Și par'că îl cuprindea o grijă... Sufletul i se neliniștise ca o apă bătută de adieri nevăzute. Mult timp rămase nemișcat... Apoi își aduse aminte de Odică, și se întoarse. Copilul neastâmpărat se agățase de o grindă și scormoniă într'un colț întunecos după liliaci. Il dete jos de acolo și, coborând prin răcoroasa scară în melc, se grăbi să ajungă acasă.

Copilul îl întrebă ceva pe drum, dar el nici nu auzi. Intră în odaia lui cu gândul să trimită înaintea prânzului o scrisoare părinților. Rămase mult timp însă fără să poată scrie un rând. Un chip de fată i se puneà mereu între ochi și hârtie. Și îi venià să-l dojenească și să-l sărute. Apoi suspină și cu un zâmbet pe buze începù încet:

«Sărut mâna, măicuță și tăticle...»

III

...Alegase toată ziua, și acum se întoarceà pe albia râului, sărind din piatră în piatră. Iși lăsase în jos marginile pălăriei ca să-l apere de arșiță și la cheo-toare își prinsese un mac roșu care rămăsese numai cu două foi, celelalte scuturându-se de vânt. Aproape de sat se opri sub sălcii și rămase mult timp gândindu-se, cu ochii pe undele schimbătoare ale râului. Un cântec răsunà departe, limpede. Atunci, privind în jur toate frumusețile ținutului și satul din vale, deschise bărbătește brațele largi, și un zâmbet îi lumineà toată fața:

— A mea ești, lume!

IV

Satul se întinde dealungul șoselei până la un pod. De aci, părăsind șoseaua, cotește pe o parte și alta a unei vâlcele răvășite de pietre, păzite de două rânduri de sălcii.

Aceasta e vâlceaua Bărbușei.

Pe timpul ploilor mari e rea vâlceaua Bărbușei. In sus, când se umplu toate gropnițele, toate viroagele, unda își dă drumul detunând pe vale, năvălește în

sat, rupe sălciile gardurilor, potmolește puțurile și intră în grădini, până în pragul caselor, înecând rădăcinile prunilor. Așa ține cam vreo două ceasuri, și vai de sufletul pe care l-o întâlnești în cale! Multe vite au fost luate de șivoiu, izbite de pietre și duse până în albia râului. Copiii, venind dela școală, când simt că se apropie «apele», se suie pe garduri și rămân agățati până trece potopul... Apoi vâlceaua se potolește repede și curge în râușor turbure, ocolind pietrele pe cari singură și le-a pus în cale. Incetul cu incetul se limpezește și, subțiată, se prelinge sfioasă pe lângă gardurile de nuiele încheiate din nou cu trudă mare de săteni.

Satul înaintează binișor pe vâlcea. Dealmtinteri aici, abătut din cale, a fost satul cel vechiu, care mai târziu s'a coborât și dealungul râului mare. Căsuțele se înșiră ici, colo, prin grădini. Multe își răsfață pălimarele în soare tocmai sus, prin câte o poiană atât de înclinată, încât par niște colivii agățate la soare. Verdeța pe aici e mai bogată decât pe valea râului, par'că unde e mai adăpost de vânturi. Prunii mai ales sunt atât de mulți, că, prin August, pe timp liniștit, toată vâlceaua miroase a prune coapte.

Mai la deal, satul se oprește. Malurile vâlcelei se schimbă în râpe, pe cari se agață gherghinele și porumbarii țepoși. Pădurile vin până în marginea râpei, dar aici se apleacă și privesc în adâncime, par'că îndoindu-se dacă e bine ori nu să înainteze. Și, între malurile înalte, lovite de soare, s'a prins o limbă de cer albastru, pe care fug toată ziua fășii mătăsoase de nori.

În sus, după râpe, părintele Onea aveă, «în Palangă», o grădină. Dar o grădină cât o moșie. Erau în ea și pometuri și pădure și poieni. Iar, dacă te urcai până la capătul de sus al Palangei, puteai vedea,

pe lângă o bună parte din sat, și câteva cătune culcate pe văi luminoase, lângă undele limpezi ale râulețelor. Iar de jur împrejur se înălțau piscuri de munți. În pădurea de aici — poienile le păstră pentru cosit — își trimitea părintele vitele la păscut. Un argat le ducea dimineața și le întorcea seara. Dar de multe ori argatul avea alte treburi, și atunci Leana cu Odică făceau slujba asta după porunca părintelui.

Deacea Alexandru iubiă mult Palanga. Dar o iubiă și pentru frumusețea locului. Iși luă o carte în mână și porniă după prânz agale, spre grădină. În drum știă că va întâlni o mulțime de lume. Uneori Odică se ținea în urmă-i, înconjurat de o droaie de copii cari se împrieteniă curând cu Alexandru. Acesta adesea opriă din cale pe câte o bătrână și o întrebă de nevoile ei, îi cerea sfaturi. Și bătrâna își puneă sarcina jos și, cu mâinile în sân, începeă vorba cu el.

— Și cum te chiamă, ajuta-ți-ar Dumnezeu?

Vorbiau de sămănături, de vite, de leacuri, de nevoi, de câte și mai câte.

Pe tânăr îl încântă noutatea vieții acesteia. Priveliștile naturii, satul, oamenii, totul eră altceva decât fuseseră pentru el mai înainte. Se ridică perdeaua de pe o lume nouă. I se păreă că începe să simtă și să gândească altfel. Leana schimbăse pământul din ghiveciul unei mușcate, și mușcata se înviorase și înflorise. Acelaș lucru par'că se întâmplă cu el. Renășteă în altă viață...

Sub un jugastru des, unde niciodată nu se lăsă roua și iarba eră moale, acolo îi plăceă să se așeze. Tot acolo veni și acum. Se întinse pe brânci, cu gândul să cetească. Dar deabiă își aruncă ochii pe rânduri, și vântul îi întoarse repede câteva file. Și par'că atâta așteptă și Alexandru. Insemnă cu un fir

de iarbă locul unde rămăsese, și închise cartea. Dela o vreme, prea puțin îi spuneau slovele scrise.

— Pe semne aerul de țară nu priește cetirii...

Gândurile i se depărtau leneș în binefăcătoarea liniște a grădinii.

— Cum se pot afla oameni cari să spue nepăsători că «am petrecut vara la țară»? Ori nu văd, ori păstrează numai pentru ei o amintire prea fericită? Ori pe semne nu înțeleg?

Vieța aceasta nemărginită, firească, îmbrățișează tot pământul; în ea au răsărit orașele ca niște insule nisipoase în mijlocul oceanelor verzi ale câmpiilor; și cei din orașe nici nu bănuiesc câtă strălucire, câtă sănătate, câtă înflorire îi ocolește de pretutindeni. Altfel cum s'ar fi putut ridică orașele cu străzi îmbrăcate în pietre, cu clădiri înghesuite și înalte, în cari se innăbușă popoare întregi de oameni!

Câțiva nori sburau spre Alexandru; iar lui i se părù că norii stau pe loc, iar soarele fuge cu munții, cu cerul, cu mesteacănii. Dar abià privi bine, și iluzia pieri. Alexandru închise ochii, și rămase așa, cu fața în vânt, ascultând uriașul sâsâit ușor al livezii.

— ...Că vieța în mijlocul naturii e mai bună decât a orașelor, fără îndoială. Sătenii sunt apropiați de natură, crescúți la soare și la vânt, întăriți pentru toate vremile. Orașele s'au depărtat de natură. S'a născut în cetățile de ziduri o vieță mai înfrigurată, cu o muncă pripită, adesea sdrobitoare, a trupului și a sufletului... Mai toate înlesnirile pe cari le scornește orașul sunt ca să ne cheltuim vieța mai repede și mai fără folos.

Alexandru se întoarse cu fața spre cer. Acum soarele îl învelià pe tot, și el mijià ochii îmmuiați de căldură. Și deodată se stârnì un vânt din jos, de învăluiră

vârfurile verzi ale grădinilor, și o ploaie de miroșuri căzù pe obrazul tânărului, ca mii de sărutări trimise de toate florile livezilor... Dar tânărul se înfierbintase.

— Că așa e! Cine scapă de goana aceasta? Câtiva, cei mai tari, sau cei mai cu noroc. Ceilalți, ademeniți de dorințe peste puterile lor — și tot orașul e de vină pentru ele — cad pe rând oboșiți, izbiți în luptă, cu idealurile și cu voința înfrântă...

Romănițele mari, albe, se pleacă pe fața lui de-l mângâiară: «Nu te mai gânde, frate, nu te mai supără». Dar Alexandru le dete ușor într'o parte.

— Și, mă rog, oare nu-i așa?... Ei, să zic că nu întocmai cum am spus, și nu la toți. Dar orașele distrug în mare parte vieța. Nu doar că natura ar fi perfectă. Dar până astăzi cu toate relele sale, tot vieța naturii e mai bună decât a orașelor. În natură se întăresc firile, nu la adăpostul zidurilor. Mult n'o să poată ținea așa. Se vor deschide ochii lumii. Natura pân-dește în jurul orașelor, ea le asediază, așteptând liniștită, răbdătoare, sigură de izbândă. Își trimite și-rurile de pomi pe bulevarde, invadează grădinile, ferestrele, și cu încetul va cuceri pe rând orașele. Va fi un triumf! Cetățile cu vuetul și nebunia lor se vor mistui în sine-le. Stradele se vor pardosi cu pajiști. Pe ferestrele atelierelor vor pătrunde ramurile pomilor înfloriți; gemând se vor prăbuși, sub năvala verdeții, casele cu multe rânduri, în cari s'au ofilit atâtea vieți; coșurile fabricilor vor sluji la urcarea iederei veșnice; iar, pe locul unde odată un tânăr Alexandru sta cu frunte plecată pe paginile unei cărți groase, într'o sală întunecoasă, poate se va întinde o poieniță verde la umbră de pomi roditori, și în ea vor fi adunați câțiva viitori studenți, lămurindu-se cu glas cumpătat asupra marilor cugetători ai lumii.

Un nor îl umbrî. El rămase nemișcat, cu ochii închiși până simți iar calda sărutare a soarelui; atunci zâmbi, dar tot nu deschise ochii. Și soarele îl înveliă peste tot, îl încingea. Și, când nu mai putu răbdă, se trase până la umbra mesteacănilor, unde o adiere trimasă din fundurile răcoroase ale pădurii îi svântă umezeala de pe frunte. Și atunci privi peste livede.

— O, dragă livede! Vieța asta e așa de bună! Și aici par'că e răspândită în aer, o bei în înghițituri largi, te nutrește. Așa trebuie să fie! Te pătrunde ceva nou și sănătos de toate părțile, simți cu încetul o prefacere, o putere nebănuită cum crește în tine și cum te schimbă. Alte gânduri vin, o altă înțelegere a lumii; se desprinde o nouă țintă de dat vieții. Dar toate aceste nu le poți judecă și lămuri dintr'odată.

Văile se acoperiau de umbre, când din jos se auzi un chiot. Așteptă încordat. Se zări ceva printre pomi. Ei erau; curând se arătară în poiană. Leana urcă încet și se făcea că nu l-a văzut. Fota strânsă pe șolduri o siliă să calce mărunțel. Odică veniă în urmă și de departe strigă:

— Uite nenea Alexandru! Și, tăind poiana în fugă, se aruncă în brațele lui. Se apropié și ea suflând. Dar fața acum îi părea învălită într'o ușoară durere. Lui Alexandru i se strânse inima. Il întrebă îngrijat pe Odică:

— Dar ce are Leana? Nu-i e bine?

Copilul, sburdalnic, neștiutor, începù să râză.

— Nu știi; ce, eu am înrebat-o? Și îl trăgea de haină, dat cu totul jocului. Dar pe Alexandru îl năcăji atâta nepăsare. Il împinse de lângă el.

— Stai, astâmpără-te! Se uită la Leana, și nu știă cum să-și facă glasul mai blând.

— Te doare ceva, Leano? Ce ai? Spune, ai ceva?
Ea zâmbi. Ii părea bine. Obrajii i se roșiră. Dar repede ochii i se prefăcură mai dureroși. Zise alintat:

— Nu-i nimic, n'am nimic. Imi trece mie... Dar ce tot faci pe aici? Nu ți s'a urît de atâta timp?... Nu-i nimic... Of, dar cum mă doare capul...

Și își făcù vorba mai rară ca de obicei, mai umbrită.

El o privi. După ce ții la cineva, să mai știi că și suferi! Intâiu îi veni în minte să răspundă că nu i se urăște, gândindu-se că va veni și ea. Și vru să fie foarte duios, să știe ea că și el suferi din pricina acelei dureri. Dar îndată i se părù răspunsul acesta atât de nesuferit, că se compătimi singur. «Cum se cunosc urmele orașului! Mai trebuie mult până să-mi primenesc sufletul...» Și iar se încercă să răspundă ceva, și iar nu găsi. Cu toate acestea, și el suferi, și ar fi vrut să-i spue câteva vorbe din cari ea să simțã compătımirea lui.

Ei, domnule Alexandre, dumneata care făceai atâta teorie adineaori, poftim, mă rog! Prinde graiu!...

Fata simția câtă tulburare adusese în sufletul lui. Și îi fu deajuns atâta. Deodată se făcù mai veselă:

— Ia uite, te-ai culcat pe carte. I-ai îndoit foile.

Și se plecã spre carte și o ridică. Inchizând-o frumos, o păturea între palme ca să se netezească.

— Ți-ai adus atâtea cărți și nu citești nimic. Tot așa învățați dumneavoastră la București?

— Dar de unde știi că mi-am adus multe cărți?

— Odică mi-a spus.

Copilul se uită mirat la ea și dete să deschidă gura. Atunci fata, par'că scuturându-și capul de această minciună de prisos, privi drept în ochii lui Alexandru:

— Ba nu. Am intrat eu singură și am văzut. Am mai văzut și... Dar nu mai spui... Lasă, că te cunosc eu!... Pe unde ni-or fi vitele? Nu le-ai zărit? Mergi cu noi să le căutăm?

Il îndemnă din ochi. Și privirea aceea întâiu spuse: «Hai, nu vezi cum mă doare capul? Nu ți-e milă de mine?» Apoi privirea licări șiret, adăugând: «Să vreau eu acum, aș putea să-mi râd puțintel de tine». Dar la urmă privirea se îndulci: «Dar n'avea grijă, mi-ești drag, frate, mi-ești drag, și țiu la tine»...

Porniră după vite, și curând le găsiră într'un lăminș de pădure. Le mânăra spre sat.

Soarele fusese puternic în timpul zilei, și acum, pe seară, din toate livezile se ridică o aromă puternică în care simțiai mai cu seamă cimbrul și sulfina.

Apusul se apropiă, domol, răcoros. Atâta farmec se răspândise pe dealuri! Umbrele se măriau, aerul deveni sonor. Și nici o creangă nu se mișcă, nici un fir de iarbă. Numai odată se auzi o sburătăcire speriată în pădure, un țipăt de pasăre, apoi totul tăcu... Și mai târziu începură să se tângue talangele pe văi. Iar din cer se coboră o pace adâncă, având ceva blajin, odihnitor, care te îndeamnă la gânduri de rugăciune...

Alexandru șopti:

— Te mai doare capul?

Ea ridică ochii dulci spre el. Făcù semn că nu. El se uită împrejur. Nu erà nimeni. Odică fugise înainte, printre râpe. O, măcar o clipă să alătore de pieptul lui capul acela scump! Inșă abià atinse veștmântul umed de aerul serii, și își trase mâna. I se părù o lipsă de evlavie.

Romănițele se culcau la pământ sub pasul ei. Treceà gânditoare. In umbra aceea răcoroasă, par'că renăscuse înviorată ca o floare. Ea erà copilul naturii,

al pădurilor și al livezilor de aici, și, dacă ar fi îndrăznit să se apropie mai mult el, străinul, ar fi sărit natura să-și apere copilul.

Și, cu adevărat, pădurile din jur erau pline de întineric și amenințătoare.

Alexandru și Leana coborau în urma vitelor. În față, munții înalți se ascundeau încet după dealuri. Celor doi copii li se îmmuiase glasul și, când vorbeau, par'că se mângâiau...

V

Alexandru ieși din pridvor și vru să coboare în curte, când o ușă se deschise, și cineva îl apucă de mânecă.

— Ia mai poftim și pe la mine, flăcăule, că deabiă te prinde omul pe acasă.

Și părintele îl trase înlăuntru și-l sili să șează pe pat. Apoi se așeză și el, și, bătându-i genunchiul cu mâna, îl întrebă zâmbitor:

— Cum o mai duci cu sănătatea?

— Bine, părinte, mulțumesc. După cum vezi și dumneata, alerg toată ziua.

Și tăcù. Apoi, ne mai putând răbdă privirea părintelui, se uită în juru-i.

Eră răcoare în casă. Scoarțe îmbrăcau pereții, iar spre Răsărit icoanele se ridicau până sub tavan. Pe masă, Alexandru văzù câteva ouă roșii încondeiate, apoi niște cărți vechi lângă un cuțit de os. Pe velința de deasupra patului sta o pușcă arnăuțească lucrată în sârmă și două junghiuri cu prăselele săpate.

— Am auzit că ai cutreerat împrejurimile. Te știe satul întreg... Barim iarba din Palangă mi-ai culcat-o toată la pământ. La horă ai fost, ai?

— Cum să nu! Am fost și la horă.

— Și ai intrat în joc?

Alexandru râse și se mișcă puțin, crezând că părintele își va lua mâna de pe genunchiul său. Dar mâna rămase în acelaș loc.

— Cum să intru, dacă nu știu încă să joc? Nu prea mă bat eu cu de-alde astea. Mie îmi ajunge să iau o carte și să mă urc în Palangă, la umbră, și să cetesc. Acolo rămân singur toată ziua.

Și își lua o înfățișare cuminte, că par'că și el credea că nu se duce din altă pricină în Palangă.

Părintele îl privi câtva timp nemișcat.

— Bine faci, taică. Dar nu numai în Palangă și pe lângă sat. Ia toiagul călătorului în mână și colindă dealurile. Dumneata trebuie să fii jinduit de frumusețile de pe aici. Du-te de vezi râpele Doamnei, unde e lacul cel mare, du-te de vezi peștera de subt Stârmina, din care curge lapte de piatră și se întărește ca lâna de oaie pe păreți. Du-te în Poiana Mărului, de unde când dai un chiot, îți răspund patru râpi. Ori du-te la stâna din Florile Albe, ori la stâncile lui Stoica. Acolo l-au împușcat oamenii pe un hoț vestit. Trei zile l-au ocolit, ca pe o fiară, și nu se da. Numai din când în când i se zăria chipul crunt, și atunci glonțul lui izbiă în inimă. Și după trei zile foamea l-a făcut să se repeadă pe coastă, și într'o luptă grozavă l-au ingenunchiat și i-au slobozit o pușcă între ochi... Tremurau meleagurile de frica lui, că eră fiară cu chip de om. Și copii ucideă...

Părintele își uitase gândurile pe cari le-ar fi avut la început. Amintirile îl purtau prin alte timpuri și vorba i se rărise. Privi în jos.

— Vezi, au mai fost ca el, dar mai cu frica lui Dumnezeu. Dacă te duci cale de vreo două ceasuri

pe râul mare, în sus, și apuci apoi pe valea Smeurei, până la Cheie, ajungi la o mănăstire ruinată, acum abia cu doi călugări. Dar pe vremuri erau în jurul mănăstirii șiruri de chilii cu pălimare largi, pivnițe pline de vinuri și sumedenie de călugări. Și venise în capul mănăstirii un stareț grec, cam iubitor de chefuri, dar rău la inimă, și se lăfăia, spurcatul, în bogăția adunată din dania boierilor cuvioși... Tot pe atunci bântuia plaiul un haiduc, care, văzând câtă nedreptate stăpâna lumea, credea că poate face el singur dreptate. Și haiducul, auzind de faptele starețului și-a pus în gând să-l încerce... Odată au sosit sub seară niște călători la poarta mănăstirii și au cerut adăpost. Starețul, căruia îi era silă de astfel de rugăminți, a poruncit să nu-i lase înăuntru, că nu e mănăstirea adăpost tuturor haimanalelor. Voinicii s'au uitat unul la altul. Cel din frunte se întunecase. «Așa spune legea lui Hristos, Sfinția Ta?» și se trase cu tovarășii săi în întunericul pădurilor. Cu puțin înaintea de utrenie, călugării se treziră și, spăimântați, văzură prin gratiile ferestrelor, în mijlocul curții, un foc mare și în jurul focului stând câțiva din călători de cu seară și starețul în mijlocul lor. Iar pe cerdace numai haiduci... Iți închipui dumneata ce a fost... Călugărilor nu li-a făcut nimic...

Părintele își aruncă ochii pe velința de deasupra patului, unde stau pușca și junghiurile.

— Pe stareț cu pușca asta l-au prăpădit.

Și o desprinse cu băgare de seamă de o dete lui Alexandru. Era grea și pe alocuri mâncată de rugină, iar pe patul înnegrit al puștii fire crețe de argint alergau, se împletiau, se îndoiau în flori migăloase. Un ciucure de argint vârstat cu lână roșie, putredă și prăfuită, atârna aproape de cocoș. Alexandru umblă

binișor cu ea și o priviă încordat. Câte grozăvii nu va fi văzut pușca asta! Intrebă încet:

— De unde o ai, părinte?

— Tata mi-a lăsat-o... Că, am uitat să-ți spun, hai-ducul se chema Onea, și era un moș al meu. Mulți au închis ochii de pe urma lui, dar cel puțin el credea că face totul pe sfânta dreptate... Il cunoșteau satele și nu aveau frică de el. Dese ori trăgea la câte un păstor, care-l hrăniă și adăpostiă zile întregi în stână, până își adună ceata de voinici. Și atunci porniau în văi spre drumul rădvanelor.

Părintelui îi luciau ochii viu.

— Atunci, taică, vremuri de voinici! Trăia putere neistovită în ei. Și ce erau în stare să facă niște biete poteri față de întinsul unei țări! Săptămâni cutreerău pădurile, cu flori la pălărie și cu pușca pe umăr cântând de hăuliau codrii. Iar în amurg, când se udă livezile de rouă, se trăgeau spre poalele codrilor, pe la fântânile reci unde urcau mărunțel copile cu ulcioarele pe creștet... Pe multe dorul le ducea în pădure după ochii flăcăilor... Unele luptau la umăr alături cu ei în vremuri de restriște. Neam de viteji, fiule!

Alexandru ascultă ca agățat de buzele părintelui. Il înfiorau și-l încântau povestirile lui. Se simția dintr'odată cuprins de o mare iubire și părere de rău pentru toată lumea aceea pierită. Ce fusese vieța lui pe lângă o astfel de vieță!

— Adevărat, părinte, atunci au fost oameni!

Părintele își proptise bărbia de țeva puștii și priviă nelămurit în amintirile sale.

— Și eu am simțit patima asta... Când eram copil-landru și rămâneam nopți întregi pe munte păzind vitele, mă apucă în răstimpuri un dor nebiruit să

colind și eu munții în haiducie. Cu tot felul de gânduri mă perpeliam toată noaptea în zeghe. Mă gândiam s'o tulesc în sat, să intru tiptil în odaie la taica, să-i iau pușca și cuțitele și să-mi adun o ceată de flăcăi în jur... Uneori mă sculam, și, în lună, urcam în poienile înalte de unde puteam zări văile pline de ceață în adâncuri... Când mi-eră frică, mă gândiam la moșu-meu, haiducul Onea, și mă îmbărbătam... Dar m'a potolit el, taica... Repede m'a trimis la seminariu... Și urât mi-eră! Și cât timp în urmă nu mi-am urit darul! — Of, taică, eu n'am fost neam de popă... Uneori până încoă îmi venia să iau pușca pe umăr, și să apuc drumul codrului... Aia oameni, măi vere, nu ca noi!... Frate cu poienile!...

Părintele se înduioșase.

— S'a stins... Când am văzut întâii ghiocci în păr, mi-am zis: «De acum, suflete, pregătește-te pentru Domnul». Mă dedasem cu încetul... Credința o aveam. Cu timpul am văzut ce e legea, am înțeles puterea lui Dumnezeu. Mi-au plăcut mie și lucrurile lumești. Dar întotdeauna m'am gândit că e deasupra mea ochiul cel neadormit, și, de am păcătuit, de m'a orbit diavolul, inima mea a pătimit destul la gândul păcatului — până am ajuns să îngenunchiu pe diavolul, pe încornoratul, și, deatunci, tot mai lesne mi-a fost biruința. Și, cu cât mă apropii de bătrânețe, cu atât simt cum mi se limpezește sufletul, cum se alătură de Dumnezeu. Când stau în altar, par'că păcatele le-am lepădat la picioare odată cu haina lumească.

«Dar atât, că bunătatea lui Dumnezeu și mulțumirea pe care mi-o dă credința, și tot ce mi se arată mie adevărat ca lumina zilei, nu pot da pe față tineretului. Prea slabă e vorba ca să poarte greutatea unui

atât de mare adevăr. Văz că e greu să împrumuți credința prin graiu. Ea trebuie să încolțească și să înflorească în tine... Altă scăpare nu-i.

«Mă încerc să pui în cuvânt toată căldura sufletului, dar simț că nu mă poate înțelege bine decât cel ce are aceeași căldură, decât cel care a prins și el înțelesul cel mare al vieții. Pentru ceilalți, vechile vorbe cari s'au pângărit cu atâtea gânduri netrebnice sboară pe deasupra capului lor ca frunzele moarte ale toamnei... Dar tinerețea nici nu vrea să asculte... Lucru de care nici nu-i prea dau vină. Mai e vreme! Să trăiască și cum vrea ea... Fiindcă în fiecare, oricât de neastâmpărat, Dumnezeu a avut grijă să aprindă sfânta lui lumină.

Il privi cu bunătate pe Alexandru și-i puse mâna pe umăr.

— Rândul tinerilor ca de-alde dumneata, așa-i?... Ce zici? Un cap și o inimă am; capul nu știu ce face, inima știu că iubește... Asta-i, taică. Să ai tinerețea sufletului; încolo, să nu-ți pese. Dar ia în seamă vorba bătrânilor cari au ajuns să știe ce spun. Cumințenie, flăcăule, cumințenie și cinste. Mă înțelegi?

Și se opri puțin de-l privi serios. Alexandru nu se ferî. Înțelesese. Par'că ar fi vrut să-și desvelească tot sufletul spre a-l arăta cât de curat e. În ochii părintelui licări o clipă o lumină bună. Iși ținea mereu mâna pe umărul tânărului.

— Dragi îmi sunt sufletele neatînse de răutățile lumii... Și dragă mi-e tinerețea... Și îl bătù pe obraz. Dar ia să vedem ce face cocoana preoteasa de nu ne chiamă la masă?

Și trase o gură preotesei. Apoi veni de luă pe Alexandru.

— Haideti la masă, tinerețe!

Alexandru se simți mai înălțat la suflet decât se știuse.

VI

«Tot pe malul dragului râu am venit să mă tânguiau că nu sunt iubit. Plecasem cu sufletul plin de atâta veselie, și acum vin să umplu văile cu tristețea mea. Rămasese în urmă și credeam că pentru mine a rămas, dar curând au chemat-o celelalte și s'a dus în fugă, fără să se uite măcar îndărăt. Le auziam cântând departe... Ah, mi se strânge inima! Cum, nimic nu-i spun glasul și privirea mea? Nu simte câtă înrâurire are asupra-mi? Și dacă simte, să nu-mi trimită nici un semn, nici un zâmbet: ce ar fi să-i pară rău, și să vie încet să mă caute și să mă găsească aci, între tufe, în bătaia vântului, întunecat și trist. S'o văd în fața mea, căutând să-și ascunză neliniștea; să mă întrebe fricoasă de ce stau așa, supărat; să-mi spue că a fost o glumă și că nu putea să-și lase tovarășele; să mă dojenească de ce n'am venit și eu cu ele... Ori nu, să nu se ierte! să vie numai să stea lângă mine, și i-aș înțelege eu gândul. Oh, câtă fericire nu mi-ar vărsa pe suflet... Dar dacă m'o fi căutând acum?»

Și ieși repede din tufe ca ea să-l poată vedeà. Se urcă pe mal cât putù de sus, dar împrejur îl ocolià singurătatea și vântul îi vuià în urechi. In vale râul foșnià pe prund, spumând pe alocuri par'că săltau aripi de porumbei pe unde. Deodată se auzi stins:

*Codrule, codruțule,
Deschide-ți cărările
Să-mi duc supărările...*

Ele erau, departe. El se lăsă pe o stană de piatră și își luă fruntea în mâini. Cântecul îi cutremurase toată ființa. Aproape îi venià să plângă.

Ah, triste erau toate! Vântul acela par'că luase vâlul de frumusețe de pe întreaga natură și-l suflase departe spre câmpiile luminoase. Zâmbi amar. Nu-l iubiă...

«In câtă înșelare trăim! Trecem pe lângă o ființă, și deodată ne năvălește în suflet o lume de încântări. Par'că se trage o cortină de deasupra unui raiu nebănuț, care înfloriă ascuns în sufletul nostru. Și o nouă viață începe. Pe un zâmbet din partea celui iubit clădim frumosul palat al iubirii și de pe urma unei priviri trăim în gând cea mai încântătoare poemă. Și ajunge o altă privire, un gest, ca să se sfarme ca o pânză de păianjen toată dulcea vedenie, să știm că ne-am încântat de o părere și să ne trezim în pustiul cenușiu al realității... Și, când te gândești că atâta timp ai arătat semnele iubirii, cari pentru cel care nu iubește sunt ridicole! Ea poate va fi răs...»

Iși îndesă pălăria pe cap, apoi repede coborî poteca, ținându-se de crăcile tufelor. În curând pieri după un mal... Peste puțin se văzù o pălărie mergând par'că singură pe deasupra florilor. Apoi nu se mai văzù nimic... Câmpia răsună blajin în bătaia vântului.

Chiar în aceeaș seară, după ce Leana se întoarse cu maică-sa, el o pândi în grădina de legume dela spatele casei.

— De ce stai acolo? îl întrebă ea văzându-l.

— De nimic, am venit și eu să mă uit. Apoi după un răstimp:

— Ai petrecut bine astăzi? Ea se miră:

— Cum să petrec? Ca întotdeauna. El aveà un răs amar.

— Credeam că mai bine ca altădată... fiindcă n'am fost și eu cu voi.

Ea se oprì din cules, apoi se ridică. Nu înțelegea:

— Pentru ce?

— Pentru ce? Când ți-e silă de cineva cauți să scapi mai repede de el. Adică nu pricep eu de ce ai fugit... Dar lasă, ce să mai vorbim...

Ea venise lângă el, își proptise în gardul de nuiele brațul, iar capul și-l răzîmase de mână și astfel sta de îl privi îngrijată:

— Ce tot spui acolo? Nu mă duceam la lelea Ilinca să iau pe mama?

— Da, da... Și pentru asta aveai nevoie să te scapi mai curând de mine.

— Dar nu întârzasem? Și nu mă așteptă taica degrabă? Trebuie să iau și arniciu. Eră necăjită și vorbiă aproape răstit:

— Cum îți vine să vorbești așa?

— Și nici să nu te mai uiți îndărăt...

— Dar nu ți-a zis Lița să vii, și ai tăcut? Nu te băgaseși acolo în tufe? Cine te mai putea vedea...

El simțîa o lumină cucerindu-i năvălitor sufletul. Se înecă. O clipă nu putu vorbi. Așa trebuie să fi fost! El e fire sucită, s'a chinuit singur. Apoi, din adâncul sufletului:

— Dacă ai ști ce rău mi-a părut!

Deodată îi apucă mâinile cu o privire plină de recunoștință. Ea se ferì, neîncrezătoare. Apoi pe semne pricepù ce se petrecuse în el, căci, zâmbind, își înclină capul pe umăr. I se uită în ochi:

— Și de ce să-ți pară așa de rău?

El se încurcă. O ținea de mână și-i răsfirea degetele. Se uită un timp la ea, apoi privi încolo.

— Pentru că țiu la tine... Ce, nu știai?

Ea râdea tăcut, apoi șopti:

— De unde să știu...

În tulburarea care îl cuprinsese, Alexandru se gândia: «Asta-i o clipă hotărîtoare. Ce să-i spui eu? Ce să-i spui?» Iată aci e un pomișor subțire, și frunzele i se clatină, și după el se întinde grădinița umedă de roua serii. Și el stă lângă Leana și o ține de mână. Și, de spus... nimic! Dar nimic! Atât că îi eră nespus de bine și par'că îl durea ceva în piept. Târziu, șopti cu vocea blândă, aproape tristă:

— Tu ții la mine? Așa puținel măcar...

— De ce să nu ții?

El nu fu mulțumit. Nu vrea așa.

— Poate ții la mine cum ții și eu la orice om de treabă. Dar mai mult nu.

— Ba ții, de ce să nu ții?

— Nu e adevărat, nu vorbești din inimă. Ia spune-mi, de pildă, la cine ții mai mult, la Odică ori la mine.

— La amândoi.

— Dar la cine mai mult, că nu poți ține deopotrivă la amândoi?

— Ba pot.

Ea nu prea înțelegea ce vrea el — ori nu vrea să înțeleagă. Zădarnic se chinuia Alexandru să-i tălmăcească:

— Inchipuește-ți că aș cădea și eu și Odică într'o apă adâncă; pe cine ai căta să scapi mai întâiu?

Fata zâmbia.

— Vai de mine, ferească Dumnezeu!... Pe amândoi.

Apoi, văzându-l nemulțumit:

— Ce vrei să spun? Nu știu...

— Stai atunci să te întreb altminteri. În acelaș fel ții și la mine și la Odică? Ori la Odică ții într'un fel, iar la mine în altfel?

— Nu! Țin mult la dumneata, dar și la Odică țin. Ce, el nu mi-e frate?

Alexandru fu cât pe aci să-i strige: «Nu vorbesc de cantitate ci de calitate!» Ce rău e când nu găsești vorbe să te înțelegi cu un om! Voi iar s'o întrebe, dar fata strigă:

— De acum nu mai spun! Uite am rămas cu păstăile în poală.

Își curăță câțiva ciulini cari se agățaseră de fustă apoi deschise porțița și fugi uitându-se încă odată spre el, zâmbindu-i de frică să nu se mai supere și acum.

* * *

Prundul, foarte larg, eră plin de soare. Pe alocuri se vedeau urme adânci de care. Apa limpede și repede umblă zănatecă, tăind deacurmezișul prin bolovani, despletindu-se în șuvițe, gâlgâind sau oprindu-se lină ca o trâmbă de lumină. O vacă înălță capul și scoase un muget prelung.

De departe, din sat, răspunseră câteva mugete fragede de vițel. Apoi boturile se plecară spre apă și începură a suga. În unde se răsfrângeau coarnele pu-ternice.

Leana, care de mult timp așteptă ca Alexandru să o întrebe ceva, se întoarse:

— Dar ce tot rămâi în urmă? Se mai uită puțin la el: Știi că-ți șade bine cu pălăria asta?

— Mie? Și scoase pălăria, ducând mâna să-și po-trivească părul.

— Zău așa! Dar de ce ți-ai pus o floare atât de mare în piept? Să te vază vitele, te mănâncă. Și își ascunse obrazul în cot, de i se vedeau numai ochii plini de răs.

Atins, zâmbi și el, dar nu vru să se arate supărat.
— Bine, dacă nu-ți place... Iacă.

Și o aruncă. Se întristase. Fata nu răspunse. Un răstimp tăcură.

— Cu ce poftă beau! Par'că îți fac sete, zise Alexandru. Dar zise mai mult ca să nu tacă.

Fata, care căută un început de vorbă, se grăbi să spue:

— Lasă, că e un izvor pe valea Bărbușei. Te duc eu. Se apropie de el.

— Și te-ai supărat de ce ți-am spus?

El se prefăcù:

— Ce ai spus? De ce să mă supăr... De adineaori? Nu! M'am deprins cu răutățile.

Ea îi puse mâna pe umăr și o lăsă să alunece în jos, pe haine.

— Nu, zău nu!... Am zis numai așa...

Avea mișcări pripite. La urmă, începù să scormonească cu nuiaua în prund.

Ii părea rău. Cât băură vitele apă, ea par'că tot căută să-l facă să-i uite răutatea. Apoi găsi o floare mică, albă.

— Ia vino să te gătesc eu, să vedem îți șade bine? Și-i așeză floarea în cheotoare și i-o potrivì drăguț.

— Ți place?

El atunci zâmbi. Ea, când îl văzù zâmbind, râse deabinelea. Apoi, după ce se potoli, își duse mâna la frunte să se apere de soare și privi dealungul râului.

— Mă miram eu unde e Odică. Doamne!... Am să-l spun tatei.

Departe, pe malul apei se zăriau aruncate câteva cămăși. Și din apa, albastră acolo, țâșniau stropi mari, se auziau țipete, plescăieli, câte un trup gălbui se arată și pierià iar în unde.

— Toată ziua numai la scădat e, cu băieții lui Pârșan.

Și începù să chiuie de clocoti valea toată.

— Odică, stai tu că te spui eu tatei! Odică!

Alexandru ca să-i ajute, șueră din degete — cum învățase dela Odică.

Dar trebuiă să aștepte până când veni copilul încingându-se în fugă. Fugia în buiestru și se lovia cu picioarele pe la spate.

— Bine, măi, de-aia ți-a spus tata să mergi cu mine? Tu nici nu vrei să ascuți, așa-i? Bine o să-mi pară când te-o altoi acasă.

Băiatul săria într'un picior cu o lespejoară la ureche ca să scuture apa; apoi începù să se tânguiască.

— Ce, tu nu poți să te duci singură? Tot după tine să mă țin? Ce!

— Bine, bine, ai vedeà tu.

Și arse o nuia unei vaci rămase în urmă. Vaca se întoarse încet și o privi cu ochii mari, blânzi, plini de dojană.

— Hai, genoaso, nu te mai uita așa la mine. Mă certî, ai?

Urcară spre vâlceaua Bărbușei. Trecură pe lângă căsuța din margine. Doi nuci bătrâni țineau în ramuri atâta frunziș, că-ți erà teamă să nu-i dea drumul să strivească pe băbuța care se mișcă cu un ceun pe subt ei. Când bătea vântul mai tăricel, frunzele fâșiau și se răspândià pretutindenî un miros de te adormià. Dealtminteri, în multe livezi începuse cositul, și aromele umpleau valea toată.

Până să ajungă la capul satului, Odică aduse de prin cine știe ce grădină o pălărie de prune văratece. Apoi Leana arătă un șir de aluni, și Alexandru, ca

să-i poată culege, trebui să-și agațe haina prin gardurile de nuiele.

Curând intrară între râpe. Se opriră la un izvor ascuns între late foi de brustur. Dintr'o strășioară de lemn apa ciuruiă cu sunet dulce într'o teică bătrână. Leana privi pe Alexandru cum bea apă, apoi bău și ea după urmele gurii lui.

Râpele mâncate de ploi sămănau cu niște strane uriașe. Pașii deveniau sonori când treceai printre ele; iar, când Leana dete un chiot, chiul tot cuprinsul odată, apoi pădurile mai departe răspunseră adânc încă odată.

Alexandru se uită mirat la fată.

Auzise dela un copil o poveste cu ciocârliă care se înalță în cer și bea soare. Fata asta băuse și ea soare? Căci soare curgea în părul ei galben, fulgere subțiri scânteiau pe șirul dinților albi când râdea, picături de soare în albastrul ochilor; pe sub obraji alergă o vâpaie lină, nu sânge; până și râsul îi eră așa de luminos că par'că te înneacă o undă de soare...

Înainte de a ajunge la grădină, poteca trecea pe lângă o râpă adâncă. În fund, din pământul săpat de ploi, ieșiă inima muntelui de piatră. Lui Alexandru îi trăsni o ispravă prin cap. Se repezi ca și cum ar fi vrut să se sdrobească de stânci. Fata, speriată, țipă și îl apucă cu brațele de mijloc de-l trase îndărăt. Atunci bietul băiat ameți deabinelea. Brațele întârziară puțin după mijloc și capul fetei se alătură de pieptul lui:

— Răule, ce ți-am făcut eu?

Dar îndată fetei îi fu rușine. După intrarea vitelor în grădină, plecà repede cu Odică.

Alexandru rămase mult timp în picioare pe gânduri, cu ochii după ei. Când pieriră, după cântec el tot mai știă pe unde au ajuns... O, cum răsună

cântecul acela! Sta cu gâtul întins și ascultă... Câte făgădueli de bucurii și de izbânzi tainice erau în cântecul acela! Și, când deodată sunetele se innăbușiră, acoperite de umărul vreunei râpe, el își roti privirea cuceritoare împrejur și simți în suflet o vâlvă mare și un îndemn de bărbăție, necunoscute încă.

Sări pârleazul și se afundă în uriașa grădină.

— Din zi în zi e mai frumos!

Avea dreptate. Era foarte frumos. Mai ales de acolo, din locul ferit de căldură, sub mestecenii subțiri, de unde se vedeă atât de departe! Jos, o limbă de grâu, dat în copt abia acum, urmăria câțva timp prundul, ca o trâmbă de borangic întinsă la uscat. Unde calde se înălțau de pe văi ca niște suflări. Râul pe la coturi fulgeră. Satul tăcea învelit într'un nor luminos. Iar în fund, sub zarea orbitoare, munții păreau țesuți în abur.

Pe o coastă de deal, sub umbra rotundă a unui măr, doi băieți scuturau pomul. Glasurile lor molcome se auziau până departe; uneori se auzia și răpăeala merelor mari cari cădeau deadura pe vale, prin iarbă.

Liniște în jur, soare în ceruri, belșug pe dealuri.

Alexandru își răsturnă capul pe spate, beat de plăcere.

Cerul! O pânză de mătăasă imensă, prinsă în munți și umflată de vânturi ca o cupă. Cum nu scapă unul din colțurile pânzei acesteia, să înceapă tot cerul a fâlfâi sub suflarea largă și parfumată a vântului... Ce frumos, ce măreț ar fi!

Deodată se înălță deasupra florilor respirând adânc. Acum a băgat de seamă. Unele flori miros a miere. În jurul lui iarba de un cenușiu lucios se îmmlădiă în răstimpuri. Nenumăratele pâlcuri de romănițe mai

nici nu se mișcau. Erau atât de multe, că par'că spicuiseră ninsoarea pe Palangă. Dar nu erau numai românițe. Mai erau flori galbene, presărate ca niște vâpăi de aur, pretutindeni. Mai erau cuiburi de sulfină îmbătătoare, și clopoței albaștrii, ușori și neliniștiți, de-ți pareă că or să sboare la întâia suflare a vântului. Iar într'o groapă largă, înnăbușită de ierburi, flăcărau macii; ba chiar se revărsau și dincolo de marginile gropii, de ai fi crezut că se răsturnase un vas și cursese o undă de vin roșu pe coastă. Și apoi atâtea ierburi! Și sunau toate uneori, de par'că fierbeă ascuns grădina întreagă.

Un strigăt al lui Odică îl făcù pe Alexandru să se întoarcă. Băiatul venià cu vreo patru știuleți de porumb. Ii rupseseră din vreo grădină străină, și acum, încântat de isprava lui, venià în fugă să-i coacă, de parte de ochii celor de acasă. Pe când își ațâța focul, Alexandru îl privi. Copilul acesta îi pareă acum mai apropiat de el, mai rudă. Incepeă să se gândească la «viitorul» lui.

În vremea aceasta, băiatul, care nici nu visă de cele ce umblau prin capul domnului Alexandru, se luptă cu o muscă ademenită de obrazii lui, dulci de suctul poamelor. Se feriă cu mâna, își scutură capul și, la urmă, după ce pândi câtva timp, își trase o palmă sdravănă peste obraz.

— Strașnică palmă! Ai prins-o?

Și glasul copilăros răspunse cu ciudă:

— N'am prins-o, fir'ar a naibei! Apoi, după o clipă de gândire, se mângâiă.

— Dar lasă că s'a speriat și ea!

Alexandru începù să râză. Ce naivi sunt copiii, și cât de plăcut trebuie să fie să aibi în grijă creșterea lor! Mai ales aici, în mijlocul naturii. De mult îi mijiă lui în suflet un gând..

Așă ar vrea el. Nu-l momiau răsplătirile mari, nici admirația mulțimilor. Ambițioșii să-și chinuească sufletul spre a atinge astfel de înălțimi. Nu! Mai bine o muncă modestă, ascunsă în umbră. Să fie învățător aici în sat. Să-și plimbe cu dragoste ceata de copii prin aceste fericite ținuturi. Să li înfățișeze icoana vie a pământului țării lor, să li povestească trecutul și viața de acum a neamului lor, și mai ales să le dea gândul datoriei viitoare...

Sunt multe comori în sufletul omenesc. Le descoperi și le faci să crească numai dacă iubești pe oameni. Iar, dacă-i iubești, aproape piere grija de ce trebuie să faci: binele izvorăște dela sine, din fântâna vrăjită a iubirii.

Învățătorii pot preface o țară. Căci pe seama cui e dată înaintarea într'o țară? Pe seama gălăgioșilor și a irozilor? Nu. De atâtea ori adevărul sfânt, roditor, s'a ascuns în suflete umilite, în ceata celor cu ochii plini de visuri și cu sufletul plin de iubire. Aceștia, uneori fără nădejdea izbânzii, își aruncă vorba lor, sfioasă, dar luminată, și s'ar crede că vântul a luat-o și a pierdut-o. Dar adevărul, odată spus, nu moare. El se prinde de suflete, chiar fără voia lor. Și peste un timp se pomenesc tot mai mulți că spun de bună credință vorba poate hulită mai înainte. Și astfel se înnoesc sufletește popoarele, pe nesimțite, cum se preface natura primăvara. O, să știi că și tu ai grăbit o astfel de primăvară! Să stai de o parte, necunoscut de nimeni, și să te bucuri de triumful vieții tale!... Da, el învățător se va face.

Se uită spre sat.

Dar unde să șeară învățătorul? Colo, să aibă o căsuță la gura Bârбуșii, în soare, albă și cu ferestrele limpezi. Dela portiță până în ușă să înnoți în flori.

Fasolea roșie să se împletească pe stâlpii pridvorului și porumbeii să gungunească în podul casei; iar în dos să se auză cocoșii cântând. Și să fie curat, curat, ca să ia pildă tot satul. Și ea, Leana, zâmbitoare, cu ochii duiosi, să deschidă încet ușa, să-l cheme la răcoare, în odaia cu velințe moi și cu perdele luminoase, să se mai odihnească de gânduri și de muncă. Ah, ce bine o să fie!

Așa de deslușit vedeà tot, că-i venià să se scoale și s'o ia fuga spre prietenoasa casă unde-l așteptà fericirea. Trebuià! I se pàrea atât de neapàrată îndeplinirea gândurilor sale, că erà mulțumit că va în-tâmpina piedeci. Cu atât va fi mai vrednic de răsplata așteptată.

Se uită după Odică. Simțià nevoia să-l știe aproape pe copilul acesta, care erà *ruda* lui. Il va luà el să-l crească; va face din el un flăcău voinic și-i va da o învățatură așa cum înțelege el. Odică să nu se ducă la orașe! Nu! I le va arătà așa de grozave, încât să-l facă să se cutremure când va auzi de ele. Aici să rămâie. Copil al luminii și al florilor. Să trăească și să moară aici, în maiestatea naturii și în vieța cinstită a satului. El și tovarășii lui de joacă să fie mlădița unui mândru neam de oameni, după pilda căroră să se premenească țara întreagă.

— O, vis măreț, ție aș vrea să-ți jertfesc și inima și gândurile mele!

Și vedeà aievea un sat mare acoperind toată valea. Din bogata verdeață ieșiau pe alocuri acoperișuri de șindrilă ușoară. Mai departe se desfăceau dintre brazi turllele subțiri, cu clopote mângâioase, ale bisericii. Și, pe drumurile umbrite de pomi grei de roade, copii în cămăși albe se alergau ca niște fluturi, pe când colo, în mijlocul satului, sub mărețele, vuitoarele coroane

ale stejarilor, bătrânii sfatului, cu bărbile ca laptele, vorbeau gravi, cu graiul cumpătat, ca niște voevozi.

Când vor veni vremurile acelea? Când hotarele spre alte țări vor fi păzite de un chenar de pomi roditori, ne mai fiind nevoie de soldați și de cetăți cu guri de tunuri? Când țara noastră, a tuturor Românilor, se va întinde liniștită, zâmbitoare, fără grija dușmanilor, sub fericitul nostru cer albastru? Când numai mințile înțelepte vor avea dreptul de poruncă? Când ni vom căuta îndrumarea din rosturile noastre? Când spre sufletele eroilor noștri ne vom îndreptă rugile ca spre cele mai dragi icoane?

Ah, și câte, câte nu vedeă de făcut până se va ajunge la minunata țară care-i tremură ca printr'o țesătură de vis înaintea ochilor...

Alexandru, Leana și Odică în seara aceea coborîră târziu din Palangă. Îi întârziase căutarea vitelor ră-tăcite prin pădure. Leana mergea cam îngrijată înainte. Alexandru o priviă fericit. Nu știa ea ce zi hotărîtoare a fost aceasta pentru amândoi! De ar fi ghicit ea icoanele ce i se perindaseră lui prin minte, ar înțelege că toate grijile de acum sunt nimicuri și trebuie să treci peste ele cu zâmbetul disprețului, cu privirile colo, departe, unde licărește un astfel de ideal.

Când intrară în curte, părintele îi aștepta răzimat de ușă. Preoteasa sta alături pe pâlîmar, cu mâna sub bărbie. Alexandru simțise de mult că ea n'avea încredere în el; deaceea nici lui nu-i eră dragă. Acum se cunoștea după chipurile celor doi bătrâni că fusese vorba de ceva serios. Părintele se uită la Alexandru cercetător, și privirea aceasta îl atinse pe băiat. Inșă pe semne părintele nu putea vedeă în oaspele său

decât gânduri bune, căci se însenină repede și începù să-l întrebe cum și-a petrecut ziua.

Intrând în odaia lui, Alexandru prinse o șoaptă a părintelui:

— De, preoteasă... poate așa i-o fi norocul ei.

VII

Aproape nici nu mîncă în seara aceea. Nu aveà astâmpăr. Și, cu cât se înălțà luna deasupra satului, cu atât închipuirea lui se desfășurà mai larg, cu atât simțirea lui se înfierbintà. Vru să cetească, și nu putù. Aveà nevoie s'o vază pe Leana, să-i spue ceva din gândurile lui, să o simtă lângă el.

Ieși în curte și, după ce se plimbă mult, se trase în întunecimile de sub nuc, așteptând cu ochii țintiți pe ferestrele luminate. Se vedeau umbre trecând, și el căută să deosebească pe a Leanei. Se puteà să nu vie când el o dorià atâta? Odată se deschise ușa. Leana ieșise și clătià o cană, plecată peste pâlimar. Un glas o întrebă ceva dinăuntru. Ea răspunse liniștit: «Da, da, lasă că am avut eu grijă». Apoi tuși puțin. Alexandru vru s'o cheme, dar se gândi să mai aștepte. Inșă Leana intră în casă numai decât. Și atunci îi părù rău că n'a chemat-o.

Se plimbà pe sub nuc cu privirile la fereastră. Dar deodată fereastra se întunecă. Toată casa rămase în lumina domoală a lunii. De acum s'a sfârșit.

Se așeză pe laviță, cu capul pe spate, căutând să vază dacă printre frunzele nucului străbate raza lunii și în acest timp fluerà un cântec duios, lin, pe care îl auzise cântat de un lanț de fete în amurg, pe când se întorceà din Palangă. Apoi tăcù. Ce o fi făcând ea?... O fi dormind?... Cu obrazul rotund pe perna

albă, cu mâinile strânse ca doi porumbei la sân... Și or fi căzând razele lunii pe ea!...

Zidurile albe, pomii, iarba, până și dealurile erau prinse într'un poleiu de lună. Și lumina asta îl ameția. Pe față avea un zâmbet bun. Incepù iar să umble dela poartă până lângă casă și îndărăt.

«Da-i-ar Dumnezeu visuri dulci!»

Se uită la lună, și ar fi vrut să smulgă de acolo un stol de visuri argintii, să-l coboare în somnul ei. Frânturi de fraze se amestecau în gândul lui, și par'că vorbiă lunii, par'că ar fi fost lângă Leana și ar fi mângâiat-o.

— Să știi tu, lună, cât e de frumoasă, i-ai păzi toată noaptea în prag.

Apoi simția niște ochi luminoși lângă ochii lui, un obraz dulce alături de obrazul lui.

— Te-ai gândit tu vreodată de ce obrazul tău e așa de neted, așa de dulce? Ca să-l mângâiu eu, deaia.

Câtva timp mai rătăci prin curte, apoi, văzând drumul lung, așternut sub lună, apucă pe el. Simția nevoie de spațiu larg.

Eră lună de se vedeau bine împrejurimile și chiar munții. Și, cu cât eră mai vie lumina, cu atât umbrele erau mai tari. Albul caselor avea o lucire vie, văpăia.

Deodată văzù o rază mișcându-se pe un geam. Se uită într'acolo. Geamul se deschise și o umbră se plecă peste fereastră, apoi un flăcău cu cămașa albă se furișă lângă geam. După puțin timp geamul veni la loc, și flăcăul pieri în dosul casei. Binișor se trase ivărul dela ușă, și fata păși pe scândurile pridvorului în lumină. Apoi coborî în curte, sări pârleazul grădinii. Lui Alexandru îi bătea puternic inima. Se apropiè încet de gard... Ei, lipiți unul de altul, se depărtau printre pruni. Uneori nu-i mai vedeà, apoi,

când treceau prin câte un luminiș, luna își vărsă toate razele pe ei, și se vedeă până și brațul flăcăului trecut după mijlocul fetei. Apoi grădina îi ascunse...

Alexandru fugi în sus pe drumul alb, strângându-și obrazii înfierbântați în mâinile înghețate... Ce e asta? De ce venià mereu să suspine și suspinile par că-i ieșiau din adâncuri neștiute ale sufletului? Și tot nu se potolià. Pururi însetat sufletul lui. Ar fi vrut să-și deschidă pieptul, să-i bată vântul peste inimă, să se răcorească... Friguri aveà? Ii venià să moară într'un cântec duios, îi venià să se înalțe, să sboare spre stelele cari clipiau privindul. Mai ales una! Așà de limpede, așà de vioaie, așà de înțelegătoare, tocmai colo, într'un colț al albastrului. E cu neputință ca steaua aceea să nu știe ce se petrece în el acuma. Știe, și îl mângâie.

Nici nu băgase de seamă când intrase într'o livadă. Spicele de iarbă se izbiau de picioarele lui. Toată livada erà mai mult cenușie, iar pădurea de alături erà neagră. O singură plută își sbătea tăcut frunzișul alburii, mătășos. Iar lângă Alexandru se înălța o salcie cu foi atât de rare, că se vedeau o mulțime de stele prin ea. Și stelele păreau fructe de aur atârând de crăci.

De ar fi fost ziua cu multele și fireștile ei colori, poate s'ar fi desmeticit repede. Dar mai toate colorile se stinseseră, și noaptea se ferià să-l abată dela gândurile sale. Lumina lunii, atât de lină, îi turnà încet în suflet tot mai mult sbucium. Uite cum sclipește tot steaua aceea! Il sfătuește să se mai liniștească. I-o fi milă și ei!

— Lucește, dulce stea, deasupra poienilor înflorite, deasupra întunecatelor păduri, deasupra dragostei mele.

Cât se rugà la ea! Și, o clipă, durerea lui se topi în rugă, iar pe cer nu mai strălucia o stea, ci un semn drag, ceva din partea Leanei.

«Răule, ce ți-am făcut eu?» Cine i-a șoptit la ureche vorbele ei? Da, așa a zis, acolo, în marginea râpei. Și ce dojană blândă în glasul și în privirea ei, când îi sta legată cu brațele de mijloc. Și par'că mai păstră căldura aceea pe mijloc. Se înfioră până în creștet.

Să se întâmple acum o minure și să o vază ieșind din frunze, albă, cu ochii tulburi de vis, să-i cază pe piept... Ar sărută-o? I-ar vorbi dulce? Nu, nu! Ar lăsa-o pe pieptul lui, mlădioasă, și ar închide ochii, și ar plânge încet, lin, mult, înecat de o cerească fericire. Și luna să se verse pe ei, și iarba să sune blând la picioarele lor, și lacrămile să se prelingă pe obraji, ușoare, nesfârșite...

Ii veni să geamă. Iși frecă apăsat fața cu mâinile, apoi se sculă din iarba udă și dete fuga până ieși în drum. Ce tăcere și ce lumină! O mai fi altul chinuit ca el? Aici poate că nu. Dar peste dealuri înclo, de jur împrejur sunt atâtea sate risipite pe văi, și apoi dincolo de munți sunt câmpii, și ape, și iar munți. Câte suflete nu s'or fi sbătând de dragoste pe luna asta plină...

Mergea înainte pe drumul presărat cu fân căzut de prin care — căci sătenii își aduceau în curți căpițele livezilor dela marginea satului — când după un gard auzi suflări puternice. Trecu șanțul și privi. Doi boi pe o rână, rumegau; coarneau stau nemișcate, și botul umed lucia. Boii îl priviau senini, nepăsători. Alături, pe prispa casei, un român dormia cu pieptul desfăcut, cu brațele puternice aruncate în lături. Somn adânc, liniștit, sănătos. Priveliștea aceasta îl izbi pe Alexandru.

Par'că își mai veni în fire.

— Cine știe cât o fi ceasul!

Ce înseamnă rătăcirea aceasta nebună în toiul nopții? Să-l vadă cineva, ar zice că e lunatic. Ce așteptă? Pe ea? Dar eră cu puțință? În mijlocul nopții? Fără știrea bătrânilor? Ce, eră de capul ei? Și el nu o iubiă oare atât de ideal, încât dorința aceasta eră o umbră peste iubirea lui? Nu-și făgăduise lui însuș că ea va fi răsplata unei munci îndelungate prin care trebuia să o cucerească?

Cu astfel de gânduri căută să-și innăbușe pe cel ascuns: «De-ar fi venit ea, măcar să-i strângă mâna, să-i zâmbească, să-i dea un pic de nădejde, tot ar fi fost mai bine».

Umbrele caselor acum se întinseră până pe gardurile de față. Căzuse atâta rouă, că pulberea nu se mai ridică sub picioare. Alexandru vârîse mâinile în buzunare. Departe se auzi un cântec de cocoș, apoi peste puțin altul, și altul; mai departe, mai aproape, pretutindeni se întindea trâmbițarea sonoră sub noaptea înstelată. Și par'că aducea ceva limpede, răcoros.

Intră în casă cu simțimântul a ceva neîndeplinit, cu aceeaș dorință de a suspină adânc un suspin care să-i ridice toată povara de pe suflet.

Aerul din odaie i se părù cald și stătut. Deschise geamurile, apoi se trânti îmbrăcat pe pat, cu mâinile subt cap. Luna se vărsă într'o cascadă lină pe masă și deaci pe preșuri. Afară, satul rămăsese luminos plin de scânteieri de rouă. Și mult timp se chinui Alexandru până să poată închide ochii.

VIII

August se apropiă de sfârșit. Satul își urmă vieța lui obișnuită. Alexandru se deprinsese și cu locurile și cu oamenii.

De dragul vieții țărănești căută să-și însușească apucături de sătean. Iși ținea haina pe umăr ca un suman, umblă legănat cu capul înainte, cu deosebitul mers al celor crescuți de mici pe potecile repezi ale munților. Acum nu mai strigă după nume pe Odică sau pe vreun alt cunoscut, ci îl chiuiă prelung. Uneori luă o înfățișare șireată, micșoră ochii dându-și încet pălăria pe ceafă, și spunea câte o glumă în felul celor auzite pe la horă, cu un zâmbet abia simțit, privind cu coada ochiului la fețele celor dimprejur. Iar, când vorbea cu omul, rămânea câtva timp cu privirile pierdute pe dealuri, departe, apoi, mișcându-se domol, scotea cuvântul rar, ca un creștin cu griji multe pe cap, care nu vrea să vorbească decât când are de spus ceva de seamă.

De multe ori își perindă prin minte întreaga vreme petrecută aici la țară. La început simțise pentru lucrurile și oamenii de aici simpatia pe care o simți delă întâia vedere pentru ființe dăruite de Dumnezeu cu înfățișare și însușiri pe cari ți-ar plăcea să le ai și tu. Cu timpul, simpatia se schimbă în iubire cunoscătoare. Iubiă locurile acelea pentru că umblase și el prin ele, își legase de ele o parte din întâmplările vieții lui și căpătase amintiri delă ele. Iubiă pe oameni pentru că împletise un crâmpeiu din viața lui cu viața lor, și se simțea prin aceasta întru câtva înfrățit cu ei. Gândurile lui de îmbunătățire și deșteptare a sătenilor prin școală nu-l părăsiseră, dar acum lucrul îl vedeă mult mai greu decât și-l închipuise. Dar câte nu se pot face cu răbdare!

Și vara trecă încet cu zile aurii, cu ploi călduțe, cu nopți luminate de lună, cu zile de lucru, când cămășile albe fluturau pe livezi și pe lângă boii carelor, cu zile de sărbătoare, când drumul se umplă de

săteni gătiți, când, în fața cârciumei «La Tăicuțu», în jurul melodioaselor viori se legănau domol horele.

În primele timpuri trimitea acasă scrisori entuziaste, în cari laudă satul și Palanga și toată familia părintelui. Numele Leanei adesea se amestecă printre rânduri. Apoi cu încetul scrise din ce în ce mai puțin și mai rar. Cei de acasă se întrebau ce să fie cu el. Mama era îngrijată. Tatăl cam înțelegea. Dar la așa ceva nu se gândia visătorul pierdut între munți, îmbătat de iubire.

Căci peste vieța lui de toate zilele trecea neconținut iubirea adâncă, plină de frăgezime, îmmuiată în duioșie. Ceva grav și sfânt îl ocolia de pretutindeni, și o bucurie adâncă i se coboră adesea în fundul inimii. Această simțire îl melancoliză, îi înălță sufletul, făcându-l mai închis, mai serios.

Cine cunoaște sufletul tânăr cuprins întâia oară de iubire, nu se va mira aflând că nici o vorbă fățișă de dragoste nu se schimbă între el și Leana. Era și de prisos. Știau ei că se iubesc fără să-și mai spue. Simțeau după privirile lor calde și umede, după fiorul care-i cuprindea când se vedeau, când își strângeau mâna, când căutau să se apropie unul de altul.

Cu toate acestea fiecare din ei iubiă deosebit. Pe el iubirea îl mistuia fericindu-l, pe ea o scaldă ca o bună rază de soare, o nutriă. Ea era pururi liniștită și, alături de dansa, simția și el cum se potrivește iubirea lui după a ei, cum curge în aceeași molcomă undă binefăcătoare. Și în aceasta se simția mai prejos de ea. Iar Leana adesea își încercă stăpânirea asupra lui. Când îl vedeă prea fericit, spunea câte o glumă răutăcioasă și, ridicând sprincenele, așteptă răspunsul. Și, dacă răspunsul era trist, tot ea își puneă toată silința ca să-l înveselească. Tot astfel copilul cioban,

când a căpătat un fluer nou, îl prinde drag de nu se mai desparte de el. Il duce la buze, scoate un sunet și se încântă, dar nu rămâne la aceeaș notă, ci schimbă degetele și îl face să fluere adânc și dureros, ori subțire și dulce, și, cu cât poate scoate mai multe sunete, cu atât îl chinuește mai mult și cu atât îi e mai drag.

După unele convorbiri între ei, Alexandru citiă gândul tăcut al fetei, care încheiă: «Vei fi știind tu multă carte, dar vezi că e și în mine o putere care se poate jucă cu toată învățătura ta». Iar el, mărinimos din pricina iubirii, își ziceă în sine: «Ea nu mă cunoaște încă. Dar poate va veni vremea când să-i pot dovedî că e ceva de seamă și în sufletul meu: gândurile de bine pe cari le-am făurit sub aripile ocrotitoare ale iubirii». Și puteau să nu se întrupeze măcar o parte din visurile dorite cu atâta tărie? Se gândiă la întâia lui biruință, când va veni acasă și o va vesti ei, făcând-o să-i priceapă însemnătatea. Ah, atunci îl va înțelege ea! Atunci ochii aceea biruitori vor deveni sfioși și capul ei îndărătnic se va înclină cu iubirea și respectul convenit pe pieptul lui lărgit de mândrie.

IX

Alexandru cu câțiva flăcăi scuturau prunii, iar fetele și femeile culegeau. Se auziau frunzele fășiind, apoi un ropot des, înfundat. Poamele cădeau pe capete, pe haine, se izbiau de pământ cu sunet plin. Cele mai coapte se spărgeau arătându-și carnea aurie. Vreo două bote veșnic pline cu țuică dădeau inimă culegătorilor. Râsetele și glumele începuseră și o țineau lanț dela un capăt la celălalt al grădinii. Carul, cu roatele înfipite în prundiș, cu boii dejugați eră

tras în umbra sălciilor pe vâlcea, iar, la gura celor trei putini mari, aproape pline, zumzăiau albinele ademenite de dulceața poamelor. Odică, numai ca să nu culeagă, sta de joacă cu alți vreo cinci copii, spunând că păzește carul.

Uneori trosnià o cracă întinsă prea tare de culegător, și atunci răsunà glasul voinic, cam poruncitor, al părintelui, dela celălalt capăt al grădinii:

— Mai încet, taică, mai încet, nu rupeți crăcile!

Și iar porniau ropotele, râsul și chemările. Mormane vinete se ridicau la umbră tot mai înalte, de te mirai unde a încăput pe ramuri atâta potop de roadă.

— Mario, nu sta de răs, Mario! Uite ce de prune s'au risipit pe jos și nu le-ați cules!

Și părintele umblà de colo-colo, vânzolinindu-și pletele cărunte, îndemnând la treabă, uneori glumind, alteori certând, necăjit de atâta răs cu treabă puțină. Apoi se mai da la o parte și din când în când își ștergea obrazii roșii cu mâneca antereului.

Dintr'un pom, un glas strigă:

— Nu da, că acuș te blăstăm:

Găsite-ar miezul turtei

Și ouăle boghetei

Și zeama cucuetei

Și-un vin bătrân de șapte ani

Să-ți ardă pieptul

În jurul unei movili de prune, două femei vorbeau de necazuri.

— Vorba ceea: cine are, să-i trăească; cine nu, să nu dorească. Eu m'am săturat de copii ca moara de apă...

Iar lângă trunchiul unui prun se hârjoniau doi flăcăi:

— Ai să-mi rupi cămașa!

— Ce-i pe mine și acasă; ferească Dumnezeu de un foc...

Și la fiecare glumă, râdea nebună grădina.

Leana culegea și nu prea culegea. În după-amiaza aceea eră leneșă, o apucă râsul de toate nimicurile; ar fi vrut mai bine să se întindă la umbră, să se tăvălească prin iarbă ca copiii. Culegea tot pe margine. Cârpa roșie i se lăsase pe umeri și cozile se sbătea printr'înșa ca doi șerpi. Alexandru trecu pe lângă ea vesel, aprins la față.

— Ia vezi că ți-a căzut ceva, îl ațâță ea. Il mințise. El se prefăcù supărat:

— Minți, ai? Ia numai stai, că-ți arăt eu!

Și o alergă. Leana țipă și fugi în sus printre aluni, departe de culegători, dar după puțin se împiedică în fustă și căzù mototol, râzând și suflând tare. Alexandru o ajunse curând și se prăbuși lângă ea.

— Așa, minți, ai? Minți?

Și deodată îi năvăli o sfârșeală dulce la inimă. Se pomeni că-i apucase capul la piept și se legănă cu ea repetând în neștire «minți?... minți?...» Simțià cum fata a încetat și ea din râs. Capul ei i se desprinse din brațe și alunecă moale, într'o mângâiere, dealungul pieptului, cu fața în sus. Genele lăsate tremurau ușor, silindu-se să rămâie pe ochi, iar pe buzele strânse flutură un surâs. Rămase așa, lipită de el, așteptând. Alexandru se cutremură. Se apropiè de fața ei. Tot mai aproape... Pe pleoape o sărută. Apoi, ridicându-și capul, o privi cu grijă. Ea așteptà cu aceleași gene tremurătoare, dar surâsul șiret se îmmuiase într'o zâmbire caldă. Se auzi o șoaptă:

— Dar pe ochiul celalt, nu?

Și el căzû aproape pe fața ei înnăbușind-o în sărutări. Ea atunci începû să râdă și strigă sbătându-se, întorcându-și fața spre haina lui, împletindu-i după gât brațele viguroase. Apoi îi puse palma în față și-l depărtă:

— Astâmpără-ți ochii aceia de fiară!

Dar curând se îmblânzi.

— Așà faci? Nici nu te credeam așà de îndrăzneț.

Il ținea de mână și-l privià râzând. Erà aprinsă ca o flacăară trandafirie. Ochii izvorau lumină. Se uită un răstimp la el, apoi își rotî privirile în juru-i. Alunii își clătinau ușurel ramurile. În jos se auzià, înnăbușită de frunze, gălăgia culegătorilor. Ii luă o mână și i-o strânse între palmele ei fierbinți. Și-l privià drept în ochi, deschis, cu toată îndrăzneala dragostei sale curate. Apoi, într'o mișcare repede, îi îndoî capul pe spate și-l sărută odată lung pe buze.

— Apoi de acum să fim cuminți.

Rămase câțva timp nemișcată, apoi își duse mâna în sân și scoase un pumn de prune mari, frumoase.

— Vrei să mănânci? Și i le întinse.

El da din cap, cu ochii închiși, răzimat de umărul ei, moale și aiurit.

— Dinadins ți le-am păstrat... Mănâncă.

Mulțumită se uită la el cum încercă să mănânce.

— Acum hai-deți! Ii dete mână de ajutor să se ridice. Și el iar se simți ca un copil luat sub ocrotirea ei.

Curând fata fugi printre culegători, și de departe i se auzi răsul sonor. Alexandru nu o urmă. Se lungi la pământ cu fața în iarbă. Numai târziu se putu scutura de tulburarea care-i cuprinsese. Se îndrepta spre locul unde apucase Leana. Cu ochii înfrigurați o căută printre lume, și în sfârșit îi întâlni privirea luminoasă care-l sărută.

Se lăsase întunerecul bine, când coborîră cu toții spre sat. Când trecură de râpe, cu toate că noaptea ar fi trebuit să-i cuprindă tot mai deasă, o lumină ciudată, abia simțită, se împrăștiă în juru-le. Muchile malurilor prinseseră și ele o lucire roșiatică. Alexandru mirat, se întoarse și strigă cu uimire:

— Uitați-va, ce-i asta?

— Arde pământul!

Intre două râpe se sprijiniă o uriașă sinie roșie, întunecată, cruntă.

— Luna. Ce grozavă e!

— De n'o fi vreun semn rău.....

Se opriră cu toții să o privească. Par'că se mai apropiase de pământ, atât eră de mare. Pete largi, ca niște răni vindecate, îi acoperiă fața. Cu adevărat ca o povestitoare de nenorocire se ridicase în coasta satului. Se înălță repede. Curând prinse o lucire de aur, și înfățișarea de spaimă pieri. Râpele începură să arunce umbre.

Porniră iar. Par'că ademenit de lumină, un flăcău începù să cânte, și apoi îl urmară alți flăcăi. Peste puțin se auzi glasul, întâiu sfios, apoi răsunător, al fetelor, și în curând toată ceata cântă. Și în juru-le, prinse în cântec, murmurau pădurile, clipotiau apele. Luna se oprise pe culmea dealurilor... În ritmul cântărilor, sufletele oamenilor și sufletul naturii se topiau într'o singură armonie nemărginită...

* * *

A doua zi, culesul se isprăvi de vreme, și cârdurile vesele se întoarseră de cu ziua spre sat.

În curtea părintelui se vedeă o căruță sosită de curând.

— Cine o fi venit la taica părintele? întrebă o fată. Părintele se uită și el, neștiind să aștepte pe cineva. Văzù de departe un bărbat îmbrăcat în haine orășenești stând în pridvor.

— Cine o fi boierul ăla, Doamne?

Privi și Alexandru, și i se strânse inima.

— Par'că e tata, părinte! Dar ce o fi pățit, de vine așa pe neașteptate? Și venirea tatălui nu-i aduse nici o bucurie. O teamă nelămurită îl cuprinse. Se cercetă peste tot, să vadă dacă n'are ceva care să nu-i placă tatălui. Cătă-să-și ia o înfățișare veselă, și alergă înainte-i. Tatăl se sculă în picioare la vederea părintelui.

— Bine ai venit sănătos, tată... Și-i sărută mâna. Apoi nu se putù stăpâni și întrebă:

— Dar ce te-a adus așa pe neașteptate? Rămâi măcar mai mult? Mama ce face?

Tatăl nu răspunse deocamdată la nici o întrebare. Îl sărută, se uită la el de sus până jos, fu mulțumit apoi deschise gura.

— Mă-ta, ce să faci? e bine... Dar tu, de ce nu ni-ai mai scris? Și îndată se coborî înaintea părintelui, care venià cu fața îmbujorată.

— Imi făcuși o mare bucurie, Toadere. Și părintele îl îmbrățișă și-l sărută apăsat, întâiu pe un obraz, apoi pe altul.

— Numai de un lucru îmi pare rău, că nu ți-ai adus și nevasta.

— E greu, părinte, să faci drumul ăsta cu o femeie slabă ca ea. Și, pe urmă, trebuià să rămâie cineva din noi acasă. Nu poți lăsa casa pe mâna oricui... Vă trimite sărutări de mâini, dumitale și cucoanei preotese.

Fața zâmbitoare a preotesei se arată în ușă. Erà veselă, par'că i se luase o greutate de pe suflet. Ea

îl primise pe noul venit și acum se dusesese să-i pregătească odaia.

— Mulțumim, mulțumim, zise părintele, și tăcù un răstimp. Apoi se reculese: Dar ar fi bine să te odihnești puțin de drum și să vii la masă. Cred că ți-o fi foame. Cât ni e nouă de foame, nu-ți mai spun; să-l întrebi pe Alexandru... Azi mi-a făcut treabă, a fost cu noi la cules de prune.

Tatăl zâmbi și se întoarse spre Alexandru de-l privi. Acum înțelegea de ce-i sunt băiatului buzunarele umflate. Le îndesase cu prune.

— Dar unde-ți e fetița, părinte? Leana unde e? N'am văzut-o de când erà mititică de tot.

— Cum: fetiță? Acum e fată mare. Leano, ia vino încoa. O vezi? Ce zici? Și așteptă o vorbă de laudă, că știà el cu ce-l dăruise Dumnezeu.

Leana venià roșie la față, cu ochii în jos. Ii bătea inima de se mirà cum nu-i saltă cămașa pe trup.

— Bre, dar repede te făcuși fată mare. Și ce mai puiu de fată! Eu te știam atâtica... Și arată cu mâna cât o știà. O sărută pe obraz și iar o privi admirând-o. Apoi se uită spre Alexandru cu coada ochiului. Tânărul îi urmărià mișcările cu atâta încordare, erà atât de satisfăcut de lauda pe care o căpătase fata, că tatăl nu se va mai îndoi. Înțelegea acum de ce nu mai scrisese băiatul. «Vezi dumneata de ce s'a apucat el pe aici?» Acum se îndreptă spre părintele:

— Fie, părinte, că frumos odor de fată mai ai!

— Mulțumirea o s'o am mai mare când îi va fi norocul tot atât de frumos.

— Să vă ajute Dumnezeu !...

Leana nu mai putea de bucurie că o laudă un domn venit de prin străini. Și mai ales că domnul acesta erà tatăl lui Alexandru. Toată seara fu de o vrednicie

nemai pomenită. Par'că o îndemnă ceva să se apuce de toate treburile. Și îi părea rău numai că nu se ține după ea tatăl lui Alexandru, s'o vadă cât de îndemnată e.

După ce-l sărutase și pe Odică, tatăl lui Alexandru început a vorbi de multe cu părintele. Dar convorbirea înaintă cu răstimpuri mari. Frumoasa frunte largă a preotului uneori coborâ ingândurată spre piept. Pe Alexandru îl bătuse Dumnezeu lipit cu obrazii de un stâlp al pridvorului, îi pierise toată pofta de vorbă și de râs; presimția ceva. Dela un timp, părintele strigă:

— Treabă-i asta? Deabiă veniși de pe drum, oboșit, și eu te mai țin de vorbă. Ia poftim du-te de te mai odihnește un pic, și pe urmă vom mai vorbi noi.

Tatăl să încercă se protesteze, dar părintele îl împinse prietenește în casă.

Masa fu destul de veselă. După masă, Alexandru intră cu tată-său înăuntru. I se răciseră mâinile și simția că se apropie o clipă hotăritoare. Ii eră frică. Fără să prea știe de ce, se așteptă ca tată-său să-l certe, și se miră când îl auzi vorbind blajin și cu oarecare veselie în glas. Lui Alexandru îi tremură inima de bucurie.

— Văd că ți-a priit la țară. Bravo! Și-i admiră obrazii rotunjiți și pârliti de soare, înfățișarea mai bărbătească; umbra de mustață se întunecase deasupra buzelor, iar glasul i se adâncise și prinsese un accent mai energetic.

Se plimbă prin odaie și-l iscodiă: Cum o duce cu părintele? E îngrijit bine? Are locuri de plimbat? Și băiatul se porni cu atâta aprindere să povestească, să arate toate atât de minunate și de frumoase, că tatăl se oprî din mers înaintea ferestrei și privi mult, mult.

— Zău, tată, nici nu-mi vine să mă întorc acasă...
De n'ați fi voi... Și așa am să mă întorc cât mai târziu.

Tatăl tăcea.

— ...Aș dori să rămân aici pentru totdeauna. Să mă fac învățător. Acesta e visul meu.

Tatăl răspunse domol:

— Astea sunt copilării.

Atunci Alexandru începù să vorbească cu mai mare aprindere — se mirà singur în sine cât de frumos vorbià — de vieța de țară, de cât ar fi el de fericit în satul acesta și de câte lucruri bune s'ar putea face aici. Nedându-și seamă, amestecă în vorbă pe părintele și pe Leana, așa că, la urmă, fără să pomenească nimic de iubirea lui, erau înțeleși amândoi că mai ales de dânsa erà vorba. În vremea aceasta, tatăl urmà să umble cu mâinile la spate dela fereastră până sub icoane și îndărăt.

— Ce crezi, eu sunt sigur că și părintelui i-ar părea bine să rămâi aici...

Tatăl se cam supără.

— Apoi părintele e un copil ca și tine. Se oprì din mers și, după puțin, zise:

— Și de ce ai vrea tu să rămâi aici?

— Îmi place mie la țară... natura... munții... vieța de sat...

— Da? Așa de mult?

Tatăl se uità pe fereastră.

— Ia vino încoa...

El se apropiè șovăitor, neînțelegând.

— Vino să-mi arăți și mie ceva natură... munți...
Colo?

Ii arată în curte pe Leana. Tânărului i se opriseră bătăile inimii. Văpăi, văpăi îi năvăliau în obraz. Plecă

fruntea în piept. Apoi, ridicând capul încet și uitându-se într-o parte:

— Da, tată, mi-e dragă Leana.

— Văd că ți-e dragă. Apoi, îngăduitor: Dar asta nu înseamnă nimic.

— De ce, tată?

— De ce? Asta ai s'o vezi tu mai târziu, când mintea îți va fi limpede. Acum pentru tine tot ce zboară se mănâncă. Pe câteva priviri galeșe și pe câteva glume, tu ai vrea să pui temelul unei vieți.

Alexandru tresări. Glume! Iubirea lui ideală!

— Nu mă așteptam să aud astfel de vorbă dela tată-meu.

Și îndată îi părù rău de ce spusese. Tatăl întâiu îl privi mirat, apoi, ca și cum ar fi vrut să înceteze cu gluma:

— Eu îți spun cu binișorul, și cred că ai să mă înțelegi. Alexandre, gonește-ți fumurile din cap.

Apoi deodată se roși și se întoarse repede spre el:

— Bine, măi, ia ascultă, fiindcă văd că trebuie să mă potrivesc la mintea ta proastă: vrei să te faci învățător. Te-ai gândit tu ce înseamnă asta? Te-ai gândit la viața pe care ai s'o duci ca învățător, sărac, într'o cocioabă, în mirosul greu al câtorva zeci de băieți în cojoace, pe timp de iarnă, mai având pe cap și pe o toantă, tu, om cu învățătură, crescut în toate înlesnirile orașului? Crezi tu că nu ți-ai blestemă toată viața? Și nu m'ai blestemă întâiu pe mine că te-am lăsat? I-auzi dumneata! Adică pentru asta am cheltuit eu atâtea parale cu tine? Să te văd ajuns aici?... Și apoi... tu nu-ți dai seamă că nici nu ți-a căzut cașul dela gură?

Dar par'că-i părù rău de vorba aceasta, și repede schimbă:

— Ți-e capul plin de vânt, băiete!

Alexandru sta cu fruntea în piept, doborât de supărare. Tatăl se uită la el, stătut puțin la îndoială, apoi se hotărî să isprăvească odată:

— Măine plecăm, să știi...

La așa ceva nu s'ar fi așteptat Alexandru. Intâiu își pierdù cumpătul, apoi obrajii i se roșiră:

— Cum tată, ce tot vorbești dumneata! Pe semne glumești...

— Dar ce va să zică treaba asta, mă rog? Ai uitat că trebuie să te întorci la studii?

— Bine, dar mai târziu... Cum crezi dumneata... Asta ar însemnă să mă nenorocești...

— Ce e? Ce e? Ce e? Și se puse în fața lui. Apoi, apăsându-i cu mâna pe umăr:

— Adică ce gânduri ai dumneata? Ce poftești să faci deocamdată aici? Băiete, ia să-ți bagi mințile în cap. Ți-am spus. Măine plecăm.

Și ieși afară mormăind:

— Draci goi, copiii din ziua de azi...

Alexandru simțîa că se înnăbușă. Tulburarea îl făcea să tremure tot. Par'că prinsese necaz pe tată-său. Ii sdrobiă iubirea lui, fericirea lui, visul la îndeplinirea căruia credeă că ar fi lucrat cu atâta râvnă. Ah, de ar fi fost mamă-sa, pe ea ar fi hotărît-o lesne. Să-i fi spus ei ce icoană aveà în minte, cum dorià să-și ducă viața, ea repede s'ar fi înduioșat. «Bine, mamă, dacă crezi tu că e mai bine așa!» Ah, licăria în ei amândoi aceeaș scânteie de ideal, aceleași visuri copilărești poate, dar atât de frumoase și cari la urmă ar fi putut rodi. Inșă tatăl e închis la astfel de visuri. E «om practic», cum zice el că trebuie să fii pentru timpurile noastre. Visurile? Totdeauna caută să le spulbere ca pe un lucru nesănătos, tatăl ăsta rău, care

crede că iubește când tiranizează. Nu-i trebuia așa iubire!

Și cum îi vorbise! Ce urâtă lumină aruncase peste frumoasa lui icoană. Acum par'că mereu vede în ochi clasa dărâmată în care copiii miros a cojoc și o femeie proastă care îl așteaptă acasă. Ah, tată crud, cum știuse să vâre îndoala în sufletul lui!

Desperarea îi mâncă inima. Și își făgădui că nu se va lăsa. Il va înfruntă și pe tată-său. Când e vorba de fericirea sa, fiul poate călca voia tatălui. Ii fu necaz că încremenise în așa fel auzind de plecare. Trebuia să se ridice liniștit de pe pat și hotărât să spue că nu vrea să plece.

Cu încetul se potoli, îndărătnicia i se înfrânse, și scene jalnice începură a-i trece prin minte. Se vede bolnav de dor, pe moarte, și tatăl, pocăit, trimițând scrisoare Leanei să vie; apoi o vede pe fată cu mâna la ochi lângă căpătaul lui de boală... și multe de acestea.

O tristeță adâncă îi cuprinde tot mai mult sufletul. Odaia nu-l mai încăpea. Iși luă pălăria și ieși.

Tată-său era în cerdac și vorbea cu părintele. Nici părintele nu-l chema cu glasul lui prietenos, ca altădată, dar nici băiatul nu se îndreptă spre partea aceea. Ieși drept pe poartă. Mergea cu capu 'n piept și nu privia în lături.

În capătul satului Odică îi sări înainte și se prinse de mâna lui:

- Unde te duci, nene Alexandre?
- Mă duc să mă plimb.
- Mă lași să viu și eu?
- Vino.

După ce în gând își vărsase focul pe tată-său, Alexandru își repetă cuvintele lui. Vorbele acelea spuse

cu atâta siguranță trebuie să aibă ceva adevăr în ele. Ce eră adevărat?... «Copil, copil»... Poate tinerii au un fel deosebit de a cugeta decât oamenii maturi. Ei au tinereța, neastâmpărul, închipuirea. Poate că ei cugetă mai rău decât bătrânii. Aceștia au trecut prin vârsta tinereții și au știut ce e tinerețe. Deci, dacă ei spun cu atâta convingere că nu e bine așa, poate că nu e bine. Și mai întâiu nu trebuie să se întoarcă să isprăvească școala? Pe urmă poate să vie. Dar atunci apărea imaginea școlii murdare, mirosul de cojoc al copiilor și o proastă care așteaptă acasă. Și zâmbi amar. Unde eră acum ființa cu totul dreaptă, care să-l înțeleagă deplin? Să hotărască ea: are el dreptate ori nu? E oare atât de nevârstnică mintea lui și tot ce se petrece acum în sufletu-i îndurerat e numai o supărare de copil? Care e adevărul, Doamne, Doamne!

Se încurcă tot mai mult în cugetările lui. La urmă le părăsi, și fu cuprins de o adevărată bolnăvire a sufletului. Simția vieața slăbită în el, gândul leneș, și descurajarea îi stingeà privirile.

Odică bănuia că nen'su Alexandru nu e în toate apele. Tăcea și el. Urcaseră amândoi coasta și ședea în iarba cosită. Mult timp nu vorbiră. Deasupra se întindeà cerul ca un lac limpede, în care plutia o insulă de aur. In jos, printre livezi se vedeau acoperișurile de șindrilă deasupra păreților albi, apoi vreo două cumpene. In fund câteva plute își fluturau desimile de frunze. La căsuțele agățate deasupra Bărbușei geamurile erau pline de flacăra apusului. Pe dealuri, pe văi, pretutindeni se lăsà cu amurgul o liniște dulce.

Cu încetul, în fața acestei priveliști, marea amărăciune din sufletul lui Alexandru se schimbă în melancolie. Ii părea că toate își luau un blajin rămas-bun

dela prietenul care le iubise atâta. Nu erà creangă mișcată, adiere de vânt care să nu fi avut o șoaptă de părere de rău pentru el. Nu, natura nu e nesimțitoare. Cunoaște ea pe cel care o iubește...

Copilul dela o vreme își lipi obrajii de genunchii lui Alexandru, și privindu-l cu ochi mirați, îl întrebă:

— Ce-i nene Alexandre, ești supărat?

— Nu sunt. De ce să fiu? Cum să împărtășească copilului supărările lui? I-auzi cum strigă unul! Cine-o fi?

— Mi se pare că e nebunul de Vasile a lui nenea Mihaiu.

Chiotul pornise de lângă râu; se lovì de un deal, mai răsună odată, apoi se stinse.

— Dar știi tu că eu plec mâine? Și îi strânse mânuța lui aspră și pârlită de soare.

— Pleci? Da, pleci! Nu pleci... Il privì cu zâmbet, și se lipì mai tare de el.

— Nu crezi? Ai să vezi tu mâine.

— Dar de ce să pleci așa de curând.

Alexandru nu răspunse întâiu, apoi începù deodată, vioiu:

— Se deschid și la noi școlile; cum să mai stau aici. Trebuie să plec. Dar ție o să-ți pară rău de mine?

Copilul șopti:

— O să-mi pară. Dar de ce nu mai stai?

— Cine o să-ți mai spue basme cu smei și cu Feți-frumoși, și cine o să-ți ție parte când te-i luă la ceartă cu băieții din sat?

Copilul îl luă de gât:

— Da', lasă că nu pleci, știu eu!

— Ba plec, și tu o să mă uiți curând, și toți or să mă uite... Nimeni n'o să se mai gândească la mine

Și copilului celui mare îi tremură glasul a plâns. Da, da, așa poate are să se întâmple, își zicea în gând cu amărăciune. Cât de înșelați suntem! Cât de ticăloasă e lumea! Dar ea. Nu, ea nu-l va uita!

— Ba nu te uit... Nici Leana. — Alexandru se uită în ochii copilului rămas agățat de mâna lui. Știa el ceva? Nu, nu știa! Dar cine ar putea-o spune? Atâtea lucruri simt copiii, și noi nici nu bănuim! Ar fi vrut să strige: «Eu n'am s'o uit, așa să-i spui! Intotdeauna am să mă gândesc la ea». Dar nu-i venia să spue astfel de lucruri băiatului. Minte de copil! Neștiutor a trecut pe lângă o iubire adâncă, și nu trebuie s'o descopere. Eră prea mic pentru a luă parte la suferința a două suflete. Ar rămânea o umbră peste copilăria lui. Nu-i va spune nimic. Așa e mai bine, și par'că așa cere o cuviință intimă a sufletului.

Umbra acoperi satul. O pulbere ușoară, trandafirie mai plutiă peste gura văii în Apus. Pământul se pregătia pentru o noapte liniștită.

Se coborîră amândoi. Prin curți mai ardeau focurile rămase dela cină. Curtea părintelui eră pustie. Lui Alexandru nu-i venia să intre în casă. Lăsă numai pe Odică, și el singur mai rătăci pe uliță. Când se întoarse, se înnoptase bine. Poarta eră ascunsă în verdeață, așa că numai aproape de tot văzù că cineva sta pe lavița de sub nuc.

Leana!

El se înfioră tot și se făcù alb. Nu-i venia să înainteze. Deodată ea își șterse ochii dintr'o smucitură cu mâneca, și veni la el de-l apucă de mână. I se uită drept în față și întrebă cu un fel de necaz:

— De ce pleci? Și iar îi curseră lacrimi pe obraji.

Pe el îl apucă o mare jale și duiosie. Ii tremurau buzele a plâns. Se uită la ea, și tot mai mult i se

învăluiau privirile de lacrimi. Dete din cap desnădăjduit. Vru să îngâne ceva, și nu putu. Atunci ea, cu privirea înflăcărată de iubire și supărare, îl înfășură deodată cu mâinile de după gât și începù să-l sărute.

— Nu plecă, Alexandre dragă, să nu pleci!

Apoi rămaseră amândoi îmbrățișați, cu obrajii liپی, plângând răzimați de trunchiul nucului bătrân.

Ea înălță întâiu capul. Erà rușinată: vru să-i pue mâinile pe umeri, apoi și le lăsă, sfiită, în jos.

— Cine nu te lasă? Tatăl tău nu te lasă? Și suspină odată adânc, întretăiat, ca copiii. Se priviau atât de triști, și totuș atât de fericiți.

— Da, el nu mă lasă. Vrea cu orice preț să mă întorc la București... Imi spune că începe școala, că trebuie să mă înscriu, și multe d'astea...

Ah, începea să înțeleagă ce e iubirea, gustase un strop din dulcea ei tărie amețitoare, și acum trebuia să plece! Il durea sufletul atât de viu, că ar fi vrut să se prăpădească acolo. O privi, și fața ei iubită îi mai potoli amarul. O, cea mai frumoasă dintre fete! Acum sta lipit de ea, și mâine nu o va mai vedea, și poate niciodată! Ce trebuia el să piarză! Și iar se răsvrăti:

— Dar nu mă duc, Leano, nu plec, Doamne ferește! Leana îi opri vorba:

— Ba nu se poate, trebuie să pleci: așa a spus și taica... Că trebuie să înveți, nu? Firește, să isprăvești întâiu școala... Mă secă la inimă când auziam.

Apoi, după puțin:

— Cine o mai fi scornit școala asta, Doamne, mânca-l-ar focul!

El șopti, cu glasul umbrit:

— Leano, Leano, cum își bate joc lumea de dragostea noastră!

Din casă se auzi glasul preotesei, care chemă pe față. Alexandru tresări.

— I-auzi! Dar ea dete îndărătnică dir umeri și cu ochii în jos:

— Nu vreau să mă duc, ce... Și, cum ședeà cu fața spre casă, se întoarse repede, și i se lipi cu capul de umăr, lăsându-se caldă pe pieptul lui, privindu-l. Aveà un ușor surâs, și iar i se răspândise o undă de lumină pe față. Ochiu îi străluciau. Ridică brațele și apropiè capul lui Alexandru de gura ei ca să-l sărute. dorința vedeà în ochi codeala, dar tot mai mare fu Și i se după buzele lui.

Iar se auzi glasul preotesei:

— Te chiamă, Leano, să nu zică ceva. Și totuș o ținea de după gât strâns și o sorbià din ochi, cu capul plecat asupra capului ei. Uite, aici să o săruți, pe ochi, apoi pe obrazul dulce și pe gât, apoi pe gură de mai multe ori. Și iar să începi dela capăt. — O apropiè mai mult de el și îi șopti:

— Iar te-a chemat. Te duci?

Ea avù aceiaș mișcare de nepăsare.

— Nu vreau. Stătù puțin, apoi deodată se ridică repede și, potrivindu-și părul:

— Ba mai bine mă duc! De-ar ști mama!

Și iarăș îi sări de gât de-l sărută, apoi fugi.

Însă Alexandru vrea s'o mai vadă încă odată, și nici nu-i spusese câte aveà de spus. Cum îl lăsà ea așa cu lacrămile pe ochi? O chemă pe șoptite. Ea rămase o clipă nemișcată, cu spatele la dânsul; apoi se întoarse iute și se așeză lângă el pe laviță, se vârî în el. Iși apropiè capul de al lui și, cu o mare iubire în glas, zise:

— Nu mă lași, nu? N'auzi că mă chiamă mama?

— Leano, poate nu ne mai vedem... Ce să fac?

Leano, n'o să mă uiți tu?... Eu tot la tine o să mă gândesc... O să isprăvesc școala, și o să vii aici... Numai tu îmi ești dragă.

O tristețe duioasă se răspândise pe chipul fetei. Poate se gândia dacă după atâția ani se va mai îndeplini o astfel de faptă. Dar totuș privirile ei îi mulțumiau și pentru dorința aceasta.

— Peste câți ani isprăvești?

— Peste trei ani.

Ea i se jucă cu mâneca hainei. Zise plângătoare:

— Mi-e teamă că ai să mă uiți. El îi răspunse cu o adâncă seriozitate.

— Nu, Leano, n'am să te uit niciodată. Dar tu o să te mai gândești la mine? Spune!

Ea îl privi numai, și el înțelese că n'ar fi trebuit să întrebe aceasta. Îi luă mâinile și i le sărută, apoi o sărută pe gură, și ea cu un mare suspin îi scăpă din brațe și fugi. Înainte de a intra în casă, o văzù cum se întoarce ca să-l deosebească din umbră, apoi intră.

Mult timp rătăci Alexandru pe drumul pustiu al satului. Ceva dulce îl urmăria pretutindeni, îi înneacă durerea. Când își amintiă de sărutările ei, trebuia să închiză ochii. Par'că luase parfumul sufletului aceluia sălbatic și îl purtă cu sine. Se gândi că trebuie să părăsească atâta noroc. Și nu-l mângâia nici gândul că se va întoarce și atunci va fi pentru totdeauna fericit.

Târziu intră în odaia lui, aprinse o lumânare și începù să-și așeze cărțile și hainele.

X

De dimineață, când largi brazde roșii despicau cerul la Răsărit, Alexandru se sculă și dete o fugă până în Palangă. Nu-i venia să plece fără s'o mai vadă odată.

În grădina care atunci se deșteptă, umblă prin iarba udă de rouă, își văzù frumosul jugastru și hora de mesteacăn și munții limpezi. Peste puțin, Leana singură va duce vitele să pască, și clopotele vitelor vor suna blând în uriașa grădină pustie de acum. Atâtea zile și nopți frumoase vor trece peste Palangă! Unde va fi el atunci?

La întors, rupse o floare de pe marginea râpei unde ea îl cuprinsese întâiu cu brațele. Rămas bun de acum! Se oprî la izvorul din susul Bărbușei, unde ea băuse pe urma gurii lui, alergă pe prundul pustiu, apoi colindă tot satul. Le părăsiă pe rînd, locurile lui dragi...

Își luă în gând rămas-bun dela toate...

Alexandru se așezase în căruța și se mai uită odată trist îndărăt, pe când părintele își potrivîa antereul împrejur. Pe gardul de nuiele se văzù un cap cu basma roșie, privind și silindu-se să pară zâmbitor. Apoi căruța pornî sgomotoasă, săltându-i pe paie. Căinii începură să latre. Odică și câțiva copii se agătară de codârta căruței. Mai încolo doi flăcăi, din foștii cunoscuți ai lui Alexandru, scoaseră pălăriile și se uitară în urmă, apoi își luară mersul liniștit; în dreptul curții părintelui, se opriră la gard. Praful se ridică umflându-se în urma căruței. — Iată locul de horă și lăutarul orb în ușa cârciumii «La Tăicuțu». Iată și casa cu garoafe multe... Un cântec răsunător, pornit de undeva dintre livezi, umple văzduhul... Acum satul par'că se înghesue sub umărul dealului, cu toată vieața lui veselă și nepăsătoare; deasupra se înalță căsuțele din poienile Bărbușei, apoi încet se zărește un colț al Palangei și la o cotitură a drumului se arată toată poiana, în toată frumuseța ei, cu roata de mesteacăn și jugastrul la umbra căroră Alexandru visase aproape două luni de vară.

Satul rămase între pruni...

«Și s'a încheiat povestea».

Va să zică plecase și spulberate erau toate planurile lui. Voința tatălui biruise. Dar nu se va lăsa. Se va întoarce iar. Dealtminteri, de dimineață și tatăl, văzându-l atât de trist, îi spusese că, după ce va isprăvi școala, poate să facă ce vrea. Dar spusese așa, încât Alexandru rămăsese pe gânduri. Tristețea i se lăsase pe suflet ca o ceață. Cât de încântat urcase el drumul acesta! Mai bine nu l-ar fi urcat!

Puternicele argumente — cum le crezuse — de mai înainte se risipiseră ca un stol de vrăbii. Tatăl abia răspunsese la «copilăriile» lui. Copilării or fi, dar inima lui legată îi spune că acolo e fericirea, și inima nu vrea să asculte de socoteli, hulește chibzuința și doare de n'o urmezi. Atâta fericire să fie înlocuită cu durere prin hotărîrea neomenoasă a altora, cari nu simțiau ca el! Ticăloase obiceiuri, cari îți încătușează vieța! Îți cer numai jertfe, și în schimb îți dau o răsplată, care, pentru că-i mulțumește pe ei, se presupune că-ți va face și ție bine... Și poate că iubirea a intrat în sufletul ei, poate că ea va suferi adânc și mult după urma lui... Ah, ce ticălos și ce slab a fost!... Dar se va întoarce, se va întoarce, măcar de s'ar întâmpla orice!...

Cu astfel de gânduri și mângâieri îi mai trecu timpul. Părintele cu tată-său vorbeau tare și își apropiu fețele din cauza sgomotului căruței. Pe la hopuri se legănau și veniau unul peste altul. Tatăl eră liniștit și mulțumit. Părintele se arată și el destul de liniștit.

Ajunseră la gară aproape de prânz și trebuiră să mai aștepte mult. Pe dealurile din față, vârfurile pomilor prindeau să îngălbenească. Verdeța își pierduse strălucirea sănătoasă din luna lui Iunie. Acum eră mai

prăfuită, mai obosită. Câțiva țărani și țărance, veniți de foarte mult timp, își așezau desagi pe bănci, iar ei ședeau pe trepte, vorbind încet. Copilași cu pasul ferit priviau reclamele bătute în păreți.

Dela o vreme se coborî șeful și deschise casa de bilete, iar peste puțin se auzi un hureț vijelios de par'că s'ar fi dărâmat departe munți întregi. Sgomotul se tot apropiă, și deodată se văzû la semnal mașina neagră și lucioasă scăpând pe coș fulgi albi. Se tot măria, se tot măria sforăind, alunecă pe lângă peron așa de aproape, că îți părea că o să-l prăpădească, și încet se opri. Sătenii cu desagi la spinare se îndesară la scări.

Părintele îl sărută pe Alexandru lung, cătând să se arăte vesel. Ii ținû obrazii în palme și-i spuse:

— Te-am iubit ca pe copilul meu, fiindcă ai suflet curat și frumos...

Alexandru eră ofilit de tot. Nici nu putû răspunde; sărută numai mâna părintelui. Acesta îl bătû cu palma pe umăr.

— Lasă, taică, dumneata să fii sănătos! Dumnezeu e bun și mare...

Alexandru simți cum i se tulbură privirile... A pornit... Il văzû pe părintele cum își netezește pletele potrivindu-și potcapiul. Acum mai face un semn cu mâna. Se repezi la fereastra cealaltă să vază drumul care duce în munți, spre Leana, apoi se trânti pe canapea cu ochii țintă, cu sufletul întunecat de tristețe.

Tot drumul abiă schimbă cu tată-său câte o vorbă. Tatăl îl priviă cu grijă și cu dragoste. Intr'un rând, se apropië de el, îi cuprinse o mână în mâinile lui și-l întrebă blând:

— Nu ți-e bine? Ce ai tu?

— N'am nimic.

— Măi tată, fii cuminte, măi... Crezi tu că eu nu vreau binele tău?

— Da, tată. Știu, tată... Și simția că i se urcă scâncete în gât. Și ca prin farmec îi trecu toată supărarea împotriva lui tată-său. Numai el se simția nespus de nenorocit.

În hurueala trenului îi veniau gânduri și imagini fără legătură, ca într'o aiurare. Apoi iar se hotărî să-și judece situația.

În toate întâmplările din urmă erà pentru el ceva nelămurit. De ce erà așa de trist, de ce aveà impresia unei înfrângerii desăvârșite, când toate lucrurile se întâmplaseră așa cum erà firesc să se întâmple? Venise ca oaspete, pentru o vară, și acum trebuia să se întoarcă acasă. Învăța încă, trebuia să-și isprăvească studiile. Iubià și erà iubit. Bine înțeles, e dureros să te desparți de ființa iubită, dar Leana îi jurase credință, părintele l-ar fi primit oricând cu brațele deschise, tatăl îi făgăduise că, după ce-și va isprăvi studiile, poate face ce vrea. Atunci de ce atâta amar și supărare?

De ce sufletul lui îl vestià mereu că s'a întâmplat o nenorocire?

Mult timp își pironi mintea asupra întrebării acesteia.

Din când în când privià pe fereastră să vază cum se depărtează munții, munții rămași în urmă cu văile pline de dragostea lui! Mult se uită după ei și li trimise calde salutări. Apoi deasupra lor începură a licări stelele pe cerul cenușiu. Un câmp negru, neted, se lărgià tot mai mult, de pretutindenii și, tocmai la margine, munții par'că înălțau capul spre a puteà urmări cât mai departe pe dragul lor prieten.

Cu încetul gândurile începură a i se lămuri. Ochii îi erau pe câmpuri, dar mintea privià cu un fel de adâncă înfiorare în sufletu-i.

Peste trei ani? Câte nu se întâmplă în trei ani... Câte nu se întâmplaseră numai în cele două luni din urmă, dar în timp de trei ani!... Peste trei ani! Se gândi ce fusese cu trei ani înainte, și nu se mai cunoscu. Ce va fi sufletul lui peste trei ani? Și imaginea viitorului îi sta neînduplecată înaintea minții.

Iată-l pe domnul Alexandru avocat proaspăt în provincie sau chiar în București. Își face datoria ca orice avocat. Se silește să câștige clienți, se tocmește pentru onorariu, se duce la procese, le câștigă ori le pierde, ia parale și pleacă. Ce să facă mai mult un avocat decât asta?

Și să zicem că după câtva timp acest domn Alexandru își amintește, cu un zâmbet duios, de o dragoste care îl cuprinsese cu cea mai curată și dulce văpaie, care-i păruse că-l purifică pentru o nouă viață de apostol. Își aduce aminte de o făgăduială solemnă. Sufletul nu-l lasă liniștit. Și, atunci, își ia geamantanul și pleacă spre satul ocolit de munți, sa vadă înc'odată, viu, visul care l-a încântat atât de mult odată. Aceleași văi și același râu, aceleași căsuțe agățate de povârnișurile Bărbușei, aceeași Palangă uriașă, înflorită. Și par'că n'ar mai fi aceleași. Par'că strălucirea lor s'a șters de vreme. Acum, când le vede, e încredințat că astfel de frumuseți se află și pe aiurea, ceea ce nicio dată n'ar fi putut să creadă înainte. Iar gândurile de prefacere a lumii, de jertfire pentru alții, sunt atât de departe, încât îi par o nelămurită închipuire, plămădită într'o minte străină. Și Leana? Leana e femeie grasuță de colo, care-și leagănă odorul în brațe și s'a roșit toată când a auzit de părintele că a venit

Alexandru s'o întrebe de sănătate. Se privesc, și nu-i mai cuprinde dulcea amețală de odinioară... S'a trezit iubirea... Și domnul Alexandru pleacă mulțumit că n'are să impute nimic conștiinței dumisale.

Și iată-l pe domnul Alexandru tată de familie. A luat o fată drăguță, deșteaptă, cu zestre frumoasă. Se învoesc bine. Fiecare cu ale lui. Cucoana cu rochiile, dumnealui cu afacerile. Familiile părinților sunt mulțumite. Tatăl lui Alexandru se gândește uneori cu zâmbet la dragoste de țară a lui fiu-său, și se felicită în gându-i de felul cum a știut să-l aducă pe calea cea bună. Iar în mintea lui Alexandru de mult nu se mai ridică întrebările și răspunsurile de odinioară. Din ce în ce se încredințează că acelea erau visuri de copil și că adevărata viață, cea în care trebuie să trăiești, aceasta e... Tata-socru e om cu influență politică; mâine, poimâine, îl vezi pe ginere deputat. Și poate... adică ce așa mare lucru? Băiat deștept e, simpatic — poate peste câțiva ani auzi de domnul Alexandru ministru...

Ah, câtă ironie în viața aceasta, care va părea atât de firească peste trei ani!

Simțîa o adâncă amărăciune cătrînindu-i sufletul. Se duse la fereastră și căută din ochi, ca un sprijin, lanțul de munți din depărtări. Dar acum munții se ascuseseră în umbra adâncă a zării... Trenul alergă sgomotos, răpindu-l spre marele oraș. Când scoase capul afară, vântul îi buhni în urechi... Iată un canton, un foc, și, alături, o masă scundă, în jurul căreia s'au așezat copiii mărunți... Au pierit... o pădure...

O ceață luminoasă se arată în depărtare: Bucureștii. Apoi se văzù un șirag de lumini de opal, care trebuie să fi fost lămpile vreunui bulevard. Două cocoane de lângă Alexandru începură să se gătească și să-și adune

bagajul. Un șir de prune se desfăcù, vărsându-se pe toată canapeaua. Cu tot sgomotul trenului, se deslușia un vuet larg, nelămurit, ca un răs înnăbușit al orașului.

Trenul sbură, păcănind, peste o barieră. O clipă se auziră țipete de copii și se zări o cârciumă scundă, cu un leandru la intrare, totul înnecat într'un nor de praf. Un miros coclit, cald, îl înnăbuși pe Alexandru. Pfu! ce greu miros Bucureștii! Se apropie, îl înghite vieața «practică»... Unde sunteți voi, munților!

Și deodată flacăra iubirii îi izbucni în sufletul până atunci amorțit. Înaintea ochilor lui pluti o clipă splendoarea unui apus pe munți cu fruntea de piatră. Icoana se întrupă cu o nemaipomenită putere... Colo, dintre arini, coborà Leana surâzând, luminoasă ca o rază de soare... Și satul pe vale, tăcut, în aerul limpede, îmbălsămat de fânețe...

Ca un fulger un gând i se vădi în suflet. Intr'o clipă izbuti să-și cunoască întreaga greșeală... Ah, nenorocitul, ce făcuse?... De sigur! Unde vor fi atâtea împrejurări prielnice ca să-l îndemne la prefacerea sufletească pe care o simțise încolțind într'ânsul, și care îi deschideà porțile spre singura vieață demnă de trăit?... Sărăcie, necazuri? Ce înseamnă nimicurile acestea față de scopul cel înalt al unei veți întregi? Ce înseamnă săracie când ți-e sufletul bogat de idealuri, ce preț are necazul când te simți deplin împăcat cu tine? Slăbiciunile firii sale fuseseră folosite spre a-l întoarce iarăș pe drumul cel fără țintă. Și timpul a trei ani, petrecuți în mijlocul unei lumi de soboli, vor ajunge să-l convertească până la a-și sfâșia și batjocori singur visul fraged al unei tinereți. Cu știrea lui în ziua aceea se făptuise o crimă. Se ucisese

sufletul născut din armonia naturii și din cea mai curată iubire omenească. Totul eră pierdut, pierdut. Orașul cu vieța lui îl prinsese pentru totdeauna...

Cât îl durea! Căută să se scuture de gândurile acestea. Să piară odată, să se stingă mai iute zădarnicul vis al acestor zile de vară! Să nu-i lase în suflet părerile de rău...

Dar simțiă cum lacrimi fierbinți, usturătoare i se urcau în ochi. Ar fi vrut să geamă puternic. Se întoarse încet ca să nu-l bage de seamă tată-său și răzimându-și capul de canapeaua vagonului, plânse...

«Drum drept», 1913—1914.

Mina Albu

ASTĂZI ÎI SPUN...

(DIN CAȚELUL UNUI FUNCȚIONAR)

2 Iunie. — De o jumătate de ceas stau în colțul străzii, ascuns după niște uluci vechi, făcându-mă că aștept pe cineva, uitându-mă încruntat la ceas de câte ori cineva trece pe lângă mine.

Și mi-e cald: zi de vară, după prânz. La început craca unui salcâm umbriă o bucată de trotuar și îmi dă adăpost de arșiță, dar în curând umbra suindu-se pe gard m'a lăsat în soare...

Mă mai mișc puțin; până la capătul gardului numai, căci dincolo e o grădiniță în care un domn gras, în jiletcă, își citește gazeta, cu cafeaua dinainte... Mă apropii pe furiș de grădiniță și privesc... Domnul a adormit cu fața roșie căzută pe piept, cu gazeta în iarbă. Un cățel de lângă gazetă m'a simțit și latră... Cum m'a speriat!

Mă retrag repede; în fața mea întâlnesc un copil care se duce la școală; își troncăne ghetele prin praf, răsucind ghiozdanul de baiere. Se uită la mine... Ce priviri au copiii ăștia! Te tulbură. Incep să fluer și iar îmi scot ceasul...

Mă întorc și pândesc cu coada ochiului. Copilul se depărtează, și mă privește mereu. În dreptul grădiniții își apasă linia pe zăbrele făcând un sgomot grozav. Cățelul latră nebun, domnul deșteptat strigă:

— Mă pungașule, stai că-ți arăt eu ție!

Toată ulița tăcută s'a umplut de sgomot. Nu mă mai pot învârti pe aci; iar mă dau în colț lângă salcâm.

Casa ei, e a treia dela colțul după care mă ascund eu. De când aștept să plece frate-său la birou... Astăzi m'am hotărît, fie ce o fi... Și mai ales m'a încurajat zâmbetul ei de alaltăieri dela grădina publică.. Toată seara pare că m'a privit mai dulce și despărțindu-ne am văzut în ochii ei o urmă, o picătură de duioșie... Imi venià atunci s'o sărut pe ochi... Astăzi s'a sfârșit, mă duc să-i spun... Poate că ar fi trebuit să vorbesc cu frate-său, dar nu, să aflu din gura ei mai bine... Ce greu mi-ar veni să-mi spuie el că... Nu, nu, ar fi și încurcătura mai mare! Ah, iată-! E Alexandru, frate-său. Mi s'a oprit răsufarea. De nu m'ar vedeà. Merge repede, se vede că a întârziat... adevărat: e două fără cinci.

În sfârșit, ea e singură. Ce o fi făcând?... Ar fi o prostie să mă duc de pe acum. S'ar cunoaște numai decât, și deoarece eu am numai motivul că viu pentru Alexandru, ar putea să mă trimită după el... Atât mi-ar mai trebui... Ai să mă plimb puțin... Ce căldură, frate!

Să pornesc ori să mai rămân? Dacă mă duc mai târziu o să înțeleagă că n'am venit pentru frate-său... Hai să mă duc!... Mai stau până o trece femeia aia dincolo de grilajul dela casa cu două caturi, dacă nu voiu plecà nici până atunci sunt un prost și jumătate. Acuma plec!...

Femeia a trecut și eu tot n'am plecat. Va să zică sunt... Of!... Hai să mai vedem ce face domnul cel gras.

A intrat în casă cu cățelul. A rămas numai gazeta în iarbă și ceașca de cafea pe măsuță. E două și jumătate și eu tot aici am încremenit. Acum fie ce o fi, intru!

Am trecut strada dar îmi bate inima grozav. Merg încet, și aș vrea cu cât eu înaintez să se depărteze de mine poarta ei... Mai am puțin, am ajuns, na! am trecut-o! Va să zică iar sunt... Acum mă întorc și dacă n'oi intră... Oh, s'a mișcat porțița! Mi s'a răcit mâinile... Servitoarea cu donițele în mână se duce la puț. M'a văzut...

Mă apropii grăbit.

— Anico, domnul Alexandru e acasă?

— Nu, domnule, acum plecă; dar poftiți e domnișoara.

Și îmi face loc să trec.

— Nu e acasă? Ah! și eu aveam ceva cu el...

Se deschide ușa dela antreu. E capul ei. Cum îmi ard urechile!

— Cine e, Anico? Apoi văzându-mă zâmbește. Dumneata ești, domnule Irimescu? Se codește puțin, apoi: Pofitim înăuntru!

— Da, domnișoară... vă mulțumesc... nu știam că Alexandru... vă rog... dar eu aș fi vrut...

Inghițindu-mi vorbele ajung în salon.

Storurile sunt lăsate, e răcoare, dar eu asud grozav.

Ea se duce de ia o farfurie cu fragi de pe masă și o dă de o parte învelind-o cu un șervet.

— Pofitim, domnule Irimescu, ședeți. Păcat că nu e și Alexandru...

— Mulțumesc... aș fi avut ceva de vorbit cu dânsul... credeam că-l apuc... dar dacă nu e acasă, lăsați... Mi-e teamă să nu vă supăr...

— Mă rog, nu e nici o supărare, poftim ședeți...

De sigur nici ea nu pricepe de ce-l caut pe Alexandru la vremea asta când e totdeauna la biurou; ori... *a înțeles?*

— Altfel ce mai faci, domnule Irimescu?

Ce voce blândă și prietenoasă!

S'a așezat lângă masa din mijloc și se joacă cu o cutiuță de melci. Se uită la mine cu ochi așa de blajini!... Mi-e cald... Și mi-e frică să-mi scot batista din buzunar, — nici nu știu unde am pus-o... Când m'o vedeă căutând o să priceapă ce... Deabiă îi răspunz și par'că nu-mi găsesc loc pe scaun.

Ea vede încurcătura mea și îmi vorbește blând, încurajându-mă, ajutându-mă la vorbă cum ajuți un copil mic să umble... Și eu încep să mă liniștesc și vorbesc mai așezat. Ce recunoscător îi sunt! Imi vine să-i iau mâinile să i-le sărut. Dar negreșit, vede ea, după privire, ce e în inima mea.

Ea nu mai e sfioasă deloc; începe să-mi spuie cum a fost cu niște prietene la crâng și ce au făcut acolo.

— Eram cu Săftica — o știi pe Săftica — fata perceptorului... venise cu tată-său... O nebună de fată! Nici n'am mai văzut alta mai zburdalnică. Ea ne-a luat pe toate, căci altfel nu mergeam... Mai mare dragul să te plimbi...

Și ea, aprinsă de povestire, începe să-mi înșire o mulțime de nimicuri drăguțe de le-aș ascultă până mâine. O privesc zâmbind și dau din cap la exclamațiile ei. În umbra ușoară și din casă fața ei îmi pare o minune. Ce obraji! Simt că dacă aș plimba mâna pe ei, aș plimba-o ca pe o catifea. Și ce dinți când

râde! Albi ca floarea de cireș... Și ochii, mai ales ochii! Ei m'au fermecat pe mine! Ochii aceștia vii, limpezi, de o limpezime cum numai la copii găsești.

— Vai, iartă-mă, domnule Irimescu, eu am și uitat cu prostiile mele... Poate ți-o fi sete.

Și fuga repede la ușă. Eu dau să protestez, mă scol după ea tulburat, dar nici nu vrea să mă asculte. Chiamă servitoarea, îi șoptește ceva, apoi iar vine surâzând. M'am folosit de răgazul acesta ca să-mi scot batista și să mă șterg odată sdravăn peste toată fața.

Ea s'a așezat pe scaun și iar își face de lucru cu cutiuța de melci. Caută ceva de vorbit. Dincolo se aud sunând lingurițele.

— Vai de mine, ce potop de căldură e afară. S'a-prinde pământul. N'aș ieși pe vremea asta, doamne ferește!

— Da, adevărat, au început căldurile și mi-e teamă că are s'o ție mult așa.

Mi s'a părut că am vorbit prea subțire și îmi dreg glasul tușind. Pe ușe intră servitoarea cu tava cu dulceață.

— De ce v'ați mai deranjat, domnișoară...

— Mă rog, ce are a-face, nu e nici un deranj, poftim...

Imi așează farfurioara dinainte, apoi se duce la fereastră de mai ridică storurile și scoate capul afară, murmurând: «Uf, ce căldură!» În vremea aceasta eu mă înnec cu dulceața. Mi s'ar părea caraghios de tot să mă văză ea băgând lingurița cu dulceață în gură.

— Mulțumesc.

— Pentru puțin.

Trece cu servitoarea alături și iar șoptește... Pricep eu.

— A, nu, mulțumesc, nu beau cafea...

— Dar se poate, domnule Irimescu? De ce să nu bei? Pe căldura asta o cafea e minunată, mai taie setea... Du-te, Anico!

Nu mai pot zice nimic. Iar începem să vorbim nimicuri. Acum mi-a venit și mie inima la loc, dar n'aș îndrăzni să-i mărturisesc ce am în gând. Sunt așa de dulci clipele acestea de intimitate prietenească, încât ar fi păcat să le tulbur prin ceva grav.

Vine și cafeaua; noi tot mai veseli și mai prietenoși ne facem. Pe urmă aduce farfuria cu fragi pe care o ascunsese.

— Mi-eră rușine să mă vezi mâncând fragi și aveam așa poftă de ele! Dar acum îmi pare bine că nu le-am mâncat. Le mâncăm împreună.

Sunt fericit! O clipă, gândul cel tainic năvălește pe buze și e cât pe aci:

— Domnișoară...

Dar ea îmi vorbește de altceva și taina se lasă ca un nor peste suflet... Și sufletul se întristează...

Se întunecă deodată și storurile se mișcă de vânt. Ea ascultă.

— Mi se pare că a început furtuna... Chiar așa e! Să închiz geamurile... Vai ce praf!

— Lăsați, domnișoară, că închid eu...

Ea mă lasă și se duce să strige servitoarea. Aud sgomote de geamuri trântite. Ridic storurile. Crăcile salcâmului din față se sbat nervoase, tinicheaua de pe case trosnește. Un vârtej se abate pe grădină îmbibând-o de praf. Repede închiz ferestrele, cu ochii și buzele strânse. Pe geamuri sâsâie o ploaie de nisip. În curte un cocoș fuge cu creasta plecată și cu penele răsfirate de vânt.

Ea intră în casă serioasă.

— Ce mai fû și asta! Adevărată vijelie... Mi-e frică să nu-mi rupă garoafele din grădină.

Eu aș fi în stare să-i aduc toată grădina înlăuntru. Ne așezăm lângă fereastră.

Sgomotul de afară se aude înnăbușit. S'a făcut cald. Simt bine de tot mirosul fragilor și al florilor dela ferestre.

Privim gânditori afară. Pete rotunde, rare, înnegresc pământul, se înmulțesc îmbinându-se, dese, mai dese... boabele de nisip sar... ploaia! O ploaie nebună, cu picături mari și repezi ca de duș.

— Imi închipuiam eu că are să plouă; prea grozavă căldură a fost astăzi.

Și iar începem să vorbim. Doamne, acum, în murmurul ploii de afară, în tăcerea blândă a odăii, să am un curaj... să-i spun încet, ținând-o de mână, tot ce am pe inimă, și pe urmă să facă ce o vrea cu mine! Ce nenorocit sunt!

Vreun sfert de ceas și a stat ploaia. Tot așa de repede cum a început. Deschidem fereastra și răcoarea intră în casă dulce, înviorătoare ca o undă de apă rece.

S'a dus clipa de mărturisire. Nu mai pot sta, e târziu.

— Domnișoară, vă rog să mă scuzați dacă v'am supărat...

— Cum, nu mai stai, domnule Irimescu? De ce nu mai așteptai... până venià Alexandru.

Par'că simt o părere de rău în vorbele ei. Ii pare rău că plec! Și cum aș vrea să mai rămân!

Totuș mă ridic.

— O să-i pară rău și lui Alexandru când o auzi că nu l-ai găsit.

S'a sculat și ea. Acum trebuie să plec.

Dau mâna cu ea la ușa sălii și îmi vine să-i razim capul de piept cu fața la mine, s'o sărut pe pleoape, s'o sărut, s'o sărut, s'o topesc... Ah, ochii! ochii m'au fermecat pe mine! Sunt mai frumoși ca zorelele cari s'au deschis proaspete pe tot gardul, după ploaia aceasta.

Cobor în curte și din crăcile pomului îmi cad picături în cap. Calc prin locurile mai svântate. Mă întorc și văz chipul ei frumos privindu-mă din ușă. Mă apucă un necaz grozav pe mine. Va să zică tot nu i-am spus! Ce mare nătâng mai sunt!

3 Iulie. — Azi Alexandru m'a întâlnit și m'a întrebat dacă l-am căutat ieri. I-am spus cam încurcat, că am avut treabă cu el pentru niște hârtii de biurou, dar că nu mai am nevoie de nici o lămurire. El mi-a vorbit blajin și când a văzut că nu mai mă pot descurca din explicații, a schimbat vorba. Ce o fi crezând? Bănuesc că domnișoara Marioara i-a spus numai atât că l-am căutat. Ea, dacă a *ghicit* de ce am venit, nu i-a spus. O fată de obicei nu mărturisește lucruri «de inimă» fratelui său. La braț, ca doi prieteni, eu cu Alexandru, ne-am abătut pe la berărie. Curios! Nimic nu ne-am vorbit de ce aveam poate amândoi în gând, dar ne simțiam așa de bine unul lângă altul de par'că am fi fost rude bune de foarte mult timp...

6 Iunie. — De dimineață m'am sculat vioiu, cu o mare încredere în mine și mi-am zis: «Astăzi îi spun, neapărat!» Dar cu cât înaintă ziua, cu atât îmi pierdeam îndrăzneala.

După prânz iar mi-am zis că trebuie să mă duc, și să-i spun dela început, tot. Am trecut ziua întregă ca într'un fel de friguri, și de dus nu m'am dus... Iar acum simt că mi-e silă de vieață, de lume, de toate.

Pământul e făcut pentru oameni cari se pot bucura de bunătățile lui; dar eu, om neîntreg, ce caut eu pe lumea aceasta a lui Dumnezeu? Eu n'am o bucurie pe care să nu mi-o stric singur cu sfiala mea. Până să fac cel mai mic lucru, atât mă gândesc de mult dacă e cuviincios, ce vor zice ceilalți de mine, încât nu știu cum fac, cum dreg, că la urmă toate îmi ies pe dos. Și mi-se umple obrazul de rușine de nătângia mea...

Colegii mei de biurou îmi cunosc firea, m'au poreclit «băiețelul» fiindcă aș fi sfios ca un copil. Intotdeauna glumesc pe socoteală mea. Șeful, om bun la suflet, rămas holteiu, din când în când vine și el să mai râză. Ieri s'au apucat să vorbească între ei dacă am să mă însor eu vreodată ori nu. Șeful la urmă lăsă gluma și privindu-mă cu oarecare tristețe, îmi spuse:

— Să nu te însori, băiete, să nu te însori! Insurătoarea e mare prostie...

Eu mă supărai de sfatul șefului, fiindcă niciodată n'am înțeles pe oamenii aceștia cari duc o întregă vieată stearpă de singurătate. Răspunsei:

— Poate că e mai curând o datorie...

Toți izbucniră:

— I-auzi! I-auzi!

— Nu v'am spus eu? Tăciune sub spuză...

— O să aibi tu îndrăzneala să te însori, băiețelule!

Eu, roșu până în creștet, vârișem capul în hârtii. Nu l-am scos până n'au încetat cu râsul. Apoi m'am gândit la vorba unuia din ei: «O să aibi îndrăzneala să te însori?» Cu adevărat eu nu mă pot hotări la *fapte*. Eu nu supun împrejurările, ele mă stăpânesc. Acum îmi dau seama de ce mi-a plăcut mai mult să rămân funcționar. Căci aș fi putut învăța mai departe,

și cred cu folos... Dar aș fi dat de lucruri nouă și de oameni noi. Și mi-eră frică. Frică de tot ce mă scoate din obișnuințele mele... Ca funcționar nu trebuie să aibi voință; răspunderea e în seama altuia mai mare, iar tu scrii, scrii veșnic aceleași hârtii, cu aceleași cuvinte, între aceleași ceasuri, vorbind cu aceiași oameni. Și te strecoari astfel toată viața nebăgat în seamă...

8 Iunie. — Când am trecut după prânz pe lângă casa ei, m'am întâlnit cu servitoarea care zâmbind mi-a strigat în prostia ei: — Nu mai dai pe la noi, domnule? Domnișoara e acasă! — Mi-a trecut un fier ars prin inimă. Ce mari copilării fac eu fără să mă gândesc. Cine știe ce o fi zicând lumea care mă vede cum mă învârtesc pe acolo... Și să stau atât timp când Alexandru nu e acasă!...

M'am gândit mult la lucrul acesta.

Niciodată n'o să-i pot spune. Nu sunt în stare. Apoi lipsuri dela biurou, nereguli; am început să capăt observații dela șeful care mă iubește și mi-le face cu părere de rău. Trebuie să isprăvesc.

Deodată m'am hotărât. Dar de o hotărîre nestrămutată par'că m'aș fi supus unei porunci. Și i-am scris Marioarei un bilețel:

«Știu că după această scrisoare nici nu veți mai voi să auziți «vorbindu-se de mine, însă trebuie să vă mărturisesc că sufletul, «inima mea, sunt ale d-voastre. Aceste sunt daruri pe cari poate «de veți respinge uimită. Poate că eră mai bine să închid pentru «totdeauna în mine simțirea mea. Dar iertați-mă... trebuie să vă «mărturisesc. Hotărâți ce voiți. De va fi osândă să știți că nici «o vorbă rea nu va ieși de pe buzele mele, căci prea mult vă «iubesc. Eu, nenorocitul, îmi voi înșelă viața gândindu-mă că «odată am avut norocul să vă văd...»

Așa l-am scris.

11 Iunie. — Ce am făcut, Doamne! De trei zile sunt ca nebun. Să mă apropii de fereastră... să-i strecor bilețelul în carte... Cum am avut îndrăzneala asta! Și când mă gândesc ce scrisoare încurcată și ce vorbe de băiat de băcănie! «Sufletul, inima mea sunt ale d-voastre!»... «Eu, nenorocitul»...

12 Iunie. — Ziua de azi, cea mai măreață zi a vieții mele! Zi binecuvântată! Ah, mamă, tu, care erai atât de aproape de sufletul meu, care îmi împărțăseai toate bucuriile și întristările, dulce mamă, cum aș vrea să trăești să te bucuri și tu de fericirea băiatului tău! Unde e privirea ta bună, mamă, unde e mângâierea ta blândă! Să mă repez la pieptul tău și să plâng, să plâng de fericire... Că sunt fericit de nu mai știu dacă trăesc. S'a împlinit visul tău, mamă, de acum voi fi și eu om la casa mea.

Ah, să-mi iau povestea dela început, cu toate că mă tem să n'o las neisprăvită... Mă simt așa de vioiu, viața arde atât de tare în mine, că-mi vine să arunc condeiul și să o iau la fugă, cântând, pe câmpuri, să mă joc în zăvoi cu copiii, ori să-l iau chiar pe domnul șef la discuție și să-i arăt eu că fapta cea mai mare a vieții e să te însori, să conduci o familie, nu să rămâi singur cuc toată viața!

După ieșirea dela biurou, la șase, mi-am luat drumul ca de obicei spre casă, pe strada ei, dar n'am avut îndrăzneala să trec pe dinaintea casei cu salcâmi. M'am uitat lung, lung, doar i-oi vedeà capul la fereastră, dar nezărind nimic am cotit pe lângă o băcănie și deodată... erà să țip, dar mă înnekasem. Alexandru înaintea mea...

— Ce mai faci, băiețelule. Nu mai vrei să vii pe la noi? Hai cu mine!

Și mă prinse de braț împingându-mă.

— Dragă Alexandre, nu pot... astăzi sunt așa de ocupat...

O adevărată spaimă îmi izbucnise în glas, dar el nu se lăsă înduplecat.

— Mofturi! Ocupat... Trebuie să vii că dacă nu, mă supăr de nu mai dau ochi cu tine. Ai înțeles?

Doamne, ce să fac? De ar ști el ce am îndrăznit eu, n'ar vorbi așa. Dar cum să mă arăt eu în fața domnișoarei Marioarei, când acum trei zile i-am pus în carte bilețelul acela, pentru care acum mi-aș fi dăruit viața numai să-l știu pierit.

— Alexandre, te rog... nu astăzi... Vin eu mâine la tine, zău, stau până seara.

El tăcea și mă trăgea după dânsul.

— Taci din gură și vino! O să se bucure și Marioara.

Când ajunserăm la poartă mă împleticiam. Mulțumiam lui Dumnezeu că el nu bagă de seamă în ce stare sunt. Un gând liniștitor îmi trecu prin minte: poate domnișoara Marioara nu e acasă, sau s'a ascuns în altă odaie și va trimite vorbă că nu poate veni. Tot, tot aș fi îndurat, numai să nu dau ochii cu ea.

Alexandru deschise ușa dela intrare, apoi pe cea dela salon, mă împinse înlăuntru, și... iat-o! domnișoara Marioara stă în mijlocul odăii. Deodată par'că pieri tot în juru-mi... eram într'o pustie și în fața mea se înălță ceva ca o statuă, un sfinx, domnișoara Marioara. O simții cum se mișcă și vrea să fugă, dar Alexandru strigă dojenitor:

— Marioaro!

Ea atunci par'că se hotărî să înfrunte totul.

Alexandru își apropie fața de a mea, mă țintî tăcut câtva timp, apoi izbucni:

— Așa, va să zică, de ăștia îmi ești, domnule! Stre-cori bilețele în lucrurile fetelor, ai?

Am rămas trăznit. Ea își uită hotărîrea și vru s'o steargă pe ușă. Alexandru se repezi:

— Stai, stai, unde te duci? Trebuie să fii de față la judecata domnului.

O așeză cu deasila pe un scaun. Ea, roșie, cu o privire de dojană, zise:

— Alexandre, ce copil ești... Ei, lasă-mă frate, că am treabă.

— Lasă că știm noi lucruri de astea. Să poștești să stai aci.

Către mine:

— Mă miram eu ce însemnează schimbarea asta la domnul... Ba se ferește de mine, ba are treabă cu mine când nu sunt eu acasă. Vezi dumneata cine-mi eră? Și domnișoara! Cu cartea la fereastră toată ziua... Oftări... ochii roșii... Ce o fi asta, frate? Când colo în foile cărții... Apoi așa merge treaba, ai?

Și se oprî în mijlocul odăii, cu mâinile la spate, uitându-se pieziș la mine, cu o șuviță căzută între sprincene. Se încercă să fie serios și căută câtva timp vorbe solemne. Dar nu-și mai bătù capul. Incepù repede:

— Ia ascultă, măi, o iubești? Vrei s'o iei de nevastă? Spune! Că ea — și se uită glumeț spre Marioara — e... a, ori lasă, nu mai spui!

Cred că ochii mei au vorbit pentru mine, că eu n'am putut scoate o vorbă. Imi vâjâiau urechile, mă încălziam și mă răciam pe rând.

Ea, stingherită, roșie, se suciă pe scaun, gata să fugă. Dar Alexandru îi puse mâna pe umăr, și ea trebui să-și facă de lucru cu dantela mânecii. O scutură, o potriviă, cam încruntată din sprincene, ca și cum dantela aceea îi dedea foarte mult de lucru.

Când îmi ridicai ochii spre Alexandru, îl văzui cum zâmbiă, minunat. Mormăi:

— Dar ciudată făptură de om mai ești și tu!

Apoi mă luă de braț și apropiindu-mă de ea, îmi zise, cam în glumă, cam ciudod:

— Ci sărut-o odată, omule!

Și atunci... am sărutat-o! Am sărutat-o! Sau mai bine mi s'a părut că am sărutat-o, căci deabiă am atins-o. Cum am avut oare atâta îndrăzneală? Dar eu mă așteptam ca atingându-i obrăjii să-mi pierd cum-pătul și să cad jos, amețit de fericire.

Alexandru se înduioșase. Iși trecu repede mâna prin păr și lacrimi i-se iviră în ochi.

— Să trăiți, dragilor, și să vă fie cu noroc.

Apropie capul soră-sei de pieptul lui și o sărută pe frunte.

— Nicule, frate, vino încoa!

Și se repezi la mine și din toată inima îmi trase un pupat strașnic. O, cât îl iubiam în clipa aceea!

Ceva foarte curat și sfânt mi se coborise în suflet. Par'că nu mai eram noi cei obișnuiți. Pe fața lui Alexandru era un aer sărbătoresc. Se uită vesel împrejur și deschise brațele.

— E cald aci, te innăbuși... Imi trebuie aer mult... Să deschidem geamurile, ori mai bine, haideti afară.

Se repezi afară lăsând ușa deschisă. Il auzii acum strigă servitoarei:

— Anico, adu scaune aci în curte...

Eu rămăsesem în odaie cu Marioara. Mă uitam pe furiș la ea și ea se uită tot așa la mine. Zâmbia cu buzele strânse. Apoi deodată pufni, și nu-și mai putu opri pornirea, mi se acăță de gât și înălțându-se până lângă obrazul meu, mă sărută apăsat.

— Ce bine îmi pare, Nicule!

Și se uită drept în ochii mei cu privirea ei deschisă, fără umbra minciunii, privire plină de lumina bucuriei.

Și n'am leșinat nici acum! Ba am avut îndrăzneala s'o sărut. Și asta a fost cu adevărat sărutare. M'a îmbătat deodată, par'că mi-ar fi pătruns prin tot sufletul mirosul unei flori rare, neștiute, că a trebuit să închid ochii.

— Haideți și noi afară, — și mă luă de mână pornind ea înainte și întorcându-se zâmbind la mine. Șuvițele de păr îi străluciau aurii în jurul capului... Aripi! Aveam aripi! Vă spun pe cinstea mea că aveam aripi! Altfel cum plutiam eu așa de ușor prin aer de par'că aș fi fost un fulg de păpădie? Ori poate vreun stol de îngeri strecurase sub picioarele mele un nor, de lunecam ca în zugrăvelile după zidurile bisericilor, cu privirile pline de extaz spre sfânta lumină a dumnezeirii mele, spre ochii Marioarei.

Alexandru ședeà răsturnat pe un scaun, își aprinse o țigare și fumă vârtos. Nu știà ce să mai facă. Își vântură frezura cu mâinile, își făcea vânt cu batista. Și deodată scoase o piesă de cinci lei și o aruncă servitoarei care ne privi pe toți uimită:

— Na, Anico, ăștia sunt ai tăi. Și acum întinde masa; azi e sărbătoare mare.

PRIN SINGURĂȚI

PREDEAL

I. Bucecii

Cam vânt astăzi. O umbră răcoroasă de nor m'a acoperit până adineaoră, dar acum umbra a trecut valea Prahovei și urcă pe un deal îmbrăcat în brazi întunecați. Curând va aluneca mai departe peste un lanț de dealuri de un verde mai stins, încovoiate în ondulări largi. Pe creștetul unei coline se desface în lumină o poiană cât o moșie. După aceste dealuri, de nu se va topi de soare, umbra va trebui să se acațe de toată coasta repede a Bucecilor.

Bucecii! Cât de uriași sunt! Nici verzi, nici albaștrii, nici cenușii, ci îmbinarea acestor culori — un brocart vechiu cusut foarte delicat, căruia soarele și vântul i-au smuls tonurile vii, lăsându-i nuanțe așa de fine, că e o adevărată mângâiere a ochilor. Și bine am zis că seamănă a brocart, căci au aceleași falduri țepene, aceeaș îngrămădire de stofă grea și scumpă. Singura notă strălucitoare în tablou e o *zdreanță* de zăpadă albă care se prăvălește, sfâșindu-se par'că de fiecare colț de stâncă, printr'o despicătură uriașă, din vârful «Omului» până aproape de culmea dealurilor cari îi ascund temeliile. Ce a mai rămas din tablou,

umple-l cu un cer dulce, luminos, pe care aruncă vre-o două-trei pale de nori. Și pe munți poți întinde o umbră lunguiață care să se verse până la jumătatea lor.

Iar dacă vrei tabloul mai viu, ascultă un cotcodăcit de găină, fâlfâitul grăbit al unei perdele în vânt și respiră mirosul abia simțit de fân ofilit la soare...

2. Intr'o adâncă pădure de brazi, pe malul unui pârâu...

Intru în poiana închisă într'o horă de brazi severi. Peste vârfurile brazilor, sus, se văd piscuri învelite în păduri, sălbaticе, mute. In poiană, iarba mărunță e presărată cu ciucuri de brazi și din loc în loc se leagănă câte un mușetel mare. Pe marginea poienii sună un pârâu. Mă așez pe un trunchiu lângă pârâu și citesc. Un țipăt de șoim mă face să privesc în sus și brazilii cu lăncile lor îmi par o roată de ostași cari mă păzesc. Ce serioși, ce întunecați, ce mândrii sunt! Și când bate vântul, se mișcă încet — încredințați par'că de maiestatea lor — și un glas cu vibrații de aramă sboară pe culmile pădurii. Sunt în altă lume, și cerul de deasupra mea, cu norii săi ca fâșii de mătăasă albă, gingași, ușori, sunt dovada celeilalte lumi. Aci totul e sălbatic, voinicesc. Contururile sunt ascuțite, umbrele adânci. Dealtfel tot tabloul e lucrat în umbre și penumbre verzi.

Ce ciudat e să citești o poveste tristă într'o pădure de brazi, pe malul unui pârâu! Intâiu îți urmezi șirul literelor, dar ești cu încetul apucat de neliniște. Nu ești singur! O simți bine aceasta. Vre-o ciocnire de unde te min-te așa de deplin, că ridici capul încredințat că dir sus acum vor cobori pe o potecă, printre brazi, copii cu vocile limpezi. Privești, nu vezi nimic, și iar pleci ochii pe

carte. Atât a aşteptat pârâul: înviază! De pretutindeni aruncă glasuri, note grave, convorbiri în şoaptă, câte o întrebare atât de clară, că te miri cum de n'o pricepi. Icoane romantice îţi răsar în minte: o fată desperată care vrea să se arunce de pe o stâncă; o luptă cu suliţe şi arcuri, care va lăsa ca o pânză de sânge în poiană şi trupuri moarte în schime grozave; doi tineri cuprinşi de o iubire dureroasă şi căroră neapărat li-se va întâmpla o nenorocire. Aşa spune pârâul... Şi, de ai putea repede prinde ce e pe undele lui, de sigur ai vedeă minunate lucruri. Dar cum ridici privirile şi cum ascuţi mai cu băgare de seamă, vraja pierе; auzi o ciurueală blajină, dar *moartă*, — foşnetul apei sfărâmate de pietre, — iar ochii văd tresăririle de oţel ale valurilor, cascadele scunde, însă sufletul de adineaoră a pierit.

Şi cu toate că pârâul sună, nu poţi spune decât că în pădure e o adâncă tăcere... Te simţi atât de singur, de străin!... Ce simţi? Teamă, dor, nevoie de suspin... Pluteşte pe undeva o taină mare, şi te-a atins vântul molipsitor trimis de aripile sale... Şi brazii ameţitor de înalţi, nemişcaţi în verdele lor întunecat şi trist, par'că înţeleg... Ii întrebi din ochi... O melancolie a cuprins toată poiana. Şi taina aceasta s'a pogorît alături de tine, grea, nevăzută. Cei vechi aveau dreptate împoporând pădurile şi râurile cu genii cari încântă pe oameni ori îi înnebunesc. Acî e unul care chinueşte, întristează. Ah, cât aş dà să pun mâna pe el, să-l cunosc, să-l privesc adânc, chiar dacă aş cădea mort de tristeţe... E periculos de stat singur pe un trunchiu putrezit, într'o măreaţă pădure de brazi, pe malul unui pârâu... Totdeauna te întorci trist.

Dar când vii în lumea ceastălaltă, cu încetul farmecul se risipeşte, te desmeticeşti... Incordarea

sufletească piere, te simți liber, sglobiu, ca o vrabie... Impotriva vântului care îți cântă la ureche, urci prin iarba înaltă pe o muche, până sub armonioasele ramuri ale unui brad. De aci vezi tot Predealul cum doarme întins la soare pe o vale lungă. Așează-te sub brad și bucură-te! Aide, bradule, încordează-ți strunele și începe vitejeasca ta cântare! Aide... Bucecii în odoarele lor scumpe ascultă, cu frunțile în soare. Cine a aruncat în aer lanțul acela de flori albe ale norilor? Bradule, cântă!...

3. Pe semne se apropie o ploaie amenințătoare

O noapte adâncă confundă toate dealurile. Deasupra muntelui ardelenesc al Postăvarului cerul e o pânză de fum care svâcnește uneori de fulgere tunătoare. Ici, colo, puncte de aur pe văi. Numai în fund, Bucegii, într'o fâșie de senin înstelat, scânteie în lumină albastră. Sunt atât de aburii, de ușori, încât aștept, la un vânt mai tare, să înceapă a fâlfâi încet ca niște vâluri de borangic argintiu. Peste capul meu nori negri sboară tăcuți. Și odată se deschide o peșteră largă în cer și dintr'un izvor necunoscut se varsă o lumină de sidex. Curând, galbenă, cu fața speriată de moarte, acățându-se de stâncile de nori, se arată luna. Se pleacă, se uită în adâncime, apoi fuge. Peștera s'a năruiț, și-a stins lumina, și groasa pătură de întuneric s'a întins pe tot cerul... Pe semne se apropie o ploaie amenințătoare. Pădurea de brazi a mugit prelung. Un vânt rece mă izbește în față. Peste tot ținutul aleargă o suflare de spaimă și îmi vine să fug, ca și cum aș fi făptuit o nelegiuire.

4. Colo, în umbra unui brad sonor...

Stau cu casa pe un deal în fața Bucecilor și până nu se cosise iarba, eram înneecat într'un val mirositor

de flori. Acum pretutindeni, pe marginea pădurilor, se întinde catifeaua otavei, presărate cu căpițe ofilite.

Colo să te așezi, pe malul cosit, în umbra unui brad sonor! La dreapta se desfășură Predealul «modern», adică oricum altfel decât românesc, cu vile elvețiene încărcate de balcoane de lemn și turnulețe străpungătoare; adevăratul Predeal, cel bătrân, cu căsuțe albe și cuviincioase, acoperite cu solzi cenuși de șindrilă, însoțite de curți gospodărești, se adâncește mai în vale, dealungul râului, la capătul unui tăpșan, dulce la privire ca un covor de mătasă. La stânga o vale verde — a Teascului — ruptă de un pârâu înăbușit de tufe, spre care coboară o întunecată, mândră pădure de brazi, răsunătoare ca o orgă. Eu stau acum sub bradul de pe coastă și mă desfățez privind valea și strălucitele tablouri ale cerului. Iar bradul își plouă mirosurile asupra-mi și, când trece un vânt, armonioasa lui harpă murmură cântări lungi. Și în față, peste dealurile îmbrăcate în fagi rotunzi, din cari ies sulitele brazilor, se ivesc dumnezeieștii Buceci, în blocuri albastrii, despicate de văi adânci, până jos... Doamne, și un aer bogat în mirezme de fân, și valea bătută de lumină potolită!...

5. Intr'o pădure de fagi, la apusul soarelui...

Printre trunchiuri dese de fagi, se vede jos o vâlcea verde cu sunet de ape. Un trunchiu de fag, colosal, a fost prăbușit cu creștetul până în mijlocul vâlcii, rupând în cădere pomișori din rădăcină, smulgând crăci mari din copacii vecini. Un bătrân vorbăreț — Zângure — taie la trunchiu cu un copil slăbuț, palid, cu față dulce. Copilul e plătit cu ziua, și bătrânul îi dă zor mereu, supărat că nu-i poate face multă treabă. Uneori îl ceartă, smucind ferestrăul și amenințându-l,

și dacă n'aș fi eu aci, poate l-ar bate. Apoi mai domolindu-se, spune câte o glumă de mai luminează fața tăcutului copil, și fereștrăul câțva timp scârșnește regulat. De sub dinții lui țâșnesc țărățele galbene. Pădurea uimită privește cum cele două mărunte ființe au măcelărit pe un împărat al codrilor... La prăvălitul buștenilor le ajut și eu; coborîm propțindu-ne de trunchiuri, căci picioarele alunecă prin frunzele tutunii. Pe vâlcea e mai multă lumină decât în pădure, cu toate că umbra a învelit întreaga vale și muntele din față până la jumătate. Dintr'un scoc mucezit se varsă, plesnind de pietre, un val verziu de apă. Uneori o boare rece îți udă obraji.

De acum vin ceasurile serii, cu toată puternica lor poezie. Un aer vioriu înneacă adâncurile pădurii; încep să se miște toate ființele nevăzute, ieșite de sub recea undă a izvoarelor, din trunchiurile bătrâne, dintre stâncile îmbrăcate în mușchiu. Pădurea a stat mută la lumina zilei. Ea nu iubește pe oameni și nu le arată tainele sale. Numai cu venirea serii se deșteaptă pădurea. Atunci își pregătește ea poienile pentru serbările nopții... Ea vrea să plecăm mai repede. Murmură. În umbră brazii devin mai gravi, mai întunecați, mai sonori. Să fiu singur, mi-ar fi frică. Bătrânul și-a aprins luleaua; el e liniștit, par'că nici nu bănuiește tăcuta mânie care ne înconjură de pretutindeni.

— Hai, Dinule, iar te-ai lenevit? Mai iute, că ne prinde noaptea...

Mi-e atât de milă de copil, unde-l văd așa de fraged, că mă încerc să muncesc eu în locul lui. Lui i-e rușine să primească, însă bătrânul se învoește; eu mă apuc, cu inimă, de despicaț. Bătrânul lucrează alături și ochii lui îmi vorbesc ironic: «Să vedem, mult

ai s'o duci?» Băiatul s'a înghemuit mai de o parte, galben de oboseală, și, de câte ori mă uit spre el, un zâmbet i-se arată pe față și cu privirea îmi mulțumește; deaceea nu mă mai întorc în partea lui. Dar blajina, iubitoarea privire mă urmărește pretutindeni și îmi încântă sufletul. Imi pare foarte bine că sunt și eu ocrotitorul cuiva. Gândul acesta îmi dă puteri să ridic securea, căci sunt lac de apă... Bătrânul, în sfârșit, mă oprește:

— Ei, să trăești, ajunge, că munciși destul astăzi!

El mai lovește de câteva ori, icnind, cu securea în trunchiu, și pădurea povârnită răspunde cu sgomote mari, amenințătoare. Apoi coborîm cu toții, lăsând, sălbatica vale în umbră. Lespezile din potecă tremură sub pașii noștri. Vântul umed al serii îmi suflă peste fruntea fierbinte. Și simt cum se apropie băiatul de mine, mă privește rugător, ar vrea să-mi spuie ceva și i-e teamă să nu mă supere... Li așez palma în creștet și îl întreb ce vrea. El îmi întinde sumanul și mă roagă:

— Ia-l de-l pune pe umeri, să nu răcești... Mie nu mi-e frig...

Și îmi zâmbește sfios.

6. Iată o pajiște mătăsoasă...

Drumul cu făgașuri adânci cotește printre brazi. Piciorul își lasă urma în pământul umed și pe alocuri trebuie să te pleci pe sub perdèle de brazi, cari vor să ferească de ochi străini minunile pădurii. Din când în când cade un ciucure de brad, de ai crede că se apropie un pas sfios... Și iată o pajiște mătăsoasă. Alături se vede o poieniță în soare, acoperită de brusturi lați, apoi o deschidere mai întunecată, tăiată de tremurul unui pârâu, iar pe aceasta o închide un

paravan de frunze fâlfâitoare, care te lasă a ghici că dincolo urmează pădurea grandioasă, nemărginită.

Un mestecăn subțire și-a abătut tot frunzarul tremurător pe ramurile voinice ale unui brad: ca o fecioară albă care suspină duios pe pieptul puternic al iubitului său... Lîmpedează ciripire a unei păsărele ră-tăcite însuflețește pădurea. Și sus, ochiul de cer adânc-albastru, tăiat de ramurile grele de brad, e pătat de o bucată de nor alb. Cu câtă puritate și surprinzătoare frumusețe iese cerul într'un luminiș de brazi!

Te așezi pe un trunchiu să te odihnești puțin, și pădurea, care până acum te urmăria neliniștită, ca să afle de ce îi calci împărăția, cum te-a văzut așezându-te, cade într'o adâncă cugetare. Poate cugetă la nouile sale creațiuni; căci în jur, cu toată tăcerea, se plămă-dește o vieață imensă... Și par'că înțelegi ceva... Această mută natură, pe semne va fi având un drum deosebit spre a vorbi sufletului omenesc. Trebuie să fie ceva ascuns, asemenea și la om și la ea, natura, ceva care amintește de vremuri când oarba vieață încă nu-și despărțise căile. Noi putem înțelege întru câtva sufletul naturii.

7. *In domnia Prahovei*

Pare a fi o tăcută înțelegere între un ținut și locuitorii lui. Natura, de multe ori, a potrivit pe oameni după sine.

Muscelul e unul din județele idilice ale țării noastre; cu muncele domoale, cari își tremură florile în vânturi, la poalele cărora se ridică dintre grădinile de pruni case cu arcade crețe la pălimare, pe când de parte se înfig în cer gingașe colțuri de munți limpezi ca niște cristale albastre. Pe drumurile albe întâlnești

săteni îmbrăcați în vestminte împărătești: bărbați cu cămăși vărgate în borangic, femei cu toate florile primăverii vărsate pe sânuri, cu fote ca niște grădini, cu marame aurii. Și se potrivesc mai bine cu ținutul zâmbetele, chipurile deschise, trandafirii, și de acestea întâlnești mai adesea...

Pe când dincoace, în domnia de sus a Prahovei, apei vijelioase și reci, care se frânge de pietre, când strivită de stânci rupte pieziș, când despletită pe largi albiei, dealurile nu sunt atât de line, răsfățate de soare, ci mai mult repezi, îmbrăcate în păduri negre, pe marginea căroră cotește câte o cărare până într'o poieniță, sus, unde se ridică căsuțe înălțate pe temelii de piatră, cu acoperiș țuguiat de șindrilă, cu podoabe rare, la ferestre fără zvăpăiatele garoafe și mușcate, atât de iubite în Muscel. Chiar vorba pe aci par'că e mai rară, și, când o scoate omul din gură, de obicei are mult miez; se pătrund mai bine cu ochii, își înțeleg gândurile și fără cuvinte. Am văzut și la copii marele dar de a nu vorbi decât când știu că vor vărsa o nouă lumină asupra întrebării. Asemenea portul sătenilor e mai cumpătat. Par'că au priceput oamenii că în ținutul acesta serios, acoperit de păduri întunecate, potrivit mai mult pentru rugăciune, nu e cuviincios să te împodobesti prea mult.

Și munții, în blocuri de piatră severă, despicați în prăpăstii adânci, uneori cu țândări svârlite îndrăzneț către cer, nu sunt munți de idilă, ci de tragedie. Pădurile nici nu cutează să se suie până pe vârfuri, ci rămân agățate de grumajii lor, par'că speriate de imensele prăpăstii viorii ce se cască sub ele... și, cu venirea serii, ce dulce melancolie îndemnătoare la rugă de mulțumire măreței naturi se coboară pe văile de brazi!... Cum sună talangele de mângâios prin umbra

arinilor, pe malul râului!... Ce grandios se trage perdeaua înstelată a nopții peste munți!...

8. Spre Șipote.

Umblu de mult timp pe drumul graniței spre Șipote. Singur în marea liniște, cu un băț lung în mână, urc și cobor cărarea, când umbrit de pădure, când încălzit de soare...

O deschidere largă spre Ardeal... Munți repezi, dințați de brazi; printre ei, văi adânci cufundate într'un lac aburos, vioriu, deasupra căruia ies colțuri sterpe. Și, în fund de tot, o imensă umbră cenușie se ridică până la înălțimea Bucecilor. Trebuie să fie Piatra-Craiului. Deasupra ei s'a culcat un nor alb. Cerului par'că i-au ieșit colorile de atâta soare.

... O altă deschidere spre Țara Românească. Bucecii cu Omul de stâncă, în fund, cu prăpăstii largi, cu vârfurile scrijelate, stau cufundați în aceeaș lumină aburoasă. Umbrele albastre cad în fâșii și ascund tot ce se va fi aflând sub ele. Jos de tot, după o pădure de brazi, se întinde o livede uriașă, care după ochi e așa de aproape, că îmi vine să sar în ea... Un chiot de copil, pe undeva în jos. Incolo, tăcere de te sperii. Oricât de frumos e, n'aș vrea să-mi petrec vieța pe aci. Te-ar omori cu încetul de urît, frumuseța aceasta atât de singură, de covârșitoare, atât de tăcută...

... O altă deschidere: de astădată, un tablou mult mai real decât vaporozele vedenii de până acum. Bucegii au rămas în dreapta, și în față, dintr'o vale adâncă, se ridică munți domoli, acoperiți de brazi. Pădurile cad în falduri, maiestoase, liniștite. Acelaș chiot de copil, mereu...

Cobor și eu într'acolo, și găsesc sub brazii înalți, alături de un trunchiu tăiat, doi băieți și o bătrână.

Băiatul cel mic, cu o căciulă care-i cade pe ochi, cum mă vede, din gălăgios ce eră, nu mai scoate graiu din gură, se ferește cu umărul și se uită superior, plimbându-și mânuțele prin ciucurii de brad pe cari și i-a adunat în juru-i. Cel mai mare nu e sfiit deloc. El intră întâiu în vorbă cu mine, și se arată un vorbăreț și un mincinos fără seamăn. Fără să-l întreb, îmi spune că tata e aci, dar s'a dus cu bota să ia apă din vale. Apoi îmi istorisește cum a fost pe Buceci, și ce șerpi mari erau «de ici până colo, mama lui Dumnezeu!» și ce prăpăstii, și cum au ajuns la peșteră și au vrut să ia apă, dar un călugăr bătrân și urît, cu părul încâlcit, s'a repezit la ei, «vezi dumneata»; atunci «domnul Mihăilescu» i-a pus pistolul în piept și l-a omorît, și călugării au venit cu lumânări aprinse în mână, să-l îngroape... și, Doamne, cum băteau clopotele la mănăstire!... Și cu cât toarnă mai multe minciuni, cu atât se înfierbintă mai mult; a încruntat din sprâncene și se înfioară și el de grozăviile pe cari le spune; bătrâna șade jos pe mușchiu, lângă o desagă, și par'că nu m'a văzut.

Chipul ei topit, cu obrajii adânciți de lipsa dinților, e înfășurat cu o basma neagră; ochii albaștrii, blânzi, cu toate că se plimbă în jur, nu se opresc pe nimic. Din când în când, își saltă cu umărul sumanul negru care stă să-i cază. Dela un timp, văz că se uită tot mai stăruitor la mine. Se ridică cu greu, vine mai aproape, ascultă. Când îmi arunc ochii spre ea, îmi zâmbeste, și ochii ei mici mă privesc mângaios. Dă din cap, și par'că așteaptă o vorbă dela mine. Se apropie tot mai mult, îmi pipăie hainele, mă ocolește, zâmbindu-mi mereu. Curând însă, se oprește, se întoarce umilită, și, așezându-se jos la locul ei, începe să plângă tăcut.

Il întreb în șoapte pe băiat, ce are bătrâna... Și el, întrerupt în minciunile lui, îmi răspunde repede:

— Las'o, așa e ea! De când i-a murit fi-su. Pe cine întâlnește, crede că el e.

Apoi își urmează povestirea.

Deodată, din depărtări porni un freamăt care se apropiè mereu. Puțina lumină care pătrundeà prin ramuri, tremură ici și colo, cătând par'că să se ascunză. Și feregele se mișcară. Băiatul tăcu și el de ascultă. Atunci toată pădurea se legănă încet, și un oftat prelung, adânc sbură peste capetele noastre. Oftă pădurea. Și colo jos se auzi un geamăt umilit:

— Oof, mamă, mamă, dragul mamei...

Bătrâna plângeà încet, ghemuită lângă rădăcina unui brad.

...Vorbărețul băiat mi-a spus că până într'o jumătate de ceas cel mult voi întâlni un pichet ars, de unde se face o potecă spre «Sanator». Umblu de un ceas, și nu mai ajung pichetul. Am coborît mult; poiana în care vream să sar adineaori, e deasupra mea. Jos, se aud cioplituri sonore.

... O vedere spre Ardeal. Aceiași munți prăbușiți, pe cari după crețurile vârfulor, îi cunosc că sunt îmbrăcați în brazi, căci ei nu se văd decât ca niște umbre. Prin văi, izvorăsc din adâncurile lacului de lumină alte câteva colțuri; apoi nimic... Par'că aci s'ar sfârși pământul; cerul, stins de colori, cade drept, ca păreții unei cupole de sticlă. Am ajuns și la pichetul ars. N'a mai rămas din el decât coșul înalt, vărut, și de departe seamănă cu un monument. Am coborît o largă poiană, de unde se văd în toată voia coastele Bucecilor spre Ardeal, prăvălitate, cu țandări, cu scobituri, cum nu prea sunt în Țara Românească. Soarele înclină spre crestele lor. Am dat și

de o potecă. Unde duce, Dumnezeu știe! Eu apuc pe ea. De acum intru în păduri. Sunt atât de singur!

Cobor în umbră, pe poteca cu lut alunecos. Ferege enorme se desfac grase, umede, și coada calului, buruiiană care dă dovadă de mare umezeală, crește deasă ca peria. Și, deodată, dintre tufișuri, un ochiu verde de apă privește la mine, atât de neașteptat că mă înfiorai puțin: e rămășița zăcută a unui torent gata să sece. Se apropie seara. Nici un sgomot, nici o urmă de om. Par'că sunt pe drum spre tărâmul celalt...

9. *Sub acelaș brad sonor*

Sub acelaș brad sonor, deasupra văii Teascului... Bucecii și-au aruncat pe față un vâl albastru închis, și sprijinesc în cap o așă clădărie de nor, că îmi vine a mă miră cum nu se prăbușesc. Pe toate dealurile a căzut cu seara o pulbere viorie; numai brazii din vârful dealului dinspre apus se ridică foarte negri pe cerul de aur în care plutește un norișor ca o foaie de trandafir. Și de pretutindeni mă împresoară o tăcere și o răcoare, care mă pătrunde, îmi lărgeste tot trupul înviorându-l. Peste puțin, se ridică din vale un cântec puternic de tineri. Accentele voinicești umplu munții. La sfârșit, un glas dulce, conștient de frumuseța lui, tremură mai mult decât celelalte... Nimic deosebit n'are, nici melodia, și mai ales versurile; totuș, seara aceasta e atât de măreață, că la auzul lor sufletul e mișcat adânc...

O stea deasupra mea clipește și par'că-mi face semn. Și, în liniștea, răcoarea, în fericirea serii, îmi pare uneori că mă topesc, că sufletu-mi alunecă spre ea, într'un sbor ușor, lin, nesfârșit...

10. Mă plouă!

Cu un cântec pe buze, cu veselia în ochi, mă trântesc sub bradul acesta, cu capul răzimat de trunchiu, aruncându-mi cartea alături. În fața mea jos, se desfășură tot Predealul. Câte o umbră de nor urcă pe mal, mă acopere, dar curând fuge, gonită de o undă de soare. Hai, să-mi mai deschid cartea! Dar de unde să pot ceti? Vântul nu vrea să mă lase. Când ridic privirea, văd dealurile atât de deslușite adineaori, acoperite de un văl albastru. În vale, câteva acoperișuri se lustruesc; o umbrelă se deschide pe șosea... Un fâșâit mă ocolește de toate părțile... Mă plouă!

Mă plouă!... M'am pitit eu bine sub ramurile dese ale bradului, dar tot îmi cad picături până pe gât; însă alunecă așa de frumos, par'că se joacă cu mine.. Dealurile toate s'au învelit într'un fum de ploaie, iar Bucecii se zăresc ca niște umbre cenușii...

...Ploaie cu toane; deabiă a stat, dând drumul soarelui să năvălească auriu pe drumuri spre a suga apa, și, iat'o, acum iarăș se zorește încoace. O văd repezită din cer până pe văi, ca o imensă perdeă ușoară.

Ah, a venit!... A răpăit câteva clipe; apoi a apucat spre Ardeal... Și deodată aerul s'a limpezit adânc. Dela o casă cu șindrilă pământie, se ridică fum albastru, și din sat se aude un măcănit de rațe vesele, așa de aproape, că pare a fi lângă mine.

Depart, printr'o spărtură în groasele pături umede ce stau atât de sus în văzduhuri, se varsă, pe cine știe ce vale sălbatică, o ninsoare de lumină, ca prin icoane, binecuvântarea lui Dumnezeu... Trâmba de raze se plimbă pe dealuri și încet cucerește tot Predealul. Acoperișurile strălucesc ca de argint; iarba e

plină de scânteieri. Ce dulce căldură, câtă veselie aruncă în aer și pe păduri lumina!... Cât de mare, cât de bun ești, soare!

II. Spre Clăbucetul Taurului

Pe la umbră tăria nopții încă nu s'a trezit: miroase ușor a brad, e răcoare și rouă din belșug pe iarbă ca și cum ar fi plouat. Dar în bătaia soarelui lumina a luat domnia. Insoțit de murmurul pârâului urc, tot singur, din valea Teascului spre stâna de pe Clăbucetul Taurului. Un cântec de pasăre mă urmărește. Nici o potecă, nici un om. Decorul solemn dela intrarea văii, cu brazi întunecați, a rămas în urmă. Locul devine mai sălbatic, dar nu mai frumos. Țâșnituri de verdeață împiedecă o mai largă vedere, și ierbăria prea bogată îți încurcă mersul. Pomii cu frunzare nebunatică îndulcesc impresia de măreție pe care poate ar da-o antica pădure. Pârâul cântă pe toate tonurile în mijlocul fâlfâirii acesteia de frunze ușoare. Trunchiuri mușchioase de brad putrezesc cu căpătâiele sfărâmate până în marginea apei.

Incâlceala ierburilor e tot mai mare. Uneori mă sfiesc să nu ating cu piciorul vreun șarpe sau vreo altă jivină veninoasă... Și soarele par'că năvălește mai mult pe vâlceaua aceasta, decât prin alte părți. Un fir lung de păianjen, agățat de doi pomi, strălucește peste pârâu, ca un fulger.

De ce stăruie în capul meu gândul că pe o astfel de vale trebuie să fi trecut Făt-Frumos spre cuibul balaurului cu nouă capete? Uite-l colo pe năzdrăvanul Galben-de-soare cum fărâmă în copite buruienile. Se văd la rădăcina grumazului cum mijesc aripile, cari, la porunca stăpânului, s'ar destinde uriașe, încordate spre a bate văzduhul cu penele lor de aur.

Dar Făt-Frumos cu zaua în solzi călărește gânditor, se pleacă pe sub ramuri, să nu-și izbească ochii, și sabia îi saltă pe lângă mijloc. Acum calul își înfundă copita în pământul umed — căci izvoarele mustesc de pretutindeni. Imi pare că voinicul întreabă ceva pe cal, dar pârâul face atâta gălăgie, că nu mă lasă să ascult decât undele lui. Vreau să mă țin după ei, puii piciorul pe un trunchiu mare de brad, și, înfiorat mă cufund până la genunchi în putregaiu. Mai sus mă opresc să admir un izvor cum vine de pe coastă îmbrăcat în platoșă de mușchiu. Și iată pădurea darnică îmi aruncă în cărare un smeuriș bogat și mă hotărăște să las vedenia basmului să piară în pădure...

Lespezi în felii ieșite din inima muntelui taie râulețul, care curge pe săltate, se strânge în sânuri, se vârtejește pe lângă bușteni, strigă și fuge... Apuc pe o vâlcea îngustă, foarte grea la suit. Piciorul de multe ori mi se prăbușește în apă. Deodată pârâul seacă și în sus urcă albia goală. Am rămas deacum singur, și îmi pare rău ca de un prieten. Ce tăcere!... O singură dată se aude un țipăt de mașină din Predeal, slab ca un cântec de cocoș... Urc mereu... Alerg mai repede, și în față-mi se ridică culmea ierboasă a muntelui. Sus de tot, pe pajiste stă nemișcată o formă albă, și mi-e teamă să nu fie un câine dela stână. Stau de aștept, și peste puțin un cioban se înalță cu tot trupul în cerul senin, apoi prin soare coboară cu o botă spre un izvor, la umbră de brad. Mă grăbesc în calea ciobanului, și îl întreb dacă nu cumva oile sunt pe culme. E un băietan roșu la față care întăiu mă cercetează dela cap până la picioare, mai stă puțin, apoi îmi răspunde liniștit:

— Nu-s acum... pasc mai pe vale...

Mai îl întreb câte ceva, și el îmi răspunde cu aceeaș privire demnă, cu aceeaș vorbă nesfiită. Urc iar... Imi feresc ochii, să nu vază până n'oiu ajunge în vârf de tot...

Ce să mai scriu! Cum să dau eu cu firul leneș al cuvintelor atât de șterse, ce văd acum dintr'o privire, atât de viu, atât de nemărginit și de uimitor!

Câtă imensitate limpede! O țară întreagă la picioarele mele... In față, toți Bucecii, fără cea mai mică urmă de vieață omenească, tot atât de sălbatici cum trebuie să fi fost pe vremurile descălecatului, și atât de clari, de apropiați, că îmi vine să întind mâna și să-i pipăiu. Se înalță încet, de departe, ajung de par'că sprijinesc în creștet cerul, apoi se prăbușesc revărsându-se într'o largă bucată din Ardeal, albăstruie, fericită, semănată ici-colo de sate, ca de niște grămăjioare de mărgăritare. Apoi, în fund, Piatra Craiului, în amfiteatru, de pe vârfurile căruia se scurg zăpezi ca niște râuri de lapte: mai aproape, Postăvarul, cu un întunecat vestmânt de brazi, cari îmbracă toată largă adâncătură a Timișului și se ridică undoind până sus, pe greoaia Pietricică; sub mine Predealul, Azuga...

Imi pare că sunt așa de sus că, de m'aș sculă în picioare, m'aș izbi cu creștetul de tarele podiș al cerului. Și norii sunt la aceeaș înălțime cu ochii mei, și îi văd din zări depărtate venind în trâmbe subțiri de argint.

Ciobanul urcă cu bota plină dela izvor. Cu tot vântul puternic care bubuie la urechi, se aude dela mine apa clătinându-se în botă. Mă iau și eu prin soare după cioban și ajung la o stână clădită din trunchiuri necojite de brad, așa de scundă că par'că s'a pitit acolo de frică să n'o smulgă vântul. Oborul lipsit

de oi stă alături. În jurul stâniei aceeaș largă pajiște de ștevie, cum se vede la toate stânele.

Mă apropiu și dau bună-ziuă unui cioban bătrân. Acesta îmi răspunde prietenește, apoi iar se apucă de curățitul unei piei de oaie. Un copilandru oacheș, întins pe brânci, înalță capul acoperit cu o grea căciulă, de sub care răsar doi ochi negri, adânci, mă privește puțin și iar își înclină fruntea pe braț. Mi-roase a lapte acru și a fum. Din tavan atârnă hâr-zoburi umflate de caș, și din ele picură zerul... Vântul țipă prin părății stâniei și-mi aruncă fumul în ochi, iar ciobanul bătrân și bun îmi povestește de vremurile ploioase «când stâna rămâne câte o săptămână învelită în nori»...

12. Cea din urmă zi...

Cea din urmă zi! Bate un vânt rece, și norii se aleargă pe cer. Bucecii se înalță aburiți, și nori lungi, ca pasări mari albe, sboară dealungul lor, tăindu-i pe la jumătate. Tot măreți, dragii mei Buceci!... Mi-e frig și mi-e jale că plec deaci. Intotdeauna cea din urmă zi te îndeamnă duios, să mai rămâi...

Cât de frumoși sunt munții! Nu pot spune, mai ales în dimineața aceasta, că natura e neînsuflețită. Și ce fericire se desface din toate! Dacă a fost un creator al tuturor acestor minuni, atunci a rămas și în operă zâmbetul de mulțumire pe care l-a avut maestrul în clipele creării...

Sunt ocolit de jur împrejur de turma de opt sute de oi de pe Susaiul, păzită de trei ciobani.

Unul, sălbatic, nici nu vrea să se apropie de mine. Cel mai mare, cel ascultat, un voinic înalt și foarte frumos, a trecut adineaori prin fața mea și de sigur n'a văzut în mine vreun lucru de seamă. S'a proptit

cu coatele în bătă și stă nemișcat, plin de gânduri, cu fața spre Buceci, mândru și frumos, adevărată ființă superioară. Dare-ar Dumnezeu, numai astfel de oameni să întâlnesc pe întinsul pământului românesc!

Cel de-al treilea cioban e oacheș, cu ochii buni, și mă privește cu o curiozitate prietenoasă. Ar vrea să se apropie să-mi vorbească, dar se cam sfiește. La urmă intru eu în vorbă cu el. Mă întreabă de multe lucruri, «de războiul dela Rusia», și suntem amândoi foarte bucuroși că ne înțelegem așa de bine. Am un binoclu de câmp în buzunar, îl potrivesc și i-l dau să se uite. Nu poate privi prin el fără să închiză un ochiu, și mă căznesc mult spre a-l face să deschiză și pe celalt. În sfârșit, se uită bine câtva timp, dar odată lasă binoclul în jos pufnind și mă privește cu un râs tăcut pe față; apoi iar se uită prin binoclu și iar îl apucă râsul. Ciobanul cel înalt, biruit de curiozitate, s'a apropiat de noi. Ia și el binoclul, dar uimirea lui e mult mai cumpătată. Mă roagă să-i talmăcesc cum se face de vezi atât de aproape prin sticlele acelea. Vorbim mult timp, și din ce în ce el e mai prietenos; par'că ar fi căpătat încredințarea că și eu sunt «om de omenie». Graiul îi este atât de nesfiit, de înțelept, de limpede, încât e o mare mulțumire să stau de vorbă cu el. La urmă, vrea să-mi arate ce pot și oile lui. Incepe a șueră lung și toate oile se opresc din păscut și behăie uitându-se la el, par'că îl întreabă speriate. El își scoate pălăria, o mișcă cu chioțe, iar oile vin grămadă, behăind în juru-i, cu capetele întinse spre el, apoi încep să se ridice în două picioare voind să-i apuce pălăria...

Ciobanul cel sfios, nici până acum nu s'a apropiat de mine. Uneori privește în partea noastră, dar când

mă vede că-mi arunc ochii spre el, repede întoarce capul.

Oile! Ce de sunete! Toate cu capetele plecate, smulg iarba. Câte una înalță capul, și pare o căprioară. Când pasc liniștite, începe o întreagă armonie; unele clopote sună dulce, dulce... Și deodată li se năzare ceva, și în tropot mărunț, nebun, pornește o gloată spre alta. Clopotele răsună de alarmă. O ceată apucă într'o parte, alta pieziș; se încrucișează, se izbesc. O cădelnițare lungă se aude, sunetele dese se îmbină. Armonia aceasta e grandioasă pe unele văi sonore, pe sub poala brazilor negri, în răcoarea unei seri tăcute. Atunci simți rugăciunea munților...

Și azi trebuie să plec. Mă ridic, privesc odată în jur cu nesaț, ca să-mi păstrez pentru totdeauna priveliștea în minte; cu un suspin, îmi iau rămas bun dela munții mei. Dealurile acelea cari apucă spre Azuga, scâldate într'o lumină ca de feerie, sunt sigur că mă chiamă, mă întreabă de ce nu mai rămân, îmi spun că le pare rău unde plec... Cobor poteca printre brazi, spre gară.

«Sămănătorul», 1906.

Malul Ursului (între Predeal și Azuga)

Munții se întunecau. Soarele apusese și un praf vioriu cădeà pe văi. În liniștea înserării, Prahova vâjià mai puternic.

Sâsâitul coaselor încetă și țărani se uitară unul la altul.

— Apoi eu zic că ni-o ajunge... de azi dimineată...

— Așteaptă copiii de-mâncarea și noi n'am mai pornit, grăi o nevastă.

Dumitru, păduraru, cel care-i tocmise la cosit, se făcù că nu aude. Iși scui pă în palmă, apucă coasa și începù să tragă vârtos. Firele înalte și florile mari se îndoiau de mijloc și se prăvăliau grămadă la picioarele sale. Câțiva fluturi mărunți, speriați de sgomotul fierului, sburară în verdeață, mai departe...

În umbra pădurii, pe o claie de fân, ședeam cu Vasilică băiatul pădurarului.

Iarba se umezise de rouă.

— Leică Ioană, da' noi nu mai plecăm? Uite, s'a înnoptat, țipă un glas ascuțit.

— I-auzi, bade, ce zice Catrina; nu mai vor cosașii să steà...

— Par'că v'așteaptă cu colaci acasă, se răsti pădurarul trântind coasa. Văzuse și el că nu-i mai poate ține.

Căpițele stăteau risipite pe toată poiana. Se împărăștia miros de iarbă coaptă... Cositorii își îmbrăcară sumanele, apoi vârlând traista pe mâner, trecură coasa pe umăr.

Sub brazii din marginea poienii erà întuneric.

— Hai, mă tată! Vasilică, aid'acasă!

Copilul zâmbi la noi și pogorînd de pe fânul aromat, se alătură de tată-său.

— Ia și tu traista asta...

— Bună seara! ne strigară cosașii și porniră.

Femeile o luaseră cu pas repede înainte. Ținându-se cu brațele de mijloc, într'un lanț mișcător, începură cu toatele un cântec tremurat, duios, de se 'nfiorau codrii în liniștea amurgului...

De pe valea Stanei curgea umbra până în apa Prahovei, care se sbătea înnăbușită în desiușul de anini.

Bărbații serioși, vorbeau rar, cu graiul cumpătat. Vorbeau de nevoile lor. Opincile ridicau praful ușor de pe șoseă, coasele luciau vânăt.

Cotiră pe după malul Ursului pe unde șoseaua scade, depărtându-se de râu. Intunec crunt se lăsase pe Prahova. Sus lăcrimau câteva stele.

Noaptea îmbrățișase tot cerul...

Și noi am rămas în poiană, cu hainele îmmuiate de rouă, în mirosul tare al fânului ofilit. Eram trei inși: eu, moșul și un cioban întârziat pe văi.

După mâncare ne lungirăm toți luminați de jeratic. Ciobanul sta pe brânci cu capul proptit în pumni; bătrânul se așezase turcește: fața-i roșcovană se desprindea din umbră, gravă, cu o adâncitură în mijlocul sprâncenelor; mustața 'i cădea pe gură. Eu stam întins cu ochii la cer.

Se lăsase o așă de mare tăcere în jur, că ni se speria somnul. Din când în când, pădurea de brazi pe lângă noi, vuiă ca niște bolți de biserică.

Și de pe vale, par'că din undele râului, se ridică un behăit tremurat de capră.

Moșul tresări și-și făcù cruce.

— Ce-i, moșule?

— N'ai auzit? Ucigă-l crucea e, înghiți-l-ar pustia să-l înghiță! Duhul rău umblă pe fața apelor. S'a prefăcut în capră, doar o ademeni pe vr'un drumeț.

— Cum asta, moșule?

— Cum? Dar ce nu face el ca să prindă suflete omenești. Se schimbă în toate alea... Câte n'a pătit omul după urma lui, mistui-l-ar flacărele!

Pricepui că moșul vrea să povestească ceva și n'are cine să-l îndemne.

— Ce tot spui, moșule! Astea-s fleacuri. Dracul e omul...

— Cum se poate să vorbești dumneata așa! Nu e diavol? Dar cine dă omului gânduri rele, cine-l pune să se repează cu capul în prăpăstii, cine-l învață să

fure și să omoare... Dar ce, mai e vorbă! L-am văzut eu pe diavolul, l-am văzut!

— L-ai văzut? Cum l-ai văzut?

— Uite așa, l-am văzut... Când eram mic. Deatunci e mult, mult... Intr'o seară, cu bunicu, ne lăsam cu căruța dela Comarnic spre Breaza. Pe atunci eră pustiu prin ținuturile astea și drumul stricat de ape. Luna se înălțase și bunicul mânà să ajungem mai repede. La o cotitură lângă râu, ne oprirăm să mai odihnim caii. Când iată dintr'un tufiș de lângă apă, ieși un ied negru și începù să behăească la noi. Bunicu 'l văzù.

— Ei, uite un ied. Cine l-o fi pierdut pe aici? Săracu, i-auzi cum chiamă.

Il prinse și-l urcă cu noi în căruța. Să-l fi văzut, Doamne! Behăia scurt par'că alergase mult. I se clătiau ochii sângerati în cap și tresăria des din sprâncene. Eu, ca copilul, îi pusei mâna în păr să-l mângâiu și părul începù să-i trosnească ca la pisici când le dai blana în răspar, noaptea. Bunicu cătă să-l îngenunche în brațele mele, dar cum luă mâna după dânsul, el săltà mlădios în sus.

— Iedul tatii, ied! îl mângâie bunicul. Și odată dihania cască o gură roșie, cu colți de oțel, așa de mare încât par'că capul i se despicasă în două până în gâtlej. Auzii un gemăt ca de om bolnav. Dar cât ai clipi din ochi... Eu înghețasem. Bunicu par'că nu văzuse.

— Iedul tatii, ied! Și lângă urechea noastră un glas peltic zise repede: «Iedul tatii, ied!» Atunci văzui pe bunicu că se ridică grozav, îl apucă de gât și îl trânti de o stâncă așa de tare că icni.

— Trăsni-te-ar crucea să te trăsnească, diavole!

Dar atât apucă. Caii speriați zmuciră și odată, cu căruța cu tot ne prăvălirăm în drum. Ne ridicarăm

striviți. A trebuit să înnoptăm pe loc, făcând la cruci și îngânând rugăciuni... se rupsese o roată la căruță.

Ala n'a fost diavolul? Nu ne-a făcut nimic fiindcă aveam la sin baier descântat și cruciuliță din lemnul sfânt...

Moșul tăcù și mai răvăși focul. O răbufneală de scânteii stropi întunericul. Eu mă uitai fără voie în vale spre apă.

Ciobanul adormise mai de o parte pe o căpiță de fân; i se auzia răsuflarea puternică. Nu m'aș fi culcat singur, Doamne ferește! Mă lipii de el și căutai să ațipesc.

Când mai ridicai pleoapele zării cornul lunii, spre apus, înfipt într'un vârî negru de brad, iar sus, printre miile de stele, calea laptelui plutiă ca un vâl ușor fâlfâit de o suflare cerească... și adormii...

«Făt-Frumos», 1904.

N Ă Ş I C A

În umbra galbenă a perdelelor, pe canapeaua largă, pe care năşica a aşternut un cearşaf curat, Nicu doarme cu obrazii roşii de căldură. Dincolo de ferestre se simte căldura după-amiezii de vară cum se clăteşte în valuri peste livezile ofilite de atâta lumină. Vara par'că şi-a ales ziua aceasta ca să coacă seminţele florilor, să aurească spicele grânelor grele de boabe, să pârguească prunele cu zeamă acrişoară. Câmpurile toate sunt o lumină de aur. Dealungul semănăturilor şiruri de maci înfloriţi par dâre de sânge, iar pâlcurile de neghină sunt ochii albaştri ai câmpiei.

Miroase văzduhul ca şi cum ai fi frecat în mână un mănunchiu de iarbă aromată.

Nicu doarme, uşor. Un ceas pe o măsuţă, bate vesel — ceasurile sunt ca păsărelele în colivie, cântă şi îşi ţin de urît singure — însă nu-l deşteaptă. Vântul dă puţin perdeaua la o parte şi îi suflă pe ochi cu mirosuri câmpeneşti. Nici el nu-l poate deşteptă. Şi nici rândunelele, cari ciovicăesc sub straşină, nu sunt în stare să-i turbure somnul. Numai după câtva timp un cocoş trâmbiţează odată sub fereastră atât de puternic, că-l face să deschidă ochii.

Intâiul gând e că nu și-a învățat lecția, și un fel de neliniște îl strânge de inimă. Dar își aduce aminte că a trecut examenul, că două luni de zile nu mai pune mâna pe carte! Ah, dulce mulțumire a sufletului! Și se întinde puțin... Simte că în lumea asta e acum loc mai larg și pentru el. Cocoșul iar cântă, par'că la urechea lui. Dar o ușă se deschide și se aude un glas ferindu-se să nu strige prea tare:

— Ușio! Bată-te să te bată... deștepți băiatul! Cocoș!

Copilul, cu ochii pe jumătate închiși, privește umbra unei ramuri cum se leagănă pe perdele. Nu-i vine să se scoale. Somnul atârnă încă de pleoapele lui grele și trupul e atât de moale încât simte că n'ar avea puterea să frângă o nuiă măcar.

E la nășica, la moșie. În fiecare vară, prin Iunie, cei de acasă se pomenesc cu o trăsură de țară, cu clopote la gâturile cailor, iar pe pernele din fund, nășica se arată cu un zâmbet slab pe buze, cu ochii negri așa de luminoși par'că ar fi adunat în ei marea lumină a lanurilor. Îi întreabă pe ceilalți de sănătate, mai râde, mai glumește, ia o dulceață, apoi cere pe băiat. Și când i-l aduc de prin vecini, cu fața umedă de alergat, suflând repede, îl lipește de ea, îl șterge cu batista pe frunte certându-l că aleargă atâta, apoi îl sărută și îl întreabă:

— Ei, flăcăule, vrei tu să mergi cu nășică-ta la țară?

Ba bine că nu! Mama trebuie să pregătească un cufăraș cu toate hainele și albiturile, pe când Nicu aleargă prin vecini să vestească copiilor că iar pleacă «la țară». Copiii ascultă cum e la țară și stau potoliți, cu mâinile în poală, cu ochii mirați. Cât de frumos trebuie să fie la țară! Să vezi numai semănături verzi,

și păduri, și râul în care să te scalzi la moară! «La țară...» Câtă tăcere de câmpuri largi așternute sub soare, în aste două vorbe!

Nășica rămâne toată ziua de târguește, și pe seară își urcă finul în trăsură, își ia ziua bună și clopotele dela gâtul cailor încep să sune. Roatele răscolesc praful străzii. Trăsura apucă la dreapta, apucă la stânga, pe lângă biserica cu turlă de scânduri și cu cimitir părăsit, casele se fac tot mai mici, ascunse sub salcâmi prăfuiți; acum trece de barieră. O cârciumă galbenă cufundată în pământ, cu clondire verzi la geamuri, încă vreo două trei case, încă una singură între grâne, și iată câmpul întins acoperit de înflăcăratul vestmânt al apusului. Și caii fug, fug, par'că ar vrea să se cufunde în mormonul de jeratic din marginea cerului.

O boare răcoroasă mângâie fruntea călătorilor. Nicu simte cum nășica se înclină spre el și îl sărută. Ochii nășichii au o lumină tristă și când îl privesc par'că îl sorb. Il întreabă de școală, de prieteni, de toate, ba chiar cată să glumească. Și el îi răspunde cam stingerit subt paza acestor două lumini cari îi pândesc orice mișcare a buzelor. Uneori îl face să râză, să se întoarcă, să coboare ochii, și ea îl privește necontentit. Apoi îl ia deodată în brațe și îl sărută ținându-l lipit de pieptul ei și șoptind:

— Doamne, Doamne, că nu mi-ai dat și mie unul!

Așa șoptește adeseori...

Se aud glasuri în sală. Cunoaște după pași că e nășica, intră cu cineva. Nicu închide ochii.

— ...De Mihai întrebi? Dar cine-l mai știe? Ce să facă! Colindă toată ziua prin țarină. Vine la mâncare, la culcare și atât... Să umblăm mai încet să nu se deștepte băiatul!

— Cine? Tot finu-tău? De mult l-ai adus?

Nicu a cunoscut cine vorbește: e cocoana arendașului vecin, o prietenă a nășichii.

— Nu, ieri ne-am întors... să-l vezi, a crescut mare, draguț... Bucuria părinților...

Amândouă au trecut încet pe lângă el în odaia de alături. Ușa a rămas crăpată, așa că Nicu aude pe nășica umblând la dulapul cu dulceață. Prietena vorbește de una, de alta, dar nășica nu mai răspunde. Acum pe semne, prietena ia dulceață, că tace puțin și ea...

— Ce mai apă! Ce ai pus dragă în șerbet? Cum le nimeresti tu toate așa de bine? Zău, ce drag mi-e mie când viu la tine și văd liniște și regulă peste tot... Nu ca la mine cu afurisiții ăia de copii care răstoarnă toate prin casă și îți împuiază urechile cu gălăgia.

Nășica par'că se supăraseră:

— Uite cum zic mamele cu copiii, uite!... Și Dumnezeu le nu pedepsește, nu le ia pentru câțva timp copii să vadă ce grozav e fără ei. Lor le dăruiește până la silă și mie nu-mi dă nici unul... Că atât m'am rugat și eu lui Dumnezeu și Dumnezeu, nu mi-a dat... Da să fi fost beteag, da să fi fost orb, să fi ajuns un ticălos, numai să-mi fi dat și mie unul. Ah, Ilenuțo dragă, tu nu știi ce înseamnă să privești în juru-ți casa pustie, deaceia vorbești așa. Și dimineța și seara să nu-ți iasă copilul înainte, să n'ai pe cine să îngrijești cu drag, să n'ai pe cine purtă pe brațe gândindu-te că e numai al tău... De-ai pricepe tu câtă ură simt uneori pe mamele cu copiii. Uite, eu muncesc și n'o să rămâie copilului meu. Nimeni nu va veni cu sufletul amărît de durere adevărată să-mi aprinză o candelă pe mormânt. Singură pe lume, uitată

în groapă... Amărîta de mine, eu nu sunt ca voi, ca celelalte? De ce să mă pedepsească Dumnezeu așa?

Nicu se ridicase într'un cot și făcuse ochii mari. Niciodată nu mai vorbise nășica așa. Din odaia de alături se auzi glasul îngrijorat al prietenei.

— De ce să te topești atâta, dragă? Lasă-i naibii de copii; dacă i-ai aveà, ai vedeà ce chin e pînă îi crești. Dă-i încolo!... Așa v'a lăsat Dumnezeu... Bine că ți-a dat norocul să ai bărbat de treabă...

— A, Mihai, Mihai! Tu nu-l știi? Moale și nepăsător; și el începe tot ca tine: «Lasă, nevastă, ce să faci. Dacă Dumnezeu a vrut așa!» Se înfundă cât e de gras într'un jilț și începe a povesti ce a făcut prin țarină. Il las și fug ca o nebună prin odăi, pînă cad undeva plângându-mi cu sughițuri vieața ticăloasă. Neam stins, neam blestemat...

Acum nășica șoptià aproape:

— Nu știu; pe semne uneori necuratul mă ispiteste. Femeie cuminte? Credincioasă? Câte gânduri nu-mi trec prin minte și îmi strâng tâmplele și închid ochii și alerg după treburi. O, Maică prea curată, ferește-mă!

După un răstimp de liniște în care prietena nu mai zise nimic, nășica urmă par'că vorbindu-și singură:

— Și uite, copilașul ăsta... Il iubesc eu? Dumnezeu știe!

Noaptea doarme... Il privesc... Ii trec brațul după gât și rămân așa cu trupul lui fraged lângă pieptul meu. Simt suflarea lui caldă, dulce, cum mi se împrăștie pe față; simt inima lui bătând ușurel alături de a mea. Dar nu-mi vine să-l strâng la sân și să-l sărut ca o mamă. E străin de sufletul meu. E ceva la mijloc. Dacă nu e carne din carnea ta, de geaba!

Mi-e drag, îmi plac jocurile lui, țin mai mult la el decât la oricare, dar inima mea nu bate de iubire părintească. E *altul*. Și vezi ca s'o fac să bată inima asta, deaceea îl strâng cu atâta furie în brațe, de-aia îl sărut și îl privesc cu atâta râvnă. Doar m'oiu apropiã de el, doar mi s'or deschide porțile inimii să se verse pe el toată iubirea adunată în mine de atâta vreme. Sufletul e în mine de mamă, dar n'am copil să iubesc!

Glasul se isprăvi aproape într'un țișat. După puțin se auzi un oftat prelung. Și acelaș glas, acum istovit, umilit, abiã șopti cu o adâncime nebănuită:

— Oof, că dor mi-a fost să am și eu un copil!...

Câtva timp fu tăcere. Prietena îngână câteva vorbe de mângâiere... Apoi se auzi un foșnet de rochie pe preșuri. Nicu întoarse repede capul și văzù la căpătâiu pe nășica. Zâmbiã, ochii îi erau roșii. Se așezã pe marginea canapelei și-i netezi părul.

— Te-ai deșteptat, sufletul mamei? De ce te uiți așa? Te-ai speriat? Ai visat ceva rău?

Copilului par'că îi erã frică. Iși feri capul și izbucni într'un plâns cu sughituri. Ea îl ridicã în brațe și-l șterse de lacrimi.

— De ce plângi? Nicule, ce ai?... O, băiatul mamei, băiat!

Repede îl duse în brațe până la fereastră și dete perdelele în lături. Se văzurã întâiu prunii în cari ciucurau poamele vinete, apoi printre ei câmpia aurie, culcatã sub cerul stropit cu nori, până departe, în nemărginire.

Copilul suspinã mereu cu obrazul lipit de pieptul nășichii. Ea îl legănã ușurel. Ochii ei plini de des-nădejde priviau duși în zarea înfloritã de linele cântãri ale ciocârlilor.

Prin fereastra deschisă intră strălucirea și aroma caldă a câmpiei de-i învăluia pe amândoi, îi făcea să respire adânc și să închiză ochii.

O liniște măreață pretutindeni . . .

Suspinele copilului se răriau tot mai mult, iar nășica simția cum i se potolesc încetul cu încetul ascunsele dureri ale inimii.

«Convorbiri» 1907.

DRUM SPRE VIE

...Vântul îmi bate în față și îmi aduce miros de toamnă. Pământul s'a întărit ca piatra de atâta secetă și te miri cum printre buruienile prăfuite din marginea drumului mai răsar florile cicoarei. Sunt atât de albastre și de dulci la vedere, încât îți pare că a căzut o bucată de cer și s'a sfărâmat dealungul șanțului.

Suflă vântul, trec repezi umbrele norilor peste câmpuri, puf de spini aleargă prin aer — iar eu sunt mulțumit și merg înainte prin pulbere, plin de o neașteptată putere și încredere în mine. Sunt în stare să mă apuc de lucruri însemnate, cu gândul că negreșit le voi îndeplini. De ce nu ține încrederea aceasta cel puțin câțiva ani din viața unui om?

Iată-mă la poala dealurilor, în marginea galbenei păduri al cărei freamăt îl auzi de departe. Mă așez sub ploaia de frunze a unui paltin și aștept carul. Boin merg încet, cumiști, răscolind pulberea drumului. Săteanul stă neclintit în car.

Și cum intrăm în pădure, aerul și lumina și sunetul se schimbă. Nu mai e larga întindere a câmpiei cu larmă nelămurită, așternută sub cerul plin de nori

alergători. Nu-ți mai vine să mergi repede, adu-mecând în vânt cu ochii în depărtări. Mă suiu pe puținul fân din car și pornim sguđuiți, pe un drumeac scaldat într'o lumină galbuie ca de seară. Tufe se vără printre zăbrelele carului și mă îmbol-desc. Pretutindeni sgomote nouă, pretutindeni mișcări neașteptate. Ramuri încărcate cu foi îngălbenite se clatină deasupra mea, apoi la izbirile roților carului se scutură ca mâini pline de bani de aur cari își risipesc comoara pe mine. Iată un arbore rămas încă verde, numai cu câteva frunze portocalii ascunse în desiș ca niște fructe rare. Pe sub el o cărare cotește și se pierde între tufe îmbrăcate în purpură atât de vie, că acolo aerul pare roșu. Plutește un miros tare, umed, de pădure pălită. Iar sus, cerul e atât de lu-minos, atât de adânc, că ai vrea să te ridici în sus, să te afunzi în el, neconținut, dincolo de nori, până te vei topi în nemărginirea înălțimilor. Și carul urcă împiedecându-se ici de o rădăcină, dincolo alunecând cu roata scârțâitoare într'un făgaș. Boii au foi de aur între coarne.

Cu încetul simți melancolia pădurii. Pădurea își vede sfârșitul și cântându-și cântecul durerii, așteaptă să i se smulgă podoabele, aurul și purpura veștmân-tului său, dela vârful crengilor cari s'au scaldat în-treaga vară în soare, până la tufișurile cari innăbu-șesc potecile. Simți nevoia să te așezi suspinând sub un copac și să ascuți în plânsul foilor ce cad uimi-toarea poveste a pădurii care se gândește aiurită la primăvara și vara trecută atât de repede. Pădurea de obicei e mândră, își ascunde sufletul. Toamna e singurul timp când suferința o face mai duioasă și mai prietenă oamenilor. Nu se mai aude freamătul viguros, măreț, care mișcă vârfurile grele ale arborilor.

Acum glasul i se face mai copilăros. Șoapte aleargă pripite dela pom la pom. Duc cu spaimă vestea morții. Foaiă de ceară simte cum se desprinde de ramură; amețită se învârtește, dă să se apuce de o cracă mai groasă, de trunchiul copacului părinte, dar ușoară, tristă, atinge pământul. În curând ur vânt o va lua în stol și o va duce cu altele multe pe cine știe ce vâlcea. O vor topi ploile, va muri pierdută, neștiută de nimeni. Și pădurea își vede pierind toate frumusețile și nu-și mai poate ține durerea. Doritoare de mângâiere, își spune toată jalea călătorului la care odinioară priviă cu atâta întunecată mândrie.

Ieșim din pădure. Acum se văd coaste acoperite de vii verzi aproape vinete. În curând ne plecăm pe sub ramuri de pruni, și iată-ne la gardul de mărăcini al viei.

Un câine latră și un moș aleargă înaintea noastră. E un moș blând ca o oaie, cu mustațile lăsate a oală, cu ochii buni. Ne urcăm până la căsuța lui și abiă acum băgăm de seamă că o mare parte din vie e filoxerată. Stau butucii goi abiă cu câte o frunză prizărită ici-colo. Totuș a mai rămas câte un petec neatins cu îmbelșugate foi în jurul aracilor. Ciorchinii atârnă cu boabele umflate, strivindu-se una pe alta, de un galben străveziu par'că ar fi pline de miere. Câtă frumusețe și sănătate într'un strugure! Mâncăm câțiva ciorchini, apoi moșul ne dă pere mari, galbene. Cu mâinile cleioase de zahărul lor, ne urcăm pe sub nuci uriași până spre culme. Toată țara Jiului de sus se arată sub cerul noros, cu mănunchiuri de copaci printre semănături de porumb, cu biserici, cu case albe. Una lângă un pârâu, alta mai sub umărul dealului, între vii; uneori chiar pe culme stă căsuța doritoare de singurătate și de priveliști largi.

Am auzit că pe unele locuri culesul e o minune. Culegătorii nu se plătesc. Toți flăcăii și fetele satelor se îndeasă la cules, fiindcă știu că petrec bine. Fetele își pun cununi de flori galbene. Din răsărit până în bruma nopții, văile răsună de chiote. Lăutarii umblă cântând prin vie după culegători. Toate gurile au urmele bunului rod. Ciorchinii cad și se împrăștie pe jos, iar boabele troznesc sub tălpile goale. Iar seara, lângă cramă și lângă teasc, se încing la flacăra focului jocuri nebune încălzite de mustul dulce și pișcător.

Și aci odată trebuie să se fi întâmplat tot așa. Zilele de cules sunt cele din urmă zile de sărbătoare ale naturii. Și plăcut ar fi să vezi fetele cu rodul viței în copăi, pe creștet, strecurându-se cu ochii lucitori printre butuci până la teasc; să vezi flăcăii cum le taie drumul cu gura plină de glume. Uneori să-ți vie mirosul aspru al vinului care fierbe în buți...

Și ce trebuie să fi fost culesul aci, în ținutul nobil și foarte vechiu în obiceiuri al Gorjului! Când veniau la vie cu rădvane boierii mari, jupânesele și coco-nașii în vestminte bogate și grele! Când se auziau flintele pocnind pe deal ca să vestească pe cei din cramă să întinză mesele, și când la poarta viei așteptau țigani lăutari potrivind scripcele, înșirați unul lângă altul, cu capetele goale și cu căciulile puse pe pământ înaintea fiecăruia...

Moșul pândar nu știe de vremurile acelea, dar tot povestește cu fața plină de lumină de petrecerile culesului, când via era sănătoasă.

— Acum, așa cum este via asta, tot mi-e dragă. Am trăit în ea și stau s'o văz părăginindu-se, îmbătrânind și îmbolnăvindu-se odată cu mine. Uite-o, ți-e mai mare mila. Și toate le-a făcut gândacul dracului. Ce eră odată pe aici! Ia vino încoa!

Mă duse sub un gorun fâșiitor, tocmai pe culme:
de unde se vede departe.

— Uite Runcu, Dobrița, Frățești. Vezi? Dealurile
alea atât de verzi sunt podgorii... Ei fi auzit de vinul
de Runc... Vezi, toată frumusețea de colo, peste câțiva
ani n'o să mai fie. Toate viile ajung ca a noastră. Așa
a pierit vinul de Rogova, vin tare, curgea ca picătura
de sânge, și când îl aruncai în foc, se aprindea. Astfel
de vin să fi băut! Tot ca el o să se ducă și Runcu.
Pun ei pe urmă viță nouă, altoesc pe lăuruscă, dar
nu mai dă vin bun; e mai apos, mai slab. Se duce
vremea veche, cea bună; vin sărăcia și nevoile...

Amărit, moșneagul a plecat de lângă mine. Iar eu
am rămas mult timp gânditor, ascultând câte un glas
de copil, un muget, un sunet de clopot, ridicându-se
de undeva, de ici, de colo, din pacea văilor, am rămas
privind strălucitele înălțimi ale munților de atlas cari
își aruncau din pisc în pisc troenele de nori în spre
uriașul Parâng al cărui vârf părea ascuns într'un în-
tunecat viscol de zăpadă.

«Sămănătorul», 1907.

PRIMA POEZIE

Nu! Nu i se părea! Colo, în al patrulea rând din «Sumar» sta numele lui. Ii trecù un junghiu prin piept. Abia putù scoate 15 bani din buzunar și vârîndu-și capul prin fereastra chioșcului, șopti foarte emoționat:

— Dați-mi «Aurora literară»...

O mână îi întinse o revistă... albastră; el o smulse și fugi vârînd-o sub palton ca să n'o vază lumea. Ah, nu găsește acum un loc mai ferit unde să poată tăia paginile. Oamenii treceau grăbiți, cu nasurile roșii de frig, cu capetele între umere și cu mâinile în buzunare. Zăpada scârțâia sub șoșoni. Cum să se oprească în drum? Se dete lângă vitrina unei ceasornicării și prefăcându-se că privește ceasornicele, cu mâinile înghețate rupse îndoiturile paginilor... «La izvor», schiță de... asta nu-l interesează; «Când vântul bate», nici asta... ah, uite-o!... e tipărită cu litere cursive; de sigur au priceput redactorii *ceva*.

CE DRAGĂ MI-E PĂDUREA

*Ce dragă mi-e pădurea
Cu tainicele șoapte,
Și cu cărări pierdute
In liniște de noapte...*

Ii străluciau ochii de mare mulțumire. Și i se înălță uneori în piept un val atât de puternic de bucurie, că-i venia să țipe, să râdă, să cânte, să sară. Ce încântare e să-ți citești o poezie tipărită, prima poezie tipărită! Și colo jos numele tău scris cu litere de tipar: Traian Georgescu... curbele negre, fine, apăsate pe hârtia albă... Ciudat mai pare numele acesta fix, mut, și care totuș tipărit sub prima poezie par'că te strigă și strigă la toată lumea că tu, tu ai publicat ceva în «Aurora literară».

Își repetă de mai multe ori pe șoptite numele și i se părù tot ciudat, nou, dar foarte dulce.

O umbră se mișcă în dosul geamurilor. Privi mai bine și atunci văzu pe ceasornicar cum își scoate un fel de mosorel dela ochi și se apropie cam neliniștit să vadă ce face domnul acela la fereastra lui.

Plecă rușinat dela vitrină. Cine știe de când îl observă ceasornicarul. Sunt unele clipe când crezându-te singur nu-ți stăpânești mișcările, lași fața să fie ade-vărata icoană a gândului, și de vezi pe cineva pândindu-te, ți-e și rușine și necaz că a putut intra în ascunsa intimitate a sufletului tău.

Dar prea erà mare fericirea lui ca să se mai gândească la așa ceva. Astăzi se simția bun, iertător ca un Dumnezeu. Umblă repede cu capul sus, cu mâinile afară, nespus de vesel și de ușor, ca pe vreme de primăvară.

Soarele de sigur erà colo, după perdeaua aceea de nori. Se cunoșteà după o dulce lumină care umpleà văzduhul. Incepuse a ninge. Pe semne îngerii scuturau pomii veșnic înfloriți ai cerului de cădeà un așa de moale potop de flori. Uneori un fulg se agățà de genele tânărului și se topia repede în umezeala ochiului.

Săniile sburau ca niște lebede mari, ciudate, pe

zăpada afânată, însoțite de râsul melodios al clopoștelor. Și țurloaiile de ghiată sclipiau lin, fumurile leneșe se ridicau moi în aerul cam cețos. Mai departe, siluetele caselor se vedeau ca un desen foarte fin pe o hârtie trandafirie.

Iar pe stradă ieșise toată lumea din căldura odăilor ca la o strălucită sărbătoare... Ochi veseli, obraji rumeni treceau neconținut pe lângă el și par'că toată lumea îi mulțumiă: «Ah, dar ce frumoasă poezie... Nici nu-ți închipui cât mi-a plăcut!»

Un glas înnăbușit de glugă, un sgomot înfundat de ușe închisă, sârmele telegrafului schimbate în șnururi albe de mătase, toate îl încântau, în toate eră ceva prietenesc...

Un cunoscut se apropie! Traian Georgescu își luă o mutră serioasă și înaintă, făcându-se că nu-l vede... Nu trebuia să creadă că e lacom după laude.

— Bună dimineața, Trăienică!

— Bună dimineața.

Cum, prietenul a trecut și nici nu i-a pomenit de poezia lui! E cu puțință?... Dar se mai liniște: nici nu va fi avut vreme omul s'o citească; deabiă acum va fi ieșit din casă...

Ah, zi de triumf! Ce măreață primire îi face orășelul, altădată atât de indiferent! Se cunoaște că e poet. «Aurora literară» l-a consacrat; ea stă ascunsă în buzunarul dinăuntru al paltonului, lângă inimă... Ce bine e să fii poet!

Dar când va ieși volumul? Să se scrie în revistă: «Anunțăm cu plăcere că talentatul și distinsul nostru colaborator, Traian Georgescu, a scos de sub tipar un elegant volum...» Cum să se cheme volumul? Un nume dulce, poetic, «Viorele», ori altul mai impunător: «Murmurul lirei...» Tot nu sună destul de bine. Ori

să-i zică simplu «Poezii»? Și poeziile lui Eminescu au acelaș titlu. Dar lasă, că pentru așa ceva mai e vreme de gândit.

Oricum, va fi o plăcută surprindere pentru mulțimea cititorilor când se va afla că e atât de tânăr... deabiă a ieșit din liceu și scrie poezii atât de... ei, cu tine însuși poți fi sincer, că la urma urmii e frumoasă poezia lui, neapărat că e frumoasă, altfel n'ar fi publicat-o «Aurora literară», care se pricepe în astfel de lucruri.

Iată și grădina publică. Aci nu va fi supărat de nimeni.

Trecu printre felinarele fără lămpi cari își pusese fiecare câte o scufie de zăpadă. Călcă cel dintâiu în grădină, căci peste tot ninsoarea se întindea netedă ca un cearșaf. Șoșonii se înfundau adânc. Scutură cu pulpana paltonului zăpada de pe un colț de bancă, se așeză și scoase revista cu copertile albastre. În marea liniște deaci va putea citi în voie. Iar privi sumarul. Doamne, ce vraje au literele astea? Te îmbată când le privești!

Traian Georgescu. — *Ce dragă mi-e pădurea...*
(*poezie*).

Și o citi iar, acuma cu glas tare, să vază cum sună. Cu adevărat sună armonios... mai ales aci:

*Lin murmură izvorul
Cu undă argintie
Ce redeșteaptă 'n suflet
Atâta poezie...*

O citi toată, apoi lăsă să-i cadă revista pe genunchi. Se simția cam obosit de atâta glorie. Îl doborâseră coroanele victoriei. Deacum un nume nou va străluci în literatura românească. Se încercă binevoitor să citească și celelalte bucăți din revistă, dar îi fu peste

putință. Gândul îi alunecă mereu la «Ce dragă mi-e pădurea».

Își întinse picioarele în zăpadă și rămase mult timp așa. În liniștea grădinii ninsoarea cădea molcom, nesfârșită, îl acoperia încet. Uneori un vânticel abia șueră slab printre tufișurile goale, legănă mai viu fulgii din aer, apoi sbură încolo, înspre tăcutele case cari se vedeau după plopi, cu o blană groasă, albă pe acoperișuri. Printre grilajul grădinii se zări trecând o trăsură cu coșul ridicat, dar nu se auzi nici un sgomot: par'că lunecă o umbră. Și tufișurile, copacii stau nemșcați în jur, înveliți în ușoară ceață, cu poveri de ninsoare pe ramuri, în lumina care îmbibase norii.

Toată împrejurimea, albă și împietrită ca o marmoră, pe care se cerniau florile de zăpadă, răspândia o melancolie dulce, nespus de plăcută, de liniștitoare pentru sufletul tânărului.

Deasupra lui un castan își aplecă crăcile goale. Și iată veni o vrabie, ciripi odată pe o cracă, apoi sbură; și o bucată ușoară de zăpadă îi căzu tânărului pe după guler așa de rece că tresări și strânse din umeri. Râse simțind cum alunecă apa pe gât. Apoi rămase nemșcat, cu un zâmbet fericit pe buze.

După câțva timp se sculă și ieși în stradă. Se uită încolo, se uită încoace, cum servitorii rânesc zăpada de pe acoperișuri și cum troenele se prăbușesc bubuind pe trotuare, mai pe la sănii, mai pe la vitrinele librăriilor să vadă cam ce fel de coperti va avea viitorul volum de poezii, și la urmă dete de un chioșc de ziare.

Se făcă că privește la afișele gazetelor, dar cu coada ochiului eră tot la sumarul «Aurorei literare».

Veni un domn, se uită la afișe, apoi duse mâna la buzunar. De sigur cumpără «Aurora literară».

— «Universul»!

Traian Georgescu îl privi sever din creștet până în picioare. Căci e de neiertat să fii atât de nesimțitor față de literatura românească... Dar dela burghezi d'ăștia la ce te poți aștepta? Bine a spus cine a spus că ei știu numai să-și îndoape pântecele...

Se apropiase timpul mesei și se întoarse acasă.

Mamii îi plăcea literatura și se abonase la «Aurora literară». Va fi citit ea: «Ce dragă mi-e pădurea»? La gândul acesta se codi puțin dacă trebuie să intre ori nu. Primirea ce i se va face îl cam stânjinea de pe acum. Dar mama are treabă de dimineață și nu prea se uită prin revistă; și la urma urmii tot va citi. Deschise ușa.

Cum dete cu ochii de mama, înțelese că a citit. Prea îi zâmbia fața...

— Ai venit, mamă?

Și din altă odaie se auzi un glas tremurat:

— A venit băiatul? Și o bătrânică scundă ca un copil, cu târligi în picioare și legată strâns la cap cu o basmă neagră, se arată în prag:

— Ai venit, băiatul bunicuții? Ai venit? Dă-te încoace să te sărute și bunica...

Mama par'că avea ceva de spus, dar se stăpâni și se duse la bucătărie să vadă «ce mai e pe acolo». De mult a văzut ea versuri prin hârtiile băiatului și când venia «Aurora literară», cu bătaii de inimă străbatea sumarul, așteptându-se din zi în zi să vadă un nume care pentru ea suna așa de frumos.

Și iată a venit și în ziua aceia! A venit marea sărbătoare. Deaceea astăzi se rumeniă în cuptor o uriașă plăcintă cu mere.

Traian Georgescu nu se simțea la locul lui, vorbea puțin, visător. Aruncându-și ochii prin casă văzută în pat, după pernă, un colț al «Aurorii literare» cu filele

tăiate. Bunica i se învârtià vîoaiè în jur, luându-i paltonul din mână, scuturându-l pe haine, potrivindu-i cravata... apoi deodată se opri și ascultă.

— Auzi, a venit și Iancu!

Venise tata. Sta în sală, plin de zăpadă, cu căciula pe ochi.

— Marișoo! Ia să vie Marișta să mă scuture de zăpadă...

Dar mama și venise, cu fața roșie, dela bucătărie.

— Stai, moșule, să-ți ajut eu! Și se mișcă atât de ușor, atât de repede, că tatăl strigă:

— Mamă, unde ești, mamă? Ia vino de vezi cum mă desbracă nevasta.

Bunicuța își arată capul rotund în ușă și începură a râde cu toții.

— Poftim la masă, moșule! Și mama îl luă la braț.

Tatăl își îndreptă mustățile pline de brumă:

— Eee, nevastă, ce 'nseamnă asta? Eu moș? Știi că mă supăr? I-auzi, mamă, zice că eu sunt moș...

Verde, nevastă, tot mai sunt verde... nu te uită tu la ghiociei din păr...

Și își rotunji pieptul, cătând să umble sprinten ca un flăcău.

Mănâncă în tăcere și cam grăbiți, cu capetele asupra farfuriilor.

Bunica e vîoaiè ca niciodată, și ochii îi strălucesc ca la copii.

Apoi toți trec alături. Băiatul trece în odăița lui.

— Ei, acum să ședem și noi bătrânii...

Mama, tatăl și bunica se așează cu ochii luminoși în fața cafelelor aburoase. Prin fereastra cu garoafe înflorite, lumina albă, liniștită a zăpezii umple toate colțurile odăii. O creangă cu muguri deși se apropie privind înăuntru, apoi încet se ferește în lături. In

soba cu ciubuce flacăra pâlpâie ca un vâl galben suflat de vânt, iar colo la răsărit, în colțul ceva mai întunecos luminița candeliei răspândește o dulce evlavie peste icoanele de lemn înnegrite. Se cunoaște că lui Dumnezeu îi place mult să vie în casa aceasta.

Mama scoate de sub pernă «Aurora literară», vine la masă și se așează, desfăcând revista. Bunica se învârtește pe fotel; par'că ar vrea să spuie, cu ochii, tatălui despre ce e vorba.

Mama citește rar:

«*Ce dragă mi-e pădurea*, poezie de poetul TRAIAN GEORGESCU».

Tatăl lasă ceașca, holbează ochii, vrea să întrebe. Mama citește însă primele versuri mai tare ca să-i oprească vorba:

*Ce dragă mi-e pădurea
Cu tainicele șoapte
Și cu cărări pierdute
In liniște de noapte...*

Bunica nu se mai poate stăpâni:

— *Vezi? Vezi?*

Însă mama lasă revista în jos, severă:

— *Pe urmă nu mai citesc.*

— *Haide, haide, citește, citește, că nu mai zicem nimic...*

Tatăl ascultă privind pieziș pagina, cu sprâncenele ridicate, cu cafeaua sub buze. Bunica se face cuminte de tot, își așează mâinile pe genunchi și ascultă și ea cu ochii umezi, cu bărbia tremurătoare. Mama, unde i se pare că e mai frumos, accentuează, dă din cap, face gesturi cu mâna:

Lin murmură izvorul...
.....

Tatăl zâmbi vesel: aci i-a plăcut mult! Dar bunica strigă din fotel:

— Stai să vezi, că mai încolo e mai frumos!

*Când alba lună cerne
Din ceruri raze albe,
O, cât de dragi mi-s teii
Cu florile lor dalbe...*

.....

Cu câtă religiozitate ascultă! În sfârșit mama isprăvește triumfătoare și lasă revista în jos. Se privesc unul pe altul fericiți. Ce-a făcut băiatul lor!

Tânărul Traian Georgescu simte tot din odaia lui. Aude glasul declamator al mamei, cu toate că nu deslușește cuvintele, și ghicește ce se petrece. Acum glasul a tăcut și peste puțin pași mulți se îndreaptă spre odaia lui... Iși înfundă și mai tare capul în carte... Cineva apasă clanța. Au intrat în odaie... El nu se mișcă. Și deodată simte două mâini apucându-i capul și vede fața fericită, înlăcrimată a bunicii... Il sărută în mijlocul frunții, apoi între sprâncene, apoi în tâmpla dreaptă și în tâmpla stângă...

— Oof, mânca-l-ar maica de poet!...

«Sămănătorul», 1906.

PE O VALE...

Cu capul în pământ trecea flăcăul prin sat. Erà Duminecă după prânz și băieții și fetele se adunau la horă. El nici nu-i privi. La marginea satului lăsă drumul mare și apucă pe cărarea care suià leneșă peste coline.

Erà tânăr și voinic, dar urcă încet, cu bâta prinsă între coate și spete, cu desaga atârând de bâta, cu pălăria pe frunte. Când nu se mai auzi vuetul satului, se întoarse și privi spre casele risipite pe coaste, în soare, spre ulița plină de o lume albă, spre sburdalnicul râu de munte care se răsfăță pe o largă albie de pietre.

Dar curând se smulse cu un fel de ură de priveștiștea aceasta de sărbătoare și urcă înainte clina domoală, prin singurătatea livezilor calde, spre copacul rotund care se zăria în vârful dealului.

Ur copil păzia lângă o potecă patru oițe, dar ochii lui erau în vale, la sărbătoarea la care el nu putea lua parte.

Peste puțin un cârd de flăcăi, cântând și ținându-se de după gât, coborîră mai mult în goană de sub copacul rotund pe lângă care trecea cărarea. Veniau

la horă din cine știe ce cătune ascunse în văile munților.

Voinicul cu desaga se ferì din calea lor. Iși merse drumul lui până sub copacul din vârful dealului. De aci se vedeau în jos multe sate înșirate pe lângă râu, și orașul sclipitor dela capătul colinelor, iar în sus, se zăria în toată măreția, soborul munților. Unul din munți, cu încheeturi de argint — zăpada — se ridică încet și-i întrecea pe toți rămânând să-și scalde singur piscul în albastrul cel mai curat al cerului.

Privind cu ochii mijți pe vârful culmii din față, văzù o pată roșie în iarbă: pe semne vreo fată sau nevastă care se odihnià de drum.

Mult timp flăcăul rămase gânditor sub umbra copacului. Soarele își schimbase locul pe cer. Când se ridică să pornească, văzù că pata roșie ajunsese la jumătatea coborîrii. De teama înnoptatului o luă și el cu pas mai sprinten la vale, retezând în sborul bătei desele romănițe cari se țineau de marginea cărării. Desaga i se clătină în spate, opinca îi sună înfundat pe pământul bătut. Uneori călcă mușuroaie de cârțiță ieșite în potecă.

În mijlocul văii erà un izvor căruia oamenii buni îi făcuseră o îngrădire de bârne și un acoperiș. Apa se adună între bârne, apoi se prelingeà peste ele fără sgomot și își făcea loc pe prundiș.

Acì ajunse flăcăul.

O salcie mică, rară, își plecà foile amare pe fântână. Incolo, brusturi și câteva flori mari, cafenii de arnică..

O fată erà. Băuse din căuș — care acum se scurgeà de picături — și își scutură fota roșie de apă.

— Bună ziua.

— Mulțumim, șopti fata cu capul în pământ, așezându-și în mișcări repezi părul sub basmă. Fata își

făcù apoi de lucru cu o legătură pe care o așezase pe o piatră. Tot flăcăul zise, după un răstimp, uitându-se aiurea:

— Dar de departe?

— Dela Aninoasa...

— Și eu tot spre acolo mă duc.

Fata dete din cap apoi peste pușin zise:

— La cine?

Flăcăul nici nu se uită la ea. Priviă încolo, spre începutul văii.

— Apoi nu chiar în Aninoasa. Mă abat la stâna din colnic.

— La badea Gheorghe...

Fata își lăsase legătura în pace; văzuse că flăcăul erà om de treabă și nu se mai sfiia de el. Sta și îl priviă cum el scurmă cu capătul bâtei în prund.

— Ori ți-e rudă?

— Ba nu... Și iar tăcù, apoi se uită câtva timp în ochii negri ai fetei:

— Mă duc să-i intru slugă. Am auzit că e om bun. Mă fac cioban...

Aveà graiul obosit. Fata se așezase pe piatră; îl cercetă din ochi și tăceà, cu bărbia proptită în podul palmei. Flăcăul mult timp scurmă în prund, apoi oftă:

— Se duce și vara asta! Trece vara ca o pâine, vine iarna ca un câine. Iar nevoi... dela capăt...

— Apoi altfel nu se poate...

Florile de arnică se clătinară de un vânt abia simțit. Apoi se legănară romănițele și multele flori violete de pe coastă. Și apa ciurui puțin.

— Ce vreme o fi?

Flăcăul se uită după soare.

— O fi jumătate vremea între amiază și seară... Ți-e de grabă?

Fata deocamdată nu răspunse, poate fiindcă i se deslegase legătura și o înnodă iar. În urmă zise:

— Ba nu, că până în satul de pe râu nu mai e de parte.

— Ai pe cineva acolo?

— N'am pe nimeni... Poposesc numai...

Flăcăul o privi cu ochii triști. Ce jale o ducea pe ea, fată singură, să plece și să măie noaptea prin sate?

— Dar până unde?

Fata arătă cu mâna spre copacul sub care șezuse flăcăul.

— Pe văi, la orașe... Eu nu mai am pe nimeni în satul meu... Intru slugă...

Flăcăul zâmbi cu amărăciune.

— Amândoi... tot un gând.

— Bun e Dumnezeu și ne-o apără.

El oftă iar și își plecă fruntea pe mână:

— Și eu tot singur pe lume sunt... Am plecat... cine știe unde o să ajung. M'or îngădui și pe mine munții...

Și făcù o mișcare largă cu mâna, par'că ar fi chemat ocrotirea înaltelor vârfuri pe cari acum le atingeà soarele.

— Dar ți-a murit cineva? Părinții?

— Nu... Eu nici nu-i știu... Imi spun că am fost copil de pripas...

Și se uită cam neliniștit să vază ce crede fata despre mărturisirea aceasta. Fata aveà o dungă pe frunte. El urmă:

— ...Și-au bătut joc de copilăria mea... eu eram la muncile mai grele și mai urite. Și când le-am cerut dreptul meu, m'au gonit: «Nu ți-e destul că te-am adunat de pe drumuri?» Imi venià să-i crăp capul!... Iată-mă ajuns călător... O jumătate de vieață pierdută...

Și iar luă bâta și începù să scurme cu îndărătnicie în prund. Fata se uită țintă înaintea ei.

— Mie mi-a murit maica.

Și se mai încruntă puțin.

— Ceilalți ca câinii... Unde mă vedeau singură... Să-mi ia tot!

Iar aveà mișcări repezi și se roșise.

— Până mi-am luat lumea în cap... Ce să mai rabd?... Bun e Dumnezeu! I-o pedepsi el...

Nici nu văzuseră când un moș coborîse clina dealului. Ii auziră pașii și atunci abiă se uitară, apoi priviră aiurea. Moșul cu fața plină de necazuri se apropie, își coase pălăria, apoi gemând se plecă, umplu căușul cu apă și o sorbi. Iși făcù trei cruci, apoi acoperindu-se porni mai departe fără să zică nimic, par'că nici n'ar fi simțit că are alături de el oameni.

Dar și cei doi tineri aproape nu-l văzură. Ședeau cu ochii în pământ, duși pe gândurile lor...

Moșneagul nu se mai vedeà acum; trecuse de rotunzimea dealului. Tăcerea par'că se făcuse mai mare. Din loc în loc, dealungul înclinării văii tremurau florile înalte, ușoare, violete, pe când lungile lumânările galbene stau nemișcate spre cerul stins de culori. Și erà o pace blândă care își stingeà gândurile posomorîte din suflet.

Flăcăul simția mâhnirea lui potolită. Se uitase de vreo câteva ori la fată și mereu i se părea că n'a văzut-o destul de bine. Și iar se mai uită. Și atunci prinse privirea învăluitoare, curioasă a fetei, care repede își aruncă ochii aiurea, se încruntă și se roși puțin.

Ii ședeà bine când se roșià...

Flăcăul se așeză pe o piatră în fața ei și își dete pălăria rotundă pe creștet. Surâdeà sfios și ochii aveau o lumină bună:

— O să ne apuce seara în valea asta...

Fata murmură ceva, se sucì pe piatră și își cătă din ochi legătură. Voinicul o întrebă:

— Văd că te zorești? De ce te zorești? Vrei să ajungi mai repede între oameni. Ce bine o să afli pe acolo?...

Glasul lui se făcuse mai adânc, mai blajin. Ea rămăsese cu capul în piept.

— Unde o să te duci? N'am putut răbdă eu răutatea orașului; ce o să te faci tu, biată fată neștiutoare?

Fata clătină din cap, desnădăjduită.

— Lasă-l orașul; bine nu te așteaptă... Oamenii când sunt mulți, sunt răi...

Fata își apăsă palmele pe față, apoi ridică fruntea și îl privi. La urmă izbucni:

— Ce să mă fac? Ce să mă fac! De ticăloșie am fugit din satul meu... Unde să mă duc? Singură pe lume! Spune-mi dumneata. Ești călător ca și mine. Doamne! Ce păcate avui eu de ispășit... că nu mă știu vinovată cu nimic... Mai bine mă aruncam de vreo stâncă, ori mă înjunghiam...

Și rămase cu ochii aiuriți, privind în depărtări.

— De ce vorbești așa... ai uitat ce spuneai adinea-ori; mare e Dumnezeu...

Tăcură mult timp.

Larga vale cu toate florile ei încremenise sub o lumină galbenă care umpluse tot cerul. Munții păreau de ametist... Și atât de liniștit eră văzduhul că nici un fluture nu îndrăzniă să bată din aripi și nici tremuriciul nu se mai mișcă pe firul lui subțire. Fata rămăsese neclintită. În ochii ei se răsfrângea lumina apusului. Flăcăul, nemișcat și el, o privi neconținut. Singură șuvița de apă alunecă pe bârnela fântânii și se prelingeă, tăcută ca și ei. Puțină și sfioasă cum eră,

— Își făcea și ea drum în lume, și sub paza lui Dumnezeu își îndeplinia ursita, dând dovadă că e loc sub cer și pentru cei mărunți...

Încet-încet se stinsese durerea din ochii fetei. Și după un timp ridică pe nesimțite ochii spre flăcău. Apoi iar îi coborî: ce bune erau privirile tânărului care se uită încrezător în apus! Deodată un gândul lumină în mintea fetei. Dar îl lăsă să piară... Nu se poate! Părerii!... Alta e ursita ei de pribeagă! Și ca să se încredințeze că s'a înșelat, ridică ochii. Iar tânărul o privi acum cu atâta iubire și milă, că ea nu-și putu oprî un suspin de neliniște și nădejde. Apoi inima începù să i se sbată puternic. Flăcăul vorbi rar:

— În zadar nu ne-o fi adus Dumnezeu pe lume... Noi ne credem slabi și prigonîți și poate atunci ne e aproape norocul... Cum te chiamă pe tine...

Fata abiă șopti:

— Sanda...

Flăcăul se apropiè mai mult de ea și cu glasul hotărît și molcom îi zise:

— Sando... uită-te la mine... Sando... vrei tu să-mi fii nevastă?

Tot sângele pieri din obraji fetei. Inchise ochii și mâna i se răci în mâna flăcăului. Prin cămașă i se simțiau bătăile inimii. Apoi două lacrimi îi alergară pe obraz și i se înnodară în bărbie. Deschise ochii și zise cu o sfâșietoare suferință în glas:

— Nu-mi amăgi sufletul... De ce să-ți faci răs de mine?... E păcat de Dumnezeu. Nu-mi sunt destule necazurile mele? Eu sunt săracă, oropsită. Așa e soarta mea... Destule am pătimit eu dela cei din satul meu. De ce mă faci să mă gândesc la lucruri cari niciodată nu se întâmplă... Ești om bun și...

Și hotărîtă vru să se scoale să plece. Flăcăul însă îi atinse încet mâna și o opri. Avea un surâs dureros:

— Știu că nu te mai încrezi în nimeni. Câte ticăloșii vei fi îndurat tu de ai ajuns astfel!... Nici eu nu m'am încrezut până acum. Dar acum mă încrez în tine. Ți fagăduesc să-ți fiu ocrotitor și soț iubitor, și te întreb: eu te-am crezut pe tine vrednică, tu mă crezi pe mine?... Ascultă, Sando. La capătul văii, în sus, începe pădurea, și în ea e un schit și un călugăr bătrân. El o să ne cunune... Mă fac tăietor de lemne... Ne-om clădi colibă într'o poiană și om trăi singuri, departe de rele, unul al altuia... Și ne-o ajută Dumnezeu...

Câtva timp fu tăcere. Apoi fata își șterse lacrimile. Nu zise nimic, ci se aplecă și sărută mâna flăcăului. El o privi cu ochii lui plini de comori de bunătate și îi zise cu o veselie potolită și gravă:

— Vezi tu, Sando, tot e bună lumea lui Dumnezeu că ne îngăduie să ne facem singuri norocul.

Apoi porniră tăcuți, unul lângă altul, în susul văii, făcându-și prin ierburi cărare nouă.

O stea licăria deasupra iubirii lor umilite. Și încet, în adâncul albastru, se aprinseră, una câte una, lumini depărtate și line ca la un început de sărbătoare a cerului.

INTR'O DIMINEAȚĂ DE MAIU

De mult trenul pornise cu mine. Stam într'un colț al compartimentului și singurul meu gând erà să isprăvesc mai iute călătoria aceasta... Dela o vreme lumina soarelui, din pricina vreunei cotituri, veni de mi se varsă orbitoare pe față. Mă îndreptai spre ferastră ca să las perdelele. Dar rămăsei încremenit. Eu uitasem că e primăvară!

Orașul pierise în urmă și acum alergam printre semănături. Erà o zi de Maiu, o minune de zi. De unde poate izvorî din pământ, de mii de veacuri, în fiecare an atâta risipă de vieață și de frumusețe! Florile erau atât de multe încât nu mai aveau loc pe câmpuri. Umpluseră și gropile, cari păreau coșuri cu flori pe cari câmpia le întinde călătorilor. Și acest alaiu fraged nu se mulțumià numai să năpădescă și cele mai mici adâncituri, ori să se îndese dealungul lanurilor. Se urcă și pe povârnișul liniei vrând să o cucerească, și când trecea trenul, lugerile se așternau ca de o vijelie, iar în urma noastră se ridicau până în înaltul cerului nori de petale. Și trenul sbură mai departe păcănind în șină, par'că ritmând mărețul cântec pe care ni-l cântă primăvara cuceritoare.

Trenul aproape gol. Și gările pustii. Ne oprirăm câțva timp la una, ca să așteptăm o încrucișare cu alt tren... Mă îndreptai spre fereastră căci nu puteam sta locului. Prea frumoasă eră lumea în dimineața aceea.

Totul se prefăcuse. Șinele păreau de argint, trenul o pasăre uriașă care și-a strâns o clipă aripile pentru odihnă, dar care își va lua vânt iarăș în nemărginire, vrând să se amețească de frumusețile lumii. Chiar gările mărunte, înnegrite, și ele păreau niște popasuri plăcute. Dar mai cu seamă sufletul meu se prefăcuse!

Dintr'un crâmpeiu de convorbire aflai că trebuia să așteptăm mai mult acî. Mă bucurai că puteam da o fugă până în câmpul de alături. Mă simțiam copil fără grije Am alergat peste linii până în lanuri, unde am dibuit o cărare îngustă, pe care se cunoșteau urme de picioare desculțe. Cărarea aceasta ducea încolo, spre gârla ascunsă într'un desiș deasupra căruia se ridicau coroanele câtorva copaci puternici. Am înaintat puțin printre ogoare. Buruienile mă înconjurau, scuturând asupra mea pălniile de flori umplute cu apă... Deodată rămăsei nemișcat. În tăcerea grânelor abia clătinate de vânt, auzii, picurând din înălțime, piruital fericit al ciocârliei. Un cântec prelung, nelămurit ca și mirosul florilor din juru-mi, dar în el par'că se revărsa, nebun de veselie, sufletul acestei păsărele îmbătate de soare.

De m'aș fi putut ridică și eu mai sus de sborul ei, mai sus de norii mărunți ai cerului, atât de sus încât să văd pământul cu osia înclinată de fugă, învârtindu-se în văzduh, încărcat de florile primăverii, urmărit de norii de argint ca de niște stoluri de porumbei albi, lăsând în urma fugii sale rotunde un noian de parfumuri cari să se împrăștie în larguri, făcând să tresară vieța adormită în întregul univers...

Și deodată am simțit par'că m'ar fi cuprins câmpia în brațe, șoptindu-mi: «Nu mai plecă de lângă mine, copilule! Culcă-ți capul pe sânul meu și visează. Dormi în flori, înalță-te în soare și cântă!»

Dar în depărtare se auzia șueratul trenului. Și m'am smuls din farmecul lanurilor. Mi-am cules în grabă un mănunchiu mare, în care albăstrelele păreau ochii buni ai câmpiei care mă dojenia. Și alături de ele sta macul, leneșul care își pierde foile pe drum, apoi spicul mătăsos al grâului, alături de dulcele și catifelatul sânge al voinicului, căruia îi place să doarmă pe sânnuri de fete. Mi-am încărcat brațele, din cari volbura mlădioasă voind să fugă îmi împiedecă pașii cu vrejurile sale și așa am alergat spre tren, urmărit de un fluture zănatec.

Am rămas la fereastră, strângându-mi mănunchiul de flori care tremură în vânt, și par'că strângeam la piept natura întreagă. Respiram adânc sufletul câmpiei... Sburam mai departe și mă simțiam copil, tot mai fericit, tot mai bun.

Dar toată lumea eră ca mine. Văzându-mă la fereastră cu mănunchiul lângă mine, muncitori în vestimente albe, risipiți în țarini, scuturau pălăriile, și fetele cu fote roșii întindeau mâinile într'un gest de iubire și îmi zâmbiau. Și nu mă chemau numai ele, ci mă chemă câmpia întreagă, natura, căci iarăș auzii glasul tainic: «Vino, cum ne iubești tu de mult, așa te iubim și noi».

Eu fugiam, dus de puterea zdrobitoare căreia nu mă puteam împotrivi. Înainte, smuls de smeul de fier, înnăbușind un suspin în buchetul meu de flori.

Am ajuns la o nouă gară. Astăzi pretutindeni e frumos! Pe geamuri curge soarele; flori la toate ferestrele. Lăstare de viță se urcă pe stâlpi și se revarsă

în foi lucioase dealungul strășinii. Ciorchinii de flori mărunte sunt încărcăți de pulberea aurie a rodului. Dincolo de gară se vede, prin aerul limpede, un sat adormit între mișcătoarele câmpuri de grâu. E o liniște dulce, în care răsună foarte deslușit, cu o sonoritate proaspătă, fluieratul unui copilandru cu sufletul gol de griji. Iar deasupra acestei priveliști, în marea albastră a cerului, alunecă încet, într'o defilare splendidă, câțiva nori străluciți, ca niște corăbii venite dinspre alte lumi, cu daruri de fericire. Așteaptă în cer până va veni cel ursit să primească atâta bucurie. Pentru cine or fi darurile acelea?

Trece un om cu șapcă roșie, îmi vede mănunchiul și zâmbeste:

— Frumoasă vreme, domnule!

Eu îi răspund cu toată încredințarea:

— Strașnic de frumoasă!

Ce să ne mai spunem? Ne privim prietenos unul pe altul și râdem. El mă salută și pleacă. Eu îmi miros cu râvnă mănunchiul. O albină se apropie de florile mele, le ocolește de vreo două ori, apoi se îndreaptă ca o stea de aur spre ciorchinii înfloriți ai viței, unde stârnește o întregă prăfărie. Și pe când îi urmăream sborul, privirea mi se duse deodată spre intrare unde apăruse cineva.

Ah, ce cap frumos!... Ba toată eră frumoasă!... Albă, cu florile la piept, o copilă... Dar o copilă are ochi ca noi, oamenii, are gură ca noi, și părul și mâinile tot ca noi... Aceasta eră mai presus de oameni. Lumina albastră a cerului îi luciă în ochi; cel mai dulce auriu al holdelor îl adunase în păru-i; albimea de sidex a norilor pe vestminte... Tot ce aveà natura mai ales în dimineața aceea eră împrăștiat pe ființa aceasta. Și a trebuit să-mi plec pleoapele, că prea

mise umpluseră ochii de frumusețe. Nu eră o fată... Eră întruparea primăverii, răsărită înainte-mi sub această nouă înfățișare de ispitire.

De unde eră? Ce căută aci? Mintea mea nu aveà vreme pentru astfel de întrebări. O undă de căldura îmi năvălise spre inimă, și par'că plutiam și eu, că norii de pe cer, într'o mare de albastru. Simțiam cum mă chiamă Primavara cu cel mai puternic glas al ei. Și un gând nebun îmi trecù prin minte: să uit tot în urmă, să renunț la tot ce mă așteaptă înainte și să rămân aci, unde vedeam fericirea cu ochii.

Dar smeul de fier, nepăsător, putere neînfrântă care își urmează drumul hotărît, fără să ție seamă de dorințele visătorilor, șueră de înspăimântă pasările pomilor și mă târî după sine. Imi simțiam sufletul pe buze. Dar voiam ca ea să știe măcar, că n'am trecut ca un străin, că îi port icoana în mine. Inșă cum aș îndrăzni să-i spun lucrurile acestea...

Pentru ultima oară privii spre intrare și fără voie îmi izbucni din piept:

— Trăiască Primăvara!

Un surâs dulce mă răsplăti și mult timp văzui rochia albă la intrare și un fluturat de batistă, pe când trenul mă răpià în lumină, în miresme și în nespusa frumusețe a câmpurilor înflorite...

...Imi sărut cu patimă florile și le privesc lung. Dar s'au veștejit albăstrelele, ochii dojenitori ai câmpiei. Mi-am pefirat mănunchiul printre degete, fir după fir, dar floarea sufletului meu n'am găsit-o.

Și am aruncat mănunchiul în câmp... Iată și strălucitorii nori de adineaori. Au așteptat, au așteptat, înșă cel ursit n'a venit și ei și-au închis avuțiile în-lăuntrul lor și au pornit mai departe spre zări necunoscute...

Mă duce goana vieții și toate pier repede în urmă.
Incotro mă îndrept? Mă simt singur... O, Primăvară,
Primăvară! Poate în dimineața aceasta am lăsat să-mi
treacă norocul pe sub ochi!

«Convorbiri Literare», 1910.

VORNICEASA

(Un basm pentru visători)

Am umblat veri întregi, singur, prin munți. Am trecut de pe poienile culmilor, în văi sălbatice cu pârâuri sbuciumate, apoi iar pe piscuri tăcute, mângâiate de vânturi aspre. Mi-am așternut la temelia stâncilor pe vârful cărora poposiau în treacăt norii, drumetii cerului. Am ascultat fluierul la stânille înalte și am dormit pe fân în poala vuitoarelor păduri de brazi... Veri întregi mi-am odihnit capul pe pieptul naturii și am început s'o înțeleg... Cine mi-a spus-o? Nu știu. Dar am auzit povestea șoptită și plină de lacrimi a unei iubiri. Atât de vechea și tot frumoasa poveste a domniței care iubește pe un păstor. Se coborà adesea tristă pe sufletul meu... De ce mă îndemnà așa de stăruitor să vorbesc? E al meu basmul acesta? Nu. E al apelor, al pădurilor, al munților. Ele îl știau de mult, și eu abia am putut prinde crâmpie suspinate pe vânturi...

Și toate par'că s'au petrecut într'o lumină de vis...

Erà tristă tânăra vorniceasă din cetățuia singurătății. Adesea o prindeà dorul de părinți. Vedeà rădvanele cu roate grele, încărcate de zestre; rudeniile

adunate spre a-și lua rămas bun dela ea; mamă-sa plângând tăcut și acoperind-o cu brațele într'o caldă strânsoare.

Mare cinste fusese pe tată-său să o dea după un vornic. Dar fata cu sufletul îngrijat pusese piciorul în scara rădvanului.

Deatunci trecuseră doi ani de zile și soțul, cam trecut de vârstă, n'o mai arătase prin Târgoviște. O ținea ascunsă numai pentru sine într'o cetățuie cuibărită printre vârfurile pustii ale munților, unde alerga să o vază ori de câte ori îl îngăduiau trebile țării. Și vornicesei i se ura de moarte pe culmea păzită de nemărginitele păduri de brazi.

Când o prindea dorul de casă nu o mai desfătau nici trâmbele de pânză, nici iile înflorite. Cusăturile începute stau maldăr în juru-i. Și ea rămâneă cufundată în jilț, cu fusul agățat de firul subțire, iar ochii i se pierdeau departe, departe, printre munți, spre câmpiile înecate în ceață viorie...

O grădină boierească, întinsă. Vântul suflă și iarba se așterneă în valuri cenușii. Pe cărarea îngustă treceă vorniceasa urmată de femeile sale.

— Mândră zi, dragile mele, mândră zi avem!

— Zi lăsată de Domnul ca să-ți încante sufletul, stăpână... Zi binecuvântată...

Ajunseră în fundul grădinii. Acì desișurile murmurau mai puternic. Brazi cu cetene întinse, ca brațe de candelabre, se sbuciumau. Se vedeă zidul învelit în volbură. Și erau să se întoarcă. Dar vorniceasa zări o porțiță uitată. Zadarnic brazii vuiiau adânc, zadarnic clătinau ramurile ca niște mâini cari voiau să le oprească. Ele deschiseră porțița și porniră pe deal, în soare și în vânt. Vornicesei i se mai luminase chipul.

Pasările, din sbor, privind mirate la ceata îmbrăcată în haine strălucitoare, cântau:

— Bine ați venit frumoaselor și sprâncenatelor!

Și dincolo de culmea dealului, Mirea ciobanul sta culcat în valurile de iarbă. Turma de oi pășteă pe marginea pădurii.

Ciobanul privi pe muchea dealului unde se legănă un popor de fire subțiri. După culme, un vârf de brad străpungea viguros desfășurarea albastră a cerului. Se luptă cu vântul și fremătă de mânie când eră silit să se închine. Și iată, lângă brad, răsări un obraz învelit cu o scumpă maramă galbenă, și deasupra ierbeii mișcătoare se înălță acum un trup femeiesc, cu umblet sfios. Apoi alte capete se iviră, și în curând pogorî spre el vorniceasa cu întreaga ceată a femeilor sale.

Mirea se dedese lângă un paltin și întâlnind ochii vornicesei plecă fruntea. Par'că-i picurase ceva în suflet. Când privi iar, cea din urmă femeie pieriă în pădure.

Ierburile voinice ale munților sâsâiau în frământarea vântului, tălângile sunau... Și el, înfiorat, își chemă turma în jur...

În umbra pădurii rătăceau jupânele minunate de veselia stăpânei. Luându-le de gât le sărută și în mijlocul veseliei plânsori îi umeziau obrazii, îngălbeniă, roșiă, le zăpăciă cu întrebări fără rost...

Dar în curând arborii se răriră. Se zăriă cetățuia cu albele sale foșoare. Vârte sub acoperișul larg de șindrilă se arătau ferestrele mici, bolțile tindelor propite în stâlpi. Ceata se întoarse acasă.

Mirositoarea înflorire a pădurilor nu tămădui întristarea vornicesei. Se urcă pe gânduri în odăile

sale. Nici tortul de borangic grămădit în cămara de lucru, nici răsboaiele cari țeseau pânze ca de păianjen, nici liniștilele trebi ale casei, nu o vindecară de ciudata sa mâhnire.

— Mamă Ilinco, zise către seară, vino și descântă-mi. Mă tem că sunt deochiată. Sufletul mi-e greu de gânduri și ochii vor tot lacrimi... Ce oiui fi având, Doamne?...

Mama Ilinca luă trei cărbuni aprinși, apoi, șoptind vorbe neînțelese, suflă în răsucruci și le dote drumul într'o ulică cu apă. Și toți cărbunii sfârâind căzură la fund.

— Cine o fi ridicat ochii asupra-ți, fata mea, că grozav mi te-a deochiat! Ii dote să soarbă de trei ori din apa descântată și îi udă tâmplele. Dar vorniceasa tot tristă a rămas.

Seara a venit, și în așternutul de zăpadă, când și-a lăsat pleoapele peste dulcile lumini, vorniceasa a suspinat.

Peste noapte tresări căci o privise prea mângâios doi ochi negri... Prin geamul limpede intră lumina lunii și se vărsă într'un lac alb pe scoarțe. Eră tăcere de-și auziă bătăile inimii. Candela ardeă, cu un pic de văpaie ca un bob de aur, înseninând chipul Fecioarei.

Se silii să adoarmă, nădăjduind că o va mai înfiora aceiaș uitătură vrăjită.

A doua zi, cărdul de femei se strecură iar prin portița învelită în volbură, apoi se risipi în pădure.

Vorniceasa se rătăci și înspăimântată de murmurul prelung al codrului, gândi să se întoarcă în cetățuie, când auzi un fluier pe aproape. Obrajii i se roșiră, mâinile îi tremurară.

Incet se apropiă de poiană din care porniau sunele și, proptindu-se în trunchiul unui copac, rămase, abia suflând, sdrobotă de jalea cântării.

Aici se opriă pădurea; în jos se lăsă o poiană cu iarbă fragedă. Munții din față se înălțau până lângă soare.

Și în poiană ciobanul cântă. Potolit suspină fluierul și doina alunecă lină în legănări repezi ca ale rându-nelelor. Dar peste puțin un gând întunecos trecând prin cântec îl prefăcù într'o lungă, sfioasă chemare de dor. Iar la urmă... te durea cântecul fluierului, cântecul durerii fără nădejde.

Mirea tăcù. Și atâta jale îl cuprinsese că-i veniă să se repează până la stânca de alături și să se dea cu capul în prăpastie. În fund, jos de tot, curgea un râu, și râul sclipiă ca o cămașă cu fluturi. Cum și-ar fi răcorit inima!...

— Mai cântă, păstorule, mai cântă!

Doamne! O zână se desprinsese din pervazul verde al pădurii și se apropiă înclinându-se încet peste fața lui. Sub sprâncenele ca două aripi subțiri întinse în sbor, priviau ochii luminoși, triști, și urme de lacrimi luciau pe obraz, iar buzele șoptiră:

— De unde știi tu cântecul acesta așa de jalnic? Mi-a venit plânsul în ochi auzindu-l... Ce pătimești tu de poți pune atâta inimă în cântec?

El, cu ochii închiși, dete capul pe spate. Pletele se scuturară ca ciucuri de mătăasă.

— Nu, n'am nimic, stăpână...

Il apucase o slăbiciune de ar fi căzut jos. Ar fi dorit să-i privească în față și nu îndrăzniă.

— De ce nu te uiți la mine?... Ți-e frică... Ți-e frică de mine... zise glasul tremurător, și o mână se propti pe umăr. El îngână ceva și o privi. Ea zâmbiă.

I se încălzî inimă... Și nu se putu stăpâni, zâmbi și dânsul.

— Mândri trebuie să fie părinții cari te-au născut, domniță!

Vorniceasa făcu un semn de desnădejde cu mâna.

— Eu n'am pe nimeni, pe nimeni. Părinții mi-au dat un soț străin de inima mea și m'au aruncat pe culmile munților. Iată așa îmi trăesc eu viața durerii...

Și își trecu mâna peste ochi apoi iar o plecă și atinse umărul păstorului... Fața lui Mirea eră albă.

— Cum mă mângâie și-mi înfioară mâinile plețele tale... Aș vrea să-ți desprind sufletul de trup și să-l fur cu mine, sufletul atât de îndurerat. Să-l pun să-și cânte durerea, să se potolească și chinul inimii mele.

În pădure se auziră murmure, crăci rupte, și îndată se arată ceata femeilor.

— Stăpână, ne speriasem că te-ai rătăcit. Pădurea e mare și încălțită; ar fi bine să nu mai umblăm prin aste locuri.

— Cine o fi ciobanul ăsta? șopti una.

— Cum îl privește domnița!

Ea rămăsese cu ochii la dânsul. Grăia ca în de sine:

— Am auzit un fluier... cântă așa de jalnic, așa de dulce... par'că vorbiă inimii mele... Mă podidise plânsul, maică, zise unei femei trecute de alături. M'am luat după cântec și am ajuns aci. Păstorul acesta cântă... Vezi ce oi frumoase are el? Din ce loc ești? Cum te chiamă, păstorule?

— Mirea.

— Mirea îl chiamă, maică. Par'că l-am mai văzut noi prin preajma cetății...

Tăcu. Își roti ochii pe vârful munților din față, apoi rezemându-și mâna de umărul bătrânei, mai mult culcată pe dânsa, șopti!

— Apoi... sănătate bună... Mireo!

Și trecu, șovăitoare, sprijinită de jupânese. Trupul i se mlădiă sub marama subțire, care, prinsă în creștet, curgea în valuri pe umeri, pe șolduri, până pe poale. Firele subțiri fâșâiau culcate de rochiile de borangic... În urma lor, se făcù așa tăcere, că se auziau oile rupând iarba.

Jalea se lăsă iar pe inima lui Mirea.

...Tăcută s'a întors vorniceasa, n'a luat nimic în gură și a umblat de colo până colo prin odăi într'o aiurare de friguri. O durea ceva în piept. Par'că i se obrintise inima. Deschizând fereastra, privi peste munți.

Seara umplea văile, și focuri depărtate licăriau în umbră. Vântul aducea miros de cimbru strivit în picioarele vitelor întârziate prin pășune. Și, în neturburata tăcere, izvorî de pe o culme o cântare atât de lină, atât de stinsă că abia se simția... ca în vis... Un suflet își mărturisiă pădurilor iubirea.

Se aprinse luceafărul, apoi carul mare și cel mic, iar deasupra munților, spre apus, luna în creștere se arată ca un teas de aur, pe jumătate înneecat în unda unui lac albastru. Cântarea se stinse ușor, în suspine pierdute...

Vorniceasa închise fereastra oftând.

Târziu se culcă, și mult timp nu-i veni somnul. Ascultă frecarea genei de fața pernelor. Infierbântată se svârcoliă și câteodată auzia în tăcerea odăii o șoaptă: «Ce frumoasă ești!» Și i se năzăriă lângă pat un chip cu pletele revărsate pe umăr... «Ce dragă îmi ești!» îi șoptia la ureche vocea blândă ca o mângâiere, ca o doină depărtată... «Lasă-mă să te sărut! Lasă-mă!» Și buze îi flutură pe frunte, pe pleoape, apoi i se

apăsără pe gură într'o sărutare caldă, omorînd-o de fericire.

Se deșteptă scâncind. Intoarse perna, lipi obrazii de pânza rece... Și buzele arse de dor scăpară un nume iubit...

Eră spre asfințit, și umbrele munților cădeau în adâncimi. Codrii se ștergeau într'o subțire ceață. Nori lăptoși ridicându-se din văi se târau în sus pe coaste, de ai fi crezut că luase foc temelia munților. Vântul mai întărâtat aducea o răcoare umedă, și ploaia se simția adunându-se în văzduh.

Pe un drum stricat de ape, călăriau vornicul și sluga sa credincioasă Drăgușin.

Mai eră cale de două ceasuri până la cetățuie, dar cei doi călăreți nu prea grăbiau la drum. Vorbiau rar necătând spre vârfurile munților ce se înveliau în neguri.

Un nor greoiu se svârcolia pe cer, ca un bălaur, străpuns de săgețile gălbui ale soarelui. Apoi bălaurul căzù din văzduh cu pantecele pe piscuri, și sfâșiat începù să se târască încet spre văi.

Deodată se auziră tropăituri înfundate și din cotitura drumului ieși o cireadă de vaci. Prin praful subțire, ridicat de copite, pășia cirezarul în sumanul său cafeniu. Miros iute, umed, de vită, se răspândi în aer, dar repede vântul rece îl svârli în colo. Cirezarul se opri scoțându-și căciula. Cei doi călăreți abia îl zăriră. În curând sgomotul copitelor se potoli și de departe răsbăteă câte un chiot prelung și stins de răbufnelele vântului.

— Multe cirezi au mai rămas? întrebă vornicul ca să înceapă vorba.

— Zece.

— Și stâne?

— Sunt nouă mari sub vârfurile Taminei și douăsprezece mai mici deasupra pădurilor Mironesei. Dar nu prea stau pe acolo ciobanii. Unii ades pogoară până în preajma cetățuii.

— Pentru care pricină?

— Ei spun că ar fi iarba mai fragedă și adăposturile mai bune. Dar sunt numai câțiva... Pe unul știu că-l chiamă Mirea...

Vornicul se uită la fața posomorită a bătrânului.

— Mirea... Ei și? Cine e Mirea?

— Un cioban.

— Un cioban! Și ce e cu el? Altceva nimic?

— Ce să fie stăpâne... mi-a vorbit și mie nevasta de el... sunt mulți ca dânsul...

Norul cel mare se desprinsese de creasta muntelui și plutiă năvălitor, atât de greoiu, că era de mirat cum nu se prăbușește pe văi. Mugete adânci, înnăbușite îi răsunau în piept și o frământare ațâțată îl muncia. Intunerecul se îndesea.

— Dar de ce-mi pomenești tu mie de numele lui?

— Eu? De nimic, stăpâne... Numai numele lui îl știu.

Vornicul clipi din ochi.

Vântul vâjâind, curgea ca o apă printre brazi. Vaiete și șoapte pripite alergau prin întunerecul codrului.

— Și zici că ți-a vorbit nevasta de dânsul... De unde îl cunoaște ea?

— Apoi cum să nu-l cunoască dacă mai întotdeauna îl întâlnește?

— Il întâlnește?

— Uite așa, îl întâlnește. Când iese cu stăpâna la plimbare.

— Cu vorniceasa mea?

— Păi, ea singură nu iese. Pleacă împreună cu stăpâna și celelalte femei...

— Ei, și atunci?

— Atunci, îl întâlnesc... Tăcură. În sus, dinspre Ardeal, începuse vijelia să se cuibărească prin văi răsucindu-se ca un burghiu, până găsiă loc de scăpare, și atunci, gonind turbată, se spârgea de muchile stâncilor și de brazi vâjâitori. Se întunecă repede.

Vornicul râse:

— Ce stai de vorbești, omule! Bată-l vina să-l bată de cioban... Vreau săl văd și eu... Nu l-o fi îndrăgit vreo jupâneasă dela curte?

Bătrânul tresări. Ridică fruntea, și privirile oțărite ale vornicului îl arseră. Iși rotunji pieptul împotriva vântului și tăcù. Apoi oftă...

— Par'că ți-a căzut pe inimă ciobanul! Nu cumva ai vreo bănueală pe femeia ta? Și vornicul râse hâhâit. Intraseră într'un desiș de fagi.

— Femeia mea? Femeia mea nu e tânără... De aș fi simțit așa ceva, de mult s'ar fi pristăvit ea... ca pe o năpârcă aș fi stâlcit-o... Cinstea mi-a fost lumina casei, și nu mi-e frică de moarte când îmi știu casa neprihănită...

Vorbele lui Drăgușin fură smulse de vânt și svârlite furios în sălbaticul foșnet al frunzelor.

— Așa e, zise vornicul zâmbind cu înțeles, și pentru curăția sufletului său am învrednicit-o cu slujbă pe lângă vorniceasa mea. O știu cu credință... Și cinstea i-o cunoșteam eu din tinerețe... Dar ce spuneam eu de păstorul acela? O fi pus ochii pe vreuna din femeile dela curte, ai?

— O, trăsni-l-ar sfântul! N'am așteptat să trag atâta scârbă și dosadă... Stăpâne, iartă-mi gândul și omoară-mă aci; eu, robul înălțimii tale bănuiesc

grozave lucruri... Teamă mi-e că s'a rătăcit cinstea dela casa ta curată... Se apropie pierirea casei tale...

— Șarpe... gemu vornicul. Și pintenii mușcară din vintrele calului care sări speriat în lături.

Dealul din față fu prins într'un zăbranic fumuriu și răbufneala vântului aduse stropi mărunți de apă. O lumină frântă țâșni, și bolțile cerului se crăpară cu sgomot. Noaptea se aprinse o clipă, apoi vijelia întunecoasă începù iar să străpungă pădurile.

— O, stăpâne, știu ce supărări diavolești îți scornesc în inimă păcătoasele mele vorbe, dar nu mi-am putut opri gura să grăească chinul inimii... Vai, săgeta-l-ar diavolul, cu mâinile mele am să-l răpun!

— Taci! Cine s'o atinge de cinstea casei mele, de mâna mea are să piară, detună în mijlocul furtunii și al plesnetului apei.

Ploaia năpăstuiă pământul și copacii se svârcoliau plângând ca niște suflete muncite de căință. Vântul trecea cu șuer pe la urechile călăreților și cătă să le smulgă vestmintele. Iar picăturile curgeau gărlă, dealungul căciulii, prin păr, le intră pe după gât, pe mâneci, înnăbușindu-i, îmmuindu-i până la oase... Căii deabiă înaintau prin șivoaiele și clisa drumului... Și nu mai încetă!

Pârâul din josul drumului năvăliă vijelios, cu bulboane vârtejite de par'că ar fi fost niște guri în fundul pământului cari sugeau apa.

— Ticăloasă ploaie, mormăi vornicul trecându-și mâneca peste față ca să șteargă șiroaiele.

Înainte lor, printre pânzele de apă, luci o lumină; așa de slabă, așa de stinsă, încât dacă te uitai mai bine, nu o mai vedeai.

— Ce să fie acolo, arătă vornicul licărirea.

— Vreo colibă de vecini.

Indreptară caii spre tainica scânteie. O hrubă abiă se ridică deasupra pământului și printr'o ferestruie cât de un cap de om, pâlpâiau razele unui opaiț. Lumina licăria pe apa drumului. La strigarea călăreților ieși un țaran. Acesta, cunoscându-și stăpânul, deschise ușa și îi pofti umilit înăuntru.

Intrară în încăperea cu pereții de trunchiuri jupuite de brad mirositor. La o parte, pe pământ, se odihniă o mână de foc și două oale vârite în cenușă. Un greiere țârâia deșteptat de căldură. Iar opaițul clătinat de vântul ce intră prin fereastra cu bășica spartă, murdăria toate în lumina mocnită și mișcă umbrele pe pereți. Țăranul, cu nevasta și cu trei copii la vederea vornicului, se strecurară în coșar.

Vornicul se așază pe o laviță întinzându-și picioarele amortite de drum. Drăgușin rămăsese lângă ușa.

Afară ploaia bătea furtunoasă, și pârâul revărsat clocotiă în noapte așa de puternic, ca și cum un uriaș s'ar fi scăldat sgomotos. Câteodată se auziau bubuiturile adânci ale pământurilor surpate de valuri.

Vornicul, cu gugiumanul dat pe creștet, țintiă un semn închipuit pe lutul colibeii, iar gândurile îi rătăciau aiurea, spre cetățuia de pe culme, spre alba și plăpânda sa vorniceasă. Uneori ochii îi sclipiau. Drăgușin, căindu-se de vorbele sale, îl spionă. Inșă pe fața stăpânului nu prea se arătau ascunsele cugetări.

Câtva timp, apoi prăpădul se potoli. Se auzia apa ciuruind de pe șindrilă. Vântul sgâlțâia mereu ușa care țipă din toate încheieturile, apoi și acesta se curmă.

Vornicul sta tot pe gânduri, și Drăgușin îi aduse aminte cu glas sfios:

— Stăpâne, s'a mai potolit ploaia, și la curte vă așteaptă venirea.

— Hm?... Mă așteaptă?... Apoi să plecăm și noi...
Se sculă alene, își încheie minteanul din care se îm-
prăștiau aburi. Drăgușin strigă afară să scoată caii.

Aerul rece îi izbi în față. În curând călăriau iarăș,
tăcuți, pe drumul mocirlos.

Pădurile de brad răspândiau miros de rășină. La
suflările mai puternice ale vântului, o cernere de
picături se risipiă de pe crăci. Norii ploioși o por-
niseră spre răsărit, înghesuiți unul în altul. Negurile
se ridicau de pe văi. De o stâncă ascuțită rămăsese
agățat un nor prelung și întunecos ca fumul unei făclii
stînse; dar în curând fu smuls, sfâșiat de vânt.

Dela o vreme cerul se limpezî cu totul, și lumina
lunii se răspândi liniștită pe negrele pădurii de brad.

Înalte ziduri se arătară pe coasta dealului, în lună...
Eră cetățuia vornicului.

Prin fereastra arcuită intră, galbenă, lumina apusului,
se revărsă pe velința înflorită a laviței, strălucia pe o
măsuță lucrată în fildeș, apoi târîndu-se pe scoarța
de jos, se ridică pe vestmântul vornicesei care rămăsese
nemișcată cu capul plecat, înaintea soțului său.

— Frumoasă vorniceasă, oare pe plac ți-ar fi să
mergem la părinții și la rudele tale?

— Dumneata ești stăpânul și poruncești. Vorba
Domniei-tale e voia mea și îmi vei spune ce să fac.

— Nu, eu vreau să hotărâști tu, dacă mai bucuroasă
ai fi să-ți vezi neamurile, ori să lucrezi liniștită, în
cămări cu femeile tale...

— Nimeni nu s'a gândit la mine! Mi-a fost și mie
odată dor să-i văz pe acei cari m'au părăsit, și nu
m'ai dus; acum, acum e târziu... Nu mai simt bucurie
la vestea ce cu atâta bunătate îmi aduci... Mai în pace
aș fi acî... Mi-ar ticni vieța mai bine...

— Dorința ta să fie...

Vornicul oftă și o privi lung.

— Frumoasa mea vorniceasă, de aseară am venit și tu par'că nici n'ai primit pe soțul tău. Nu m'ai întâmpinat zâmbitoare cum aveai obiceiul altădată... Când am intrat în iatacul tău să te sărut, ai închis ochii și mi-ai dat numai obrazul rece; când ți-am atins buzele, ai tremurat... oare bolnavă ai fost, frumoasa mea!... Bolnavă trebuie să fi fost... Dar te iert... Vino de mă sărută... Vrei?

Ea se apropie și îl sărută.

— Vezi ce mână înghețată am? îi șopti el. Căldura s'a adunat la inimă...

Vornicul îi luă ușor mâna, dar ea se îngălbeni așa de tare încât el o împinse cu furie de lângă sine. Râzând câinește își respiră degetele pe genunchi.

— Știam eu că vorniceasa mea e bolnavă, dar o s'otămăduesc eu. Să-i înflorească iar zambilele în obraji și ciorile ochilor să răză la mine... Tăcù, apoi deodată nu se mai putù stăpâni:

— Du-te, femeie! Du-te și te desmeticește; nu mai sta ca o vinovată în fața mea!... Du-te, n'auzi?

Și ea, speriată, plecă, iar ochii răi o urmăriră până după ușa de stejar.

Bărbatul își ascunse fața în palme. Veninul durerii și al urei îi mână sufletul. Dar mai bine și-ar fi sfâșiat coșul pieptului cu unghiile decât să arate slăbiciune în fața soției sale!...

Vorniceasa se închise în odaia sa, gândind cu spaimă la vorbele auzite. Nu ieșise din casă toată ziua și spre seară deschise fereastra.

Măreția apusului cucerise tot cerul. Soarele se înfipsea într'o creastă ascuțită. Un stog de raze scăpând printre doi munți aurii un șir lung de coline.

Și iar se auzi cântarea de fluier. Un suflet prieten îi vorbiă din depărtări. Inima i se îmmuiă într'un potop de lacrimi.

Soarele râdeă la fereastră, vântul cumișit cântă pe vârful brazilor, iar râurile domolite se încărcau de argintul luminii.

Vorniceasa, ademenită de veselia firii, pogorî scările reci de piatră și intră în grădină. Soarele o sărută pe ochi, și toate florile se îmbulziră în cale-i. Ea își împodobî părul și pieptul. Un val de vieață i se urcă în obraji.

Deschise portița și alergă pe deal în miros de iarbă coaptă. Dete pe o cărare și se urcă în sus, tot mai sus. O adiere aduse îngânări de tălângi.

Și iată, înaintea sa, pe coama dealului, deodată îl văzù.

Cu cotul răzimat pe bâtă, în vestminte albe, Mirea priviă peste munți. Par'că ședeă în pragul cerului și nu știa dacă a pus piciorul pe plaiu, sau dacă nu-l vor răpi cu ei norii străluciți cari îl ocoliau.

Vorniceasa se opri.

De ce nu o vedeă? Cât îl doriă acuma să vie, albul păstor, să-l privescă în ochii plini de soare. Nimeni pe poteca aceea. Mai în sus doar, o codobatură săltă pe bulgări de pământ.

Ea aproape îl sorbiă. Cu toată puterea dorului său! Să vie!... Și el întoarse capul, o zări. Se uită mai bine, apoi zâmbi și pogorî spre dânsa ca un zeu al luminii care își părăsește împărăția. Iar ei, i se scăldară ochii în lacrimi. Ii veniă să-i alerge înainte, să-i cază la picioare. El înaintă.

Ceva sclipitor sbură din înaltul foișor al cetățuii. Mirea surădeă...

O clipă rămase păstorul nemișcat, apoi răcnind își înfipse mâna în piept să smulgă chinul, și, îndoit de durere, se prăvăli cu fruntea în potecă.

Povârnișul îl rostogoli puțin, împreună cu câțiva bolovani, apoi trupul se opri. Ascuțișul săgeții îi ieșise prin spate. O undă roșie țâșni, și țărâna o supse îndată.

Vorniceasa năvălise țipând spre el. Il ridică în poala sa, îi șterse fața de praf și îl mângâia plângând. Iar el deschise ochii istoviți și zâmbi.

— Nu te îngrijură de mine, stăpâna mea... Doamna mea... Iartă-mă... Dumnezeu m'a pedepsit!... O, stăpână, iartă-mă...

Răzimat de ea nu mai simțea răul. Auzia bătăile puternice ale inimii iubite. Și iar deschise ochii cu dor să o vadă cât mai mult.

— Dragă mi-ai fost, domniță, și mă gândiam eu că n'o să fie bine...

Și ea, din dureroasă întristare, la vorbele lui, sărmăna, se bucură. Il privi amețită de fericire și de sub arcurile de mătăasă ale sprâncenelor porni o revărsare de raze.

Chinul lui se topi de farmecul ochilor! Ah, cum îl ardeau de dulce luminile acelea! In aiurările agoniei vedenia iubită i se părea că-i pătrunde de pretutindeni în suflet.

Văzù gura apropiindu-se, cosițele bălaie cu po doaba de flori îi înveliră capul în ploaie de aur, și buzele lui râvnitoare se adăpară din lungi, îmbătătoare săruturi...

Ziua și noaptea se svârcoliă biata vorniceasă pe cearșafurile subțiri. Noaptea, la lumina candeliei, cu ochi sperioși și cercăniți de boală, se sculă și întrebă

de Mirea. Alteori, după o scurtă aromeală, îl auzia cântând și șoptiã:

— Mai cântã, păstorule, mai cântã!

Se topi repede, iar după douã luni o scoaserã cu tâlpile înainte.

În toamnă o rãpuse moartea.

Sta întinsã între lumânãrile cari o împresurau ca un roi de albine.

Binișul scump erã ascuns sub un maldãr de brânduși și tufãnele, și pe perna de sevaiu odihniã de al morții fãrã deșteptare somn, capul vornicesei.

În cosițele de pe umeri, se culcau cerceii ca ciorchini de aur cu boabe nestimate.

Vai! De sub arcurile de mãtasã nu mai strãluciau priviri, cãci peste ochi se lãsase de veci marama lungilor gene...

Obrajii subți de boalã albiserã ca floarea de lãmãițã, și în colțul buzelor strãvezii se sãpase zãmbetul durerii.

Un vãlocoliã chipul suavei vedenii și în unde aburoase se pierdeã sub florile de toamnă.

Tãnguioase bocete rãsunarã din ceata femeilor, când preoții în odãjdii grele începurã prohodul. Prapurele se legãnau peste capete. Departe, brazii gemurã... iar ploaia frunzelor de cearã foșniã pe mulțimea desooperitã. Tãmãia împrãștiatã de vânt își duse mirosul pãnã în adâncul pãdurilor.

Sã o fericescã, nu sã o plângã trebuiã, cãci sufletele celor doi iubiți se uniserã într'o sãrutare veșnicã...

Și deatunci a trecut mult timp. Cruntul vornic s'a rãpus de o tristețe întunecatã și a fost îngropat alãturi de soția sa, sub lespezile schitului acum dãrãmat.

Puternicele metereze s'au surpat, iarba a năvălit în cetățuie, și altă apărare a odăilor nu a rămas decât cerul senin.

Cu fiecare an a crescut uitarea pe mormântul unei mari iubiri. Cu vieața ierburilor și a oamenilor s'a prăpădit amintirea. Arar se mai deșteaptă în unii visători. Căci munții, falnici și nepieritori pururea nu vor uita. Nu vor uita pădurile străvechi, care agățate de grumajii de piatră cad în cascade uriașe până în adâncul văilor. Nu vor uita pâraurile săltărețe, cari șerpuind se sdrobesc cu tunet de stânci, se farmă în boabe de argint, se adună în șuvițe înspumate și se preling spre mănoasele câmpii, înecate în zări albastre, ale prea iubitei țări românești...

«Convorbiri critice», 1908.

O SEARĂ DE CONCERT

Tânărul își încuie odăița, ridică gulerul la palton, și cu mâinile în buzunare, porni pe ulița întunecoasă, căutând să se ferească de băltoacele cari acoperiau trotuarul.

Frigul și tristețea îl goniseră din casă. Pereții goi și reci, luminați de lampa cu văpaie slabă, lucrurile sărace din juru-i, cărțile deșirate de pe masă, îi aduseseră atâta jale în suflet, încât se hotărîse să plece prin oraș, pe străzile pline de strălucirea globurilor electrice, de uruitul trăsurilor, de foșnetul rochiilor scumpe. Dorià să se amețească și el de veselia celorlalți, să treacă nepăsător de lipsurile sale prin atâta lume bogată, să rămâie mult timp pe la vitrine, gândindu-se ce cărți ar cumpăra, ce bunătăți ar mânca, ce haine și-ar face, dacă ar aveà parale.

«Frumos e să fii tânăr sărac și idealist, dar ce groază e uneori când te întorci acasă cu fața strâmbată de durerile foamei!»

În liceu, mersese cum mersese. Gazda e mai puțin pretențioasă cu un copil și tu treci senin, prin visul primăvăratîc al copilăriei tale, fără să ai în seamă micile neajunsuri. Însă acum, în facultate, ți-ar trebui

o haină mai bună, cărți cari sunt multe și scumpe... Și apoi începi să vezi și să simți multe lucruri noi, la cari nu te gândiai ca băiat de liceu. Ți face rău apropierea ta de atâția băieți cu stare, cari fiindcă au cravate scumpe și mănuși, te disprețesc sau cel mult îți vorbesc cu o bunăvoință care te umilește.

Și fetele cari sunt încântate când astfel de domnișori le salută sau vin zâmbitori înaintea băncilor lor și fac spirite! Iar tu intri umilit în sală și te urci tocmai în fund, într'un colț, nebăgat în seamă de nimeni. Ii disprețuești și tu din adâncul sufletului, dar tot par'că te mănâncă pe inimă mulțumirea lor.

Așa se gândia tânărul, mergând repede pe ulița pustie. Din cer curgea o plângere înceată. Se auzia sgomotul grădinilor cari se sbăteau în jur, nevăzute, după garduri vechi.

O răbufneală aduse un vârtej de foi umede în obrazul tânărului. Undeva o tablă se sgrâncenă plângător. Pe lângă felinare se vedeau băltoacele drumului, sbârcite de vânt. Iar sus, norii sburau repezi, tăcuți, pe deasupra orașului, lăsând uneori să se ivească printre ei o frântură de lună, ca un ciob spart dintr'un vas de aur.

Și, în mijlocul frământării din seara aceea de toamnă, se zăriau ici colo ferestre cu lumina galbenă și liniștită, cari făceau să te gândești la o căsnicie fără supărări, adunată în jurul lămpii, în căldura prietenoasă a focului din sobă.

Tânărul dete într'o stradă mai îngrijită, cu felinare mai multe. Peste câțva timp ieși în dosul Ateneului. Ferestrele rotunde ale cupolei de sus străluciau.

— Astăseară e concert la Ateneu...

Și își încetenî pasul, apoi se oprî în fața intrării. Câțiva băieți de școală și vreo trei, patru tineri cu hainele cam subțiri, așteptau și ei.

Lumea începea să vie. Se opriră și câteva trăsuri, apoi tot mai multe. Domni, cu blănuri la paltoane, doamne în rochi ușoare ca o spumă și foșnitoare ca un pârâu de munte, cu scânteieri de diamante în urechi, la gât, pe mâini. Apoi tineri cu gulere luscioase, cu cărarea îngrijită.

Uneori, într'o ceată veselă se deosebiă trupul subțire și mersul ușor al domnișoarelor.

Și tânărul privindu-le zâmbiă, gândindu-se ce fericite vor fi ele, mulțumit și el par'că de fericirea lor.

— Ce mai faci, domnule Manea? Nu intri?

Tânărul tresări. Il strigase un coleg, de pe treptele intrării.

Se roși, abia putu îngâna câteva vorbe în cari ar fi vrut să spuie că așteaptă pe cineva. Colegul îi strigă «la revedere!» și intră, iar Manea se dete mai în umbră, ca să nu-l mai vadă nimeni.

În vremea aceasta tovarășii lui de așteptare umblau de colo până colo. Un evreu gras și mărunț se arătă și liceienii toți se înghesuiră în jurul lui. Domnul la început se făcea că nu aude, apoi se înfuriă și strigă:

— N'am bilete, n'am! Lăsați-mă! Ce, sunt eu dator să vă dau bilete?

Trăsurile acum se țineau șir. Foarte multe de casă. Un cupeu cu cai focoși se apropie. Caii veniau în tropot sălbatic, apoi odată se opriră scurt. Feciorul se aruncă la ușcioară, de o deschise. Coborî o cocoană bătrână și o domnișoară. Apoi se ivi un picioruș, care se propti de scară aplecând ușor cupeul, și îndată, din mijlocul mătăsurilor albe, se arătă trupul mlădios al unei doamne.

Cele trei femei trebuiau să aștepte puțin din pricina înghesuelei dela ușă. Bătrâna potrivea rochia doamnei îmbrăcată în alb. Aceasta își trecu mâna pe frunte. Apoi privi în juru-i. Privirea ei se oprì o clipă asupra lui Manea, senină, depărtată ca a unei stele.

Tânărul se trase mai în umbră, însă ochii lui uimiți rămaseră ațintiți asupra doamnei. Un fior nesfârșit de blând par'că îl pătrunsese și-i rămăsese în suflet. Nu mai simția nici în ce stare eră, nici câtă lume se învârtia în juru-i... Când se mai desmetici, cele trei femei intraseră.

La început o suferință îi umplu sufletul. Simția o sete nespusă să vadă încă odată pe femeia aceea. Ii venia să se repeză ca un sălbatic, să dea busna printre lume, s'o ajungă. Apoi se mai potoli. Dar trebuia să intre! O voință neînfrântă i se ridică în suflet. Trebuia!

Acum băgă de seamă că liceienii de adineaori pieriseră. Intră în gangul casei cu bilete și mai văzù vreo doi. Apoi numai unul. Intrau înăuntru! Se apropiè tremurând de nerăbdare și spionă pe cel care mai rămăsese.

Acesta pândia ușa de afară.

O familie intră. Tatăl apucă înainte cu biletul de loje în mână. Liceanul tresări, își netezi haina, își trecu mâna prin păr, apoi se așeză, ca din întâmplare, înaintea tatălui de familie și deschise îndrăzneț ușa dela sală.

Controlorul îl întrebă de bilet. Manea auzi deslușit vorbele băiatului:

— La tata!

Și arată cu mâna îndărăt. In vremea aceasta domnul intră cu familia și dete bileul.

Manea se înfioră. Aflase taina acum! Controlorul crezuse că băiatul a venit cu familia aceea.

Lumea se răria. În curând concertul avea să înceapă. El cunoștea acum mijlocul prin care putea intra. Însă îi era frică... Și, în curând, iar o să rămâie tremurând pe afară!

Trecu încă o familie. După colorarea biletului ținut de o doamnă, Manea cunoscu că aveau loje. Putea să treacă înainte și să spuie controlorului, nepăsător, făcându-se că nici nu-l bagă în seamă: «Loja, în urmă!» Și totul s'ar fi sfârșit...

Totuș, scăpă și prilejul acesta. Se auziră semnale de fluier afară. Un domn își făcu loc în fugă, strigând:

— Pardon! Pardon! Vine trăsura regală! Trebuie să anunț sus...

Concertul avea să înceapă. Lumea întârziată se grăbiă. Și dacă iubirea pe îndrăzneți îi face timizi, adesea pe timizi îi face îndrăzneți... Iată biletul de lojă! Il ține un domn bătrân cu o barbă albă ca de Moș Crăciun. Manea se repede înăuntru.

— Stai, domnule, unde ți-e biletul?

— Am lojă! Vine acum! Uită-te!

Dar controlorul nu se încrezù. Ii privise hainele sărăcicioase.

Bătrânul cu barba de moș Crăciun întindea biletul. Controlorul salută și zise zâmbitor:

— Mulțumesc! Mă rog... domnul e cu dumneavoastră?

Bătrânul se întoarse încet și privi.

— Dumnealui?

Tânărul se răzimase de zid, galben ca turta de ceară.

Bătrânul, pe semne, înțelese. Răspunse domol, zâmbind:

— Dumnealui?... Firește că e cu mine... De ce întrebi?...

Controlorul salută mormăind ceva. Bătrânul lăsă să treacă o doamnă și două domnișoare, apoi le urmă. Manea își ridică pălăria și vru să-i mulțumească, însă emoția îl strângea de gât și, dacă ar fi vorbit, ar fi început să și plângă. Singuri ochii îi erau plini de lumina bucuriei și a recunoștinței. Bătrânul făcù un semn cu mâna, ca să-i oprească vorba, apoi îi surâse cu bunătațe, îl salută și plecă.

Manea întâiu se oprì buimac. Ii venià să rîză și să sară de bucurie. Se plimbă îndrăzneț prin rotonda de jos, dorind să se bucure de libertatea lui într'un loc oprit. Privi la tablouri, se oprì înaintea Venerei. Dar aceasta i se părù mai puțin frumoasă decât doamna văzută la intrare. Deodată auzi întâiele acorduri ale orchestrei. Atunci sări treptele câte trei, patru deodată, urcă fugind scara în melc și intră binișor în sala scaldată în lumină, plină de marea mulțime care căută să-și potolească mișcările.

Găsi un scaun gol și se așeză pe el. O muzică puternică umplea rotunzimea înaltă a sălii. Lui, i se părea că e cântecul de biruință cuvenit sieși. I se părea că el singur se ridică deasupra tuturor într'o apoteoză a izbândeii. Sunetele cari se urcau furtunoase par'că îl răpiu și pe dânsul în înălțimi cu cer albastru și adânc, cu nori străluciți. Sufletul lui cântă, plin de o bucurie nestăpânită.

Larga boltă a rotondei cuprindea, ca sub o cupă uriașă, mulțimea tăcută, încremenită sub vraja melodiei. Lojile, pline de doamne, păreau o coroană de flori. Lămpile oculiau sala ca un colan de opale.

Manea își plimbă ochii prin sală în căutarea doamnei cu priviri de stele. O căută prin stalurile din față,

prin lojele depărtate, când deodată întorcându-și puțin ochii, plin de fior, o văzù în loja de lângă el.

Întâiu se turbură adânc și nu se mai uită în partea aceea. Apoi îndrăzni să privească. Ea sta cu fața spre scenă.

Se împrăștiau cântece ca un râu de aur și de lumină. Uneori stăpâniă curgerea limpede, ușoară a vioarelor, alteori strălucita strigare de argint a trâmbițelor.

Ca statui de marmoră semănau doamnele cu sânuri albe, mângâiate de dantele; stau încremeniți bătrâni cu frunțile brăzdate. Uitau să-și răsucescă firele de mustață tinerii, pe obrajii căroră se cunoșteau încă urmele copilăriei. Frunțile fecioarelor se închinău ca niște flori atinse de vântul armoniei. Ochii atât de nevinoși și de limpezi mai adineaori, acum se turburau de visuri și pleoapele se închideau binișor, ca să nu dea drumul la atâtea încântări cari se deșteptau pe rând în adâncul inimilor.

Muzica fermecă mulțimea. Sufletele erau prinse de sunete ca de firele nevăzute ale unui păianjen, care și-ar fi întins ușoarele mreje peste toată sală.

Manea suspină. Se strânse mai bine în hainele lui de student sărac, își propti capul pe mână și rămase cu ochii pe fermecătoarea vedenie din față-i. În inimă îi picură încet ceva nespus de dulce.

Toată orchestra acum nu făcea altceva, ci sărbătoră în sunete strălucite iubirea lui. El eră bietul muritor îngăduit într'un templu să adore pe cea mai aleasă zeiță a cerului.

De sigur, eră o doamnă bogată, poate măritată; bătrâna de alături pe semne îi eră mamă, iar tânăra, soră. Ce-i păsă lui de toate acestea? El adoră. Atâta știă. Adoră capul cu priviri senine, cu fruntea de o

albeață de argint. Adoră mâna mică și dulce, făcută numai pentru mângâieri. Adoră, plin de uimire, întreaga ființă care răspândia în juru-i atâta fericire. Și o duioșie domoală, puternică i se ridică uneori în suflet, de-l înneacă, îi aducea lacrimi în ochi.

Pe semne privirea lui atât de stăruitoare o făcù să miște capul. Lumini alergară prin părul stropit cu diamante, și ochii mari, visători, cu aceleași licăriri de stele depărtate, se plecară pe tânăr, surprinzându-i privirea.

Atât de vorbitoare erà această privire, că doamna pe semne înțelese îndată ce se petrecea în sufletul tânărului. Înălță ușor din sprâncene, lovì cu evantaliul în marginea de catifea a lojei, apoi întoarse capul. Poate se întreba cu dispreț cum, ea, doamna crescută în mătăsurì și în belșug, să fie privită în felul acesta de un tânăr sărac?

Însă acum, oriunde s'ar fi uitat, ea simția o privire caldă lipită de umerii, de obrajii, de ochii și de buzele sale.

Erà supărată puțin, dar și încântată. Câtva timp se încercă să asculte, însă nu îi fu cu puțință. Tânărul simția schimbarea și privirea lui se umplù de mai multă lumină, de mai multă iubire.

Doamna se făcù a-și trece mâna peste ochi și aruncă o uitătură furișă printre degete. Privirea dulce iubitoare, o învăluia neconținut.

Ea erà cuprinsă acum de un fel de uimire. Ce erà cu tânărul acela de se uită astfel la dânsa? Și deodată se hotărî și îl ținti drept în ochi.

Manea presimțise că privirea aceasta va fi hotărîtoare, și, cu un curaj desperat, nu plecă ochii. Și, după puțin, doamna îi plecă ea încet, biruită par'că de o putere blândă, dar nemărginită. Și o ușoară roșeață îi coloră obrajii.

Apoi în femeia, care poate simți mulțumire că fusese supusă, se deșteptară instinctele femeiești de luptă.

Iși răzîmă de catifeaua lojei mîna desvelită pînă spre cot, albă, cu degete pline de scînteierea inelelor.

Se întoarse spre tînăra de alături, îi vorbi, de sigur, despre cât de mult o fermecă muzica; apoi pe buze păstră mult timp fluturarea unui surâs dulce, care părea aruncat în întreaga sală cu gândul ca să-l primească în dar o singură ființă.

Pleoapele se aplecau ușor pe obraji apoi se ridicau ca, ascunzînd-o, să arate pe urmă mai mare frumusețea ochilor.

Și tînărul plutiă în lumea lui de vise. Orice îndrăzneală i se părea cu puțință. Nu s'ar fi mirat, dacă ea s'ar fi ridicat și ar fi înaintat pînă la el, să-l ia de mână și apoi împreună să pornească domol pe o alee de flori și pomi primăvăratice...

Un îndelung ropot de aplauze și mișcarea mulțimii îl treziră.

Orchestra tăcuse, muzicanții își strîngeau instrumentele în cutii, lumea ieșiă din staluri vorbind. Cum, se isprăviseră concertul? Nu băgase de seamă pauzele, nici bucățile cântate, nimic! Totuș acesta fusese cel mai frumos concert pe care-l auzise în viața lui.

Se ridică și el, și așteptă pe scara în melc. Se simți dat la o parte, strivit lângă zid, sub femeia de bronz care ține o lampă în mână.

— Scoate-ți pălăria, tinere!

Cineva i-o luă din cap și i-o puse în mână. Apoi Regina și Principesa trecură. Inșă colo, în urmă, trebuie să fie ea. Simți că se apropie... Uite-o... Vorbește, dar se uită în juru-i. Caută... L-a văzut... Și mîna care se ridică să potrivească blana pe gât, a

uitat să-și îndeplinească mișcarea... Vine, îl privește bine de aproape, apoi nu se mai uită... Rochia ei a atins piciorul lui... Și el, acum, dacă s'ar aplecă puțin, i-ar putea atinge cu buzele gulerul, în marginea căruia scânteiază marele cercel de diamant.

Ea nu se mai uită, însă acum vorbește iar. Și iat'o, se întoarce încet spre bătrână, dar ochii zboară spre el! Și ea! Și ea! Și el se simte răpit de un avânt *neînfrânt*, îi vine să facă o nebunie, să cadă la picioarele ei, ori să-i prindă mâna să i-o sărute! O nebunie care să uimească toată lumea asta proastă. L-ar respinge ea? Ce-i pasă iubirii de toate cuviințele mulțimii! Ea e cea mai mare, cea mai puternică...

Vântul umed de afară îi bătù în față. Iată cupeul cu caii focoși... Doamna s'a urcat... Uscioara sună înăbușit. El se apropie de cupeu. Dinăuntru vede cum un cap se alătură de geam. A căutat să se stăpânească și totuș privirea ei a surâs! Și ea! Și ea!

— Hai, domnule, mișcă-te din drum, ce dracu! Nu vezi, dame... Și el, cu ochii plini de fericire zâmbitor, murmură în nasul domnului indignat:

— Da, da, ai dreptate. Și ea! Și ea! Ah, ce frumos a fost, ce frumos!

Ce-i pasă lui de rest! Oricine ar fi fost ea! L-a privit astfel că nu se mai putea îndoi. Eră și dojană, și supărare, dar și simpatie, poate iubire... Va alerga, o va găsi, îi va vorbi... N'are a face când... Odată tot va fi...

Imbrânci lumea și fugi din lumină, îndoit par'că de povara visurilor strălucite. Fugi spre ulițele întunecoase ale mahalalei lui, fugi cu haina desfăcută, cu ochii închiși aproape, de teamă să nu se risipească prin ei comoara de vedenii și de nădejdi atât de înșelătoare, pe cari le adunase în tot timpul serii acelea...

«Voința Națională», 1906.

INSULA ȘERPILOR

...De mult am ieșit dintre cele două faruri cari păzesc gura Dunării la Sulina. Acum orășelul zidit pe nisipul apăsător al deltei nu se mai zărește. Noi alergăm pe apa verde care în aceste locuri e mai mult a Dunării decât a mării. Undele se joacă pe lângă vapor, vântul s'a rătăcit cine știe pe unde, iar văzduhul n'a dat drumul albelor alaiuri de nori să colinde prin fața soarelui care își străbate singur pe ziua de azi cărările albastrii ale cerului.

Un marinar ne vestește că se vede insula. Zadarnic ne silim să o dibuim și noi la marginea cerului, această Insulă a Șerpilor, pe care ne-o închipuim foarte romantică, ocolită de țancuri primejdioase, având creste pe cari abia te poți urca. Peste vreun sfert de ceas o zărim: o linie scurtă, viorie, ceva mai închisă decât cerul, o părere. Dacă ai pierdut-o din ochi, cu greu o mai poți iarăși prinde.

În jur, pe valuri, soarele se sfărâmă în mii de focuri albe și vaporul grăbit, duduind ca și când i-ar bate inima de alergătură, își croește drum prin apa care abia se desface în două ondulări leneșe de o parte și de alta a vasului.

Misterioasa linie se mărește mereu; acum pare un taler plutind pe apă. Umbra care se ridică în mijlocul lui e farul, după cum ne spune un marinar.

Suntem mulți pe vapor, e veselie mare, și totuș te simți puținel străin și strămtorat cu toate largimile fără hotar din jur. Suntem străini de mare. Imi amintesc de un fapt al copilăriei mele: când traduceam pe Xenofon, nu puteam pricepe de ce Grecii lui, zărind de pe o culme marea, au strigat cu atâta entuziasm: thalassa! thalassa! O oaste românească, îmi ziceam eu, dând de mare, după atâta rătăcire, ar fi strigat mai curând: «Atât ne mai trebuie!» Poporul nostru nu înțelege și nu iubește încă marea.

Dar pentru asta și marea a fost de vină, căci ne-a depărtat de ea. S'a întins în fața noastră mută, nemărginită fără o insulă prietenoasă; ne-a dat țărmeted pe care abia poți găsi loc pentru un port; ne-a aruncat nisipuri pe pământ ca să ni-l schimbe în pustiul, în loc să ni-l îmbrace în bogate păduri ca aiurea; ne-a bătut întotdeauna cu vânturi înghețate și cu furtuni grozave. Ce ajutor putea găsi în trecut poporul nostru la mare? Pe când Grecii, alungați de pe pământul lor strămt și uscat, au fost primiți cu toată bunătatea de o mare caldă și senină, care își rotunjiă pretutindeni sânurile în golfuri adăpostite, care se culcă supusă sub talpa primelor trireme șovăitoare, care le aruncă insule la fiecare pas, par'că spre a-i îndemnă la o mai îndelungată plutire. Așa, că cei zece mii ai lui Xenofon, istoviți de umbletul prin stepele de pelin amar ale Asiei Mici, eră firesc să izbucnească în strigăte de bucurie. Eră strigătul copilului rătăcit care își găsește mama. Văzând marea își vede patria, căci Grecul nu eră atât un fiu al Eladei cât al mării...

Dar ne-am apropiat mult de insulă. Farul alb se vede bine, în mijloc; țărmlul cade drept, ruinându-se în mare, acoperit de umbră viorie. Ocolim spre baia de nord și vaporul se apropie încet în mijlocul miilor de vaiete ale goelanzilor albi cari mișună pe toate colțurile de stâncă, pe podișul insulei, se abat ca o ninsoare pe mare și ne asurzesc cu țipetele lor. Par'că se miră sau sunt înfuriați că le-am călcat pământul.

Comenzile sunt repezi pe vapor, helicea sfârâie dedesubtul nostru aruncând troene colosale în urmă. Și când vaporul s'a oprit, marea își aruncă obosită spuma toată afară, și pare o marmoră cu vine. E foarte limpede. Când ne urcăm în barcă, până să ajungem la țărml, privim ca printr'o sticlă verde cum călătoresc sub noi stâncile îmbrăcate în alge ale fundului.

Ce bine e când pui piciorul pe pământ tare! Urcăm poteca spre far în mirosul foarte puternic al mușelului uscat. Mii de lăcuste se împrăstie în juru-ne la fiecare pas. Nimic din romantismul pe care ni-l închipuiam noi: un maidan larg, scaldat în soare, cu buruieni uscate, fără o tufă măcar, ridicat pe uriașe lespezi cenușii cari spre țărmluri fac prăpăstii. Intr'o jumătate de ceas îi dai ocol. Și pretutindeni, deasupra capetelor noastre, pe țărmluri, pe ape, nenumărate stoluri de goelanzi cari umplu aerul de vaiete. Uneori îți pare că plâng niște copii, alteori că auzi hohote de râs desperate.

Straturile se apleacă spre răsărit. Se văd prăbușiri și crăpături adânci în fundul cărora cântă apele mării. În partea aceasta se întindea poate insula. Odată aci se creșteau capre și Achile își aveă un templu care acum s'o fi odihnind plin de alge în adâncul apelor. În timpurile noastre, după ploaie, se găsesc adesea monete vechi.

Acum singura frumusețe a insulei e pustietatea ei. O locuiesc numai puțini păzitori ai farului, cari, fiindcă au un pământ atât de mic, nici nu se mai ostenesc să-l colinde. Nicăiri nu se vede urmă de om. E sălbătăcia naturii singure. Prin iarba uscată găsești cuiburi de goelanzi, și pui cari te lasă să-i prinzi; de câte o stâncă atârnă piei ușoare de șerpi sau chiar scheletele lor întregi, cu oasele fine, albe ca fildeșul, spălate de ploii nenumărate. Când izbutești, agățându-te de stânci, să cobori cei vreo douăzeci de metri până la mal, dai de adevărate cimitire de scoici cari se sparg sunând sub picioare, iar între lespezi greoaie, unde clipotă apa limpede a mării, se văd cârduri de peștișori, crabi turtiți și uneori chiar șerpi printre multele buruieni de mare albe, roșii, verzui, negre, cari se clatină sub apă ca niște grădini fantastice bătute de vânturi nevăzute.

Iar când urci pe țârm, tocmai sus, și te așezi pe o stâncă deasupra prăpăstiei, ca să ai fiorul adâncimilor, simți cum te pătrunde farmecul singurătății apelor. Uneori goelanzii își conținesc strigătele și atunci se face o tăcere imensă cu totul alta decât a muntelui. Par'că aștepti să fii ridicat încet în aer și topit în nemărginirea dinainte-ți. Pretutindeni nici o piedecă privirii; numai rotundul albastru al apelor încrețite pe cari le cutreieră cărări mai line iscate din cine știe ce pricină. Și câte felurimi de fețe! Intr'o parte marea se sbate întunecată, contrastând cu stâncile luminate viu, în altă parte culoarea se îmnoaie într'un albastru de mătasă mototolită, pe când alături Dumnezeu par'că a luat colorile stinse, mângâioase ale cerului și le-a risipit în stropi pe valuri. Iar înspre soare e o orbitoare pâlpâire, o adevărată platoșe în solzi de argint licăritor, care-ți ia ochiul.

De jur împrejur, din depărtări, marea își trimite frumusețile spre pământul acesta mic și sălbatic, înaintea în armonioase oștiri de valuri, sună pe rând în adâncile văgăuni ale insulei, învâluie într'un murmur de iubire stâncile, apoi se culcă zâmbitoare pe prund, svârlindu-și spuma peste scoicile îndesate prin căușele de piatră... Și par'că orice turburare se așterne pe fundul sufletului în care numai e loc decât pentru simțirea măreței singurătăți a apelor.

Și iarăș o clipă ai impresia că natura ar vrea să-ți spuie ceva din taina frumuseților ei; și când asculți mai bine, vezi că iarăș te-ai înșelat...

... De mult a pierit insula în urma noastră. Marea ne-a arătat-o un timp, apoi a ascuns-o sub haina sa albastră. Suntem în dreptul gurii Sfântul Gheorghe și iar ne ocolesc valurile verzi. În depărtări se vede dunga țărnelui cu umbre mărunte cari trebuie să fie pomi. Se zăresc chiar îndoiturile line ale dealurilor Dobrogei. Cerul e turbure și soarele apune într'o pâclă fumurie.

Canoniera noastră spintecă valurile. Singurătate pretutindeni. Simți nevoia să te știi aproape de ceilalți. Din pricina asta pe semne sunt atât de buzi marinarii. E mare deosebire de restul armatei noastre. Comandele nu se dau răstit. Oamenii sunt iuți, nu fac sgomot, nu se ceartă. Sunt prieteni dela comandant până la cel din urmă. Par'că fac parte dintr'o familie. Singurătatea mării îi apropie pe acești locuitori ai unei case care aleargă pe necuprinsul apelor. Sunt foarte bucuroși că au oaspeți și caută din ochi să-ți ghicească dorințele. Uneori un marinar, voinic, roșu la față cu o privire surâzătoare se apropie și te întreabă în șoaptă dacă nu ai nevoie de ceva. Și îl vezi că e foarte fericit când te poate mulțumi. În privința aceasta ne simțim mult mai bine decât pe uscat...

Soarele s'a ascuns de mult. Bolta a prins colorile dulci ale apusului. Deasupra noastră cerul e alburuiat, par'că apasă asupra pământului. Apoi limpezimea vine cu încetul. Din înălțimi nesfârșite încep să coboare policandrele nopții... Cât de adânc e acum cerul! Și ce ninsoare de stele care licărește și totuș nu cade în fulgi de aur pe capetele noastre!

Ziua își închide ușor pleoapele. În răsărit mijesc lucirile lunii. Cine a risipit trandafiri pe valuri?... Apoi marea se face neagră, nu însă de o negreală uleioasă cum mi-aș fi închipuit, ci un negru de lichid volatil, care spumează ușor și tremură la orice atingere a vântului. Hainele sunt ude de sarea mării, și aerul e o mare răcoroasă.

Mii de valuri am lăsat în urmă, alte mii ne așteaptă înaintea... Din nou privim cerul și stelele. Adânc e sub noi, nesfârșit deasupra; în dreapta moare o vieață, în stânga învie alta, și noi alergăm fără preget. Care e ținta valurilor și care a noastră?

Marinarii cântă în proră, scăldați în slabele luciri ale amurgului. Și în mijlocul priveliștei acestei cântecul lor pare solul divin care bate pe rând în porțile sufletului și deșteaptă nelămuritele năzuinți și păreri de rău, face să apară iar marile întrebări neliniștitoare.

Când ne întoarcem privirile vedem cum s'a desfăcut fără știrea noastră din misterul miilor de valuri, maiestoasa rotunzime a lunii. S'a ridicat din adâncimile mării, ca atrasă de frumusețea cerului. Ca un imens portal de aur se boltește la marginea lumii și pe ape s'a așternut o velință de raze ca un îndemn dorințelor noastre spre necunoscut.

...Și marea e acum cenușie și netedă ca un atlas pe care-l sfâșie ascuțișul vaporului. Abia se simte o

încrețitură ici-colo. Se odihnesc apele... Și după un timp undulări largi ca niște suspine ale mării — cine știe ce furtună depărtată — clatină trupul vasului. Și atunci vârful catargului se leagănă, sus, între stele.

...In depărtări se simt mai mult decât se văd fă-
râmituri de lumină: Constanța.

«Convorbiri Literare», 1908.

DOMNUL CEL GRĂBIT

Mihail Săbăreanu, inginer, întors de curând din America.

Andrei Jaleș, profesor secundar.

În București, în casa lui Săbăreanu. Seara Ajunului.

— Ei acum, Săbărene, trebuie să fii mulțumit. Dollarii tăi, schimbați, sunt suficienți ca să-ți dea o avere respectabilă. Și oricum, cu câteva milioane se poate trăi convenabil și la noi.

— Da. Dar nu acesta e gândul meu...

— Vrei să te întorci în America? Legăturile sunt mai puternice acolo? La urmă, poate ai dreptate. Situația ta de inginer e atât de bună — mai ales în America.

— Prea multe întrebări și la urmă răspunzi singur. Nu vreau numaidecât să mă întorc în America, mai ales acum, după ce am venit aci și am început să trăiesc viața voastră. Nu am legături de cari să nu mă pot desface când doresc. Ocupațiunea mea de inginer e bine plătită, mi-e dragă, dar, așa cum o fac, e o simplă meserie care nu implică nici inițiativă, nici realizări senzaționale. Cum nu sunt lacom de bani, oricând mă pot desface de ea fără multe regrete.

— Atunci ce ai de gând — dacă îmi dai voie să te întreb, în temeiul legăturilor noastre de copilărie.

— Sigur că îți dau voie. M'am învățat cu întrebări directe, fără reticențe, fără amabilități, fără amplificări. Acestea încarcă inutil convorbirea. E o pierdere de timp care aproape mă irită.

— Bine. Mă voiu adapta. Ce ai de gând?

— Nu-mi place starea pe care o găsesc aci la întoarcerea mea după mai bine de doisprezece ani în țară. Și eu acum țin la țara asta. Vreau să îndrept ce nu-mi place. Și cred că pot ceva. Tu mi-ești prieten, dragă Jaleș. Te știu corect, cinstit și modest: ai rămas profesor de liceu. Să mă ajuți.

— Imi dai voie să fac ochii mari?

— Fă-i.

— Nu sunt încă obișnuit cu maniera americană. Dar voiu încercă. Să vedem. Explică-te.

— E adevărat. Cu voi trebuie explicații multe. Ți-le voi da. — Poate îți mai aduci aminte cum am plecat din România. Inginer ieșit proaspăt dela «Poduri și Șosele», m'am trezit aruncat într'un biou rou la căile ferate, făcând slujbă de funcționar și mai ales nefăcând nimic. Nu eră pentru mine. Eram nemulțumit. Aveam corespondență cu un fost camarad de liceu, emul al meu la Matematici. Ți-l amintești? Atunci se numia Rosenstein...

— Cum nu, îmi aduc aminte. Acum nu-l mai chiamă așa?

— Nu. Dela plecarea lui în America și-a schimbat numele în Rosini.

— Ha, ha, Rosini!... Din Rosenstein...

— Asta nu mă privește. Nici pe tine. El m'a îndemnat să vin în America, unde puteam să fiu cu adevărat inginer. Ce putuse face el, puteam face și

eu. Simțiam puteri în mine să înving multe piedeci. Aveam ceva bani și casa aceasta părintească. Am lăsat casa în grija mătușii mele Olga, am luat banii și am plecat...

— Știu. Lumea te-a socotit cam nebun. Mătușă-ta Olga tocmai plănuia să te însoare; găsisese o «partidă bună» și a rămas dezolată.

— Și totuși încântată. Ii lăsasem în grije casa fără chirie. În sfârșit, asta nu interesează. Lumea n'a avut dreptate. În America am trăit mai bine de doisprezece ani de viață fecundă, de muncă sănătoasă...

— Se vede. Arăți foarte bine...

— ...și am putut strânge, fără privațiuni, o avere, care, în banii voștri de azi valorează multe milioane.

— Fecundă viață!

— În America e puțin, aci e mult. M'am hotărît să vin în țară.

— Poate eră bine dacă veniai ceva mai de vreme. La începutul războiului nostru...

— După mai bine de zece ani, America avea dreptul să ceară serviciile mele. Eram cetățean american. Am condus doi ani o fabrică de obuze. Ploaia de fier, care a strivit tranșeele dușmane, a fost aruncată și de mâinile mele.

— Din America... Ei, America e mare — cât pământul. România e mică. Avea nevoie de toate puterile risipite.

— Nu le-ați folosit nici pe cele avute. Fiindcă nu puteați. Organizația voastră e slabă. Ghiulele de tun puține, carne de tun ceva mai multă. Ce putea fi puterea mea lângă a voastră? Acolo am făcut de o mie de ori mai mult.

— Dar nu pentru gloria noastră.

— Pentru gloria tuturor cari au învins... Ori poate vrei să fii un simplu locotenent, pitit într'un adăpost, mort de foame și mâncat de murdărie, făcând semn să se arunce din cinci în cinci minute câte o ghiulea de tun — din mica grămadă de ghiulele! — orbește, spre o linie dușmană problematică?

— Noi numim asta vitejie — și cinștim pe cei cari o fac.

— Și eu, cu toate că compătimesc pe astfel de eroi. Dar eu am vrut să fac mai bine, mai mult și mai repede.

— Și fără riscuri prea mari.

— Dacă vrei. În America se numește aceasta o faptă cuminte... Cel puțin aceasta eră mentalitatea mea atunci.

— Continuă.

— Am venit în țară. Țară nouă, mărită... câmp proaspăt de muncă. La început credeam că mă îndeamnă mai mult curiozitatea și dorința de a vedea dacă acum se poate face aci mai mult decât în America, unde sunt o roțiță a unei vaste mașini, un simplu inginer cu atribuții definite, bine plătit.

— Și la ce concluzii ai ajuns?

— Așteaptă... Nu eră numai curiozitatea și dorința mea neînfrântă de inițiativă care mă atrăgeau. Eră încă ceva ascuns, pe care nu l-am bănuțit, ceva care acum cinci ani de pildă mi s'ar fi părut poate o slăbiciune nepotrivită cu un om tare, și pe care, după sosirea mea, l-am văzut ca foarte real, în stare să mă decidă la fapte.

— Și acel ceva?

— Mă simțiam mai bine aici. Mult mai bine decât în America. Cei doisprezece ani de viață intensă, adevărată, petrecuți acolo, nu șterseseră amintirile celor douăzeci și patru ai începutului vieții mele.

— Frumos.

— Dela început m'am simțit cu puteri crescute, cu vedere mai clară, cu dorință de lucru nou. Par'că alt aer, care îmi priă mai mult, altă lume în mijlocul căreia mă puteam mișca mai în voie, alte posibilități de realizare a unor fapte mari și folositoare.

— Și dispoziția aceasta nu a ținut mult?

— Ea stăruiește cu aceeași putere ca la început, dar imagina primă s'a prefăcut mult. Sufletul meu a căpătat deodată o orientare cu totul deosebită. Direcția pornirilor mele s'a schimbat. Nu m'am înșelat. Există aci posibilitatea de a îndeplini fapte grandioase, dar înaintea acestora există necesitatea de a împiedeca fapte ticăloase.

— Lucrul devine interesant. Să vedem...

— Nu-ți voi vorbi de atâtea neajunsuri materiale: scumpete, speculă, circulație proastă, gospodărie nechibzuită. Toate acestea sunt, și e o rușine că sunt. Dar acum îmi par secundare. Ce m'a surprins este felul general de a vedea împrejurările vieții, de a concepe rostul societății, de a nu reacționa la ticăloșie, ci dimpotrivă de a se adapta cât mai repede celor mai dubioase situații.

— E urât? Nu ți-a plăcut?

— O, nu! E o mentalitate care mă uimește și mă revoltă. Iată, să iau ca pildă casa mătușe-mi... Ca prieten intim, ție pot să-ți spun unele lucruri, cari de altminteri nu știu dacă sunt o taină pentru cineva! Mătușe-mea eră văduvă înainte de plecarea mea în America. O văduvă foarte onorabilă, de «familie bună», cu o stare suficientă spre a-și păstra demnitatea, cu o fată mare, pe care a măritat-o după un ofițer, la câțiva ani înainte de plecarea mea. Mi-eră dragă familia aceasta pentru aerul de distincție, pentru pur-

tarea ireproșabilă, pentru prietenia cu care toți mă primiau în mijlocul lor, pe mine orfan de părinți și jinduit de o viață de intimitate familiară. Deaceea am și lăsat casa pe seama mătușe-mi la plecarea mea. M'am întors. Dela început m'am aflat iarăș în mijlocul lor. In aparență aproape nimic schimbat, afară de schimbările inevitabile pe cari le aduce vremea. Mătușe-mea a rămas aceeaș persoană amabilă, acum cu tâmplele albe pe cari le frizează, ceea ce îi dă un aer de frăgezime și de distincție foarte agreabil. Verișoara, o frumusețe în ton major, se menține încă în splendoarea unei tinereți târzii, atent îngrijite. E și ea văduvă. Ofițerul a murit în războiu. Deci un prilej nou de mândrie, un adaus la moștenirea morală a familiei. Băiatul care la plecarea mea aveà vreo patru-cinci ani, acum e un licean cu figură fină, cam istovită, cu ochi cercetători. Să-ți mai pomenesc, în treacăt, de un băiețaș de vreo doisprezece ani, adevărată floare curată, al cărui viitor mă îngrijește, dar care nu-și are locul în povestirea mea. In acest tablou simpatic, câteva nuanțe: lux mult, rochii schimbate des, vizite, sindrofii, loji la teatru, cu toate că averea nu a avut cum să crească, iar pensia de văduvă de ofițer nu puteà mări cu mult venitul... Nu mă întreb niciodată asupra intimităților altora, cari nu mă privesc. In cazul de față am fost silit să mă întreb, pe de o parte fiindcă simțiam un fel de *jenă*, poate fiindcă nuanțele noi nu intrau ușor în imagina patriarhală din amintirea mea, pe de altă parte fiindcă elementele de explicație se oferiau dela sine, deschis, pentru mine și pentru toată lumea, cu un fel de candoare care mă încremenià...

— Nu înțeleg destul de bine ce vrei să spui.

— Iți voi explica. La vreo săptămână după sosirea

mea, mătușe-mea s'a simțit îndatorată să-mi sărbătorească întoarcerea... O serată care mi s'a părut ireproșabilă ca aspect exterior: lumini, flori, toalete, serviciu. Dar ce suflet!... După primele amabilități, toată conversația nu s'a ocupat decât de politică, de intrigi și de bârfeli. E drept, de multe ori cu spirit, dar totdeauna cu răutate. Lucrurile acestea, cari pasionau pe ceilalți, pe mine mă lăsau indiferent. Stam retras și cam plictisit. Un domn, pe care mătușe-mea mi-l prezentase ca avocat mare și membru în consiliul de administrație al nu știu cărei societăți, s'a simțit obligat să-mi ție tovărășie. Un domn foarte corect, de o eleganță sobră, cu un mare diamant în deget. După întrebări indiscrete asupra stării mele, a început să-mi vorbească cu laude mari despre o întreprindere forestieră în care câștigul e garantat și dividendele enorme, dar care nu vrea să-și distribue acțiunile decât la persoane «perfect onorabile și solide». Mătușe-mea, care, trecând pe lângă noi, prinsese un crâmpeiu de conversație, îmi strigă: «Poți să subscrii cu amândouă mâinile. E o afacere sigură! Am și eu acțiuni». M'am scăpat repede de domnul acesta și peste puțin am întâlnit iar pe mătușe-mea, zâmbitoare, cu o cutie de bomboane în mână. Oferindu-mi să mă servesc, mi-a șoptit: «Să nu subscrii nimic. E un excroc!»... Apoi mai confidențial: «Mișule, dragă, eu te am pe tine ca pe copilul meu... Când vrei să intri într'o afacere întreabă-mă întâiu și pe mine!» Cu acelaș zâmbet și cu un mers de prințesă s'a dus să ofere bomboane și domnului... Ce râzi?

— Nu râd, surâd... Gestul e clasic în comedia de salon. Il găsești și la Molière...

— Am privit toată lumea aceasta, care acum se împărțise în grupuri și începea convorbiri tainice, am

privit pe verișoara, văduva, triumfătoare și delicioasă în toaleta ei dela subțiori în jos, ocolită de un cerc de bătrâni și tineri, și am avut o mișcare de revoltă nestăpânită. Trebuie să plec... Răzimat de pervazul ușii sta băiatul cel mare al verișoarei, liceanul. Intr'un smoking turnat pe trup, palid și fin, privi cu ochi lacomi și firoși toată adunarea aceea în care nu se putea încă amesteca. Ce căută el acolo, Doamne! L-am atins pe umăr și i-am spus blajin: «Vino, Puiule, să mai luăm puțin aer». A tresărit și mi-a răspuns repede: «Da, unchiule, vin!» Când să ieșim, un domn întârziat și grăbit se îndreptă către salon. Puiu mă opri: «Stai, acesta aduce vești noi. Un moment». Și m'a lăsat ca să dea fuga până în ușă să asculte. Domnul anunță că s'a făcut remanierea și că ur oarecare X a ajuns ministru. O explozie de surprindere: «A reușit, canalial!... Mare șmecher!» Strigăte de admirație, glume, apoi o înfrigurare întreruptă uneori de tăceri preocupate. În conversația normală și liniștea aparentă, simțiai că mințile lucrează vertiginos. Se schimbau combinații vechi, se întrezăreau perspective noi... Unii se pregăteau grăbiți să plece... L-am smuls pe băiat din ușă. Când am ajuns în stradă: «Unchiule, iartă-mă că-ți cer, n'ai o țigare?» I-am dat. Fumă grăbit și mergea repede. Odată râse și vorbi ca pentru sine: «Ai văzut că a reușit X?» Ii răspunsei aspru: «Ce-ți pasă?» Se stăpâni: «Ce să-mi pese... așa... zic și eu... Acum trei luni eră să-l închidă»... Când ne-am despărțit, după un preambul grațios, lipindu-se de mine și arătându-mi o dragoste care m'a mișcat, mi-a cerut bani ca să-și achite o datorie făcută la ultimele curse de cai, unde își pierduse toate paralele pe cari le căpătă în ascuns dela bunică-sa și pe deasupra încă două sute de lei.

— Ai tăcut? Nu mai ai nimic de adăugat?

— Nu-ți ajunge? Morala o poți scoate singur.

— Dintr'o fabulă așa de complexă se pot scoate mai multe morale. Să-ți spun una, care nu știi dacă-ți va plăcea: Cel puțin nu se poate tăgădui că se trăește intens în țara asta!

— O! Și viermii trăesc intens într'un cadavru!... Ești subtil și abătut din calea dreaptă. Nu, nu asta e morala. Nu trăește intens o țară în care fuge ne-roadă spre prăpăstie, în care lacomii luptă să ajungă miniștri ca să jefuiască, în care hoții în stil mare, la câteva luni după ce au furat, devin personagii cu greutate și de temut, în care permisele au devenit o ramură a comerțului, în care răsar din necunoscut oameni multimilionari, în care cei mulți sufer, trăesc din greu, protestează din gură, fac glume și nu îndreaptă nimic... Toate acestea nu le spun dela mine. Le cetesc zilnic în ziare... Morala e că societatea românească, pe măsură ce-și adaptează — așa de ușor! — aparențele civilizației, pe aceeaș măsură își ticăloșește sufletul și nu e în stare să reacționeze.

— Nu te grăbi la concluzii.

— Pe tot pământul sunt ticăloși. Dar în alte părți ticăloșia e ticăloșie; cine a făcut-o și e aflat, cade la fund. Aci ticăloșia e virtute. Virtutea e indiferentă. Și pentru tine e tot așa. Mă ascultă cu o liniște... o! cu o liniște... Ceilalți recunosc măcar adevărul, uneori îl strigă deși nu fac nimic pentru îndreptare. Tu ești așa de senin, de ironic...

— Te înșeli. Să nu crezi că nu mă doare și pe mine. Numai atât că la tine durerea e proaspătă și deacea țipă, pe când la mine e mai veche, și-a potolit svâcnirile. Iar ironia — dacă ți s'a părut că am o atitudine ironică — e și ea un mijloc de a ascunde tristețea și

a ațâta pe cel care te face să suferi... Sunt suferințe pe cari le cauți.

— La tine nu se vede.

— Nu se vede! Dar eu nu sunt American, nici americanizat. Eu nu lucrez cu premise și concluzii universale. Eu sunt un adept al judecăților particulare, ca să întrebuițez un termen de logică. Eu văd răul amestecat cu binele. Eu fac parte dintr'o civilizație evoluată, care știe să se stăpânească și să aibă reticențe.

— Asta e culmea! Civilizație! Și mie mi se pareă că țara asta e sălbatică!

— Sălbatică? Crezi? Prea civilizată! Bine înțeles o civilizație specială, nu în înțelesul celei americane. Ceva complex, alcătuit din elemente rafinate orientale, îmbinate cu elemente rafinate occidentale. Și pe deasupra o lungă evoluție.

— Dar cari sunt principiile acestei civilizații?

— Principii? Dar crezi că noi avem nevoie de principii? Principii se pot împrumută oricând pentru naivii cari le cer. Orice atitudine se poate agăța de o doctrină. Noi avem directive inconștiente, obiceiuri moștenite, impulsuni formidabile pe cari le-au creat multe generații anterioare. Iar de câteva sute de ani la ele au colaborat, pe lângă neamul nostru, Turcii și Fanarioții, Ungurii, apoi Rușii, în sfârșit Germanii — toți cari au văzut aci nu un neam, ci un pământ fertil care trebuie folosit prin neamul lui. — America voastră? Dar asupra noastră apasă un trecut uriaș față de al vostru. Câtă complexitate! Toți străinii cari au trecut pe aci, au vărsat și picătura lor de sânge în sângele nostru. Toate luptele fără nădejde, toate vasalitățile, toate robiile și jefuirile și exploatările și umilirile — toate au silit sufletul

primitiv al poporului acestuia să se apere, să-și desvolte organe cari să-l scape de pieire, să se deprindă cu otrăvurile. N'am pierit! Nu fiindcă fondul primitiv erà extraordinar de superior. Cine poate ști cum erà sufletul nostru altădată? Sufletul popoarelor e o creațiune continuă — în bine sau în rău. Dar faptul că am trăit și ne-am păstrat e un foarte mare lucru. Am înghițit pe mai toți străinii și am asimilat o parte din civilizațiile lor, ceea ce arată că merităm să trăim — dar am căpătat un organism sufletesc complex și subtil în care intră și vigoarea primitivă, dar și toate amestecurile aventurii. Trebuie să treacă mult timp până să se limpezească un astfel de amestec. Ce vezi tu, e stricăciune și nu e... Din liceanul, pe care mi l-ai descris, poate ieși o canalie, dar și un biciuitor neîndurat al ticăloșilor... Domnul care îți oferìa acțiuni și pe care mătușe-ta probabil din nevoia de concurență l-a numit excroc, acasă poate își crește băiatul cu o severitate de moravuri care te-ar surprinde. Negustorul care exploatează pe clienți, își ține pe fie-sa în pension, la călugărițe. Asta să nu însemne dorință de mai bine și de o viață superioară? Eu cunosc ceva din viața acestor «ticăloși», căci cu meditațiile a trebuit să intru în multe case. Pe câți nu-i știu eu cari își fac înăuntrul lor judecata: «Trebuie să mă cobor în murdărie, căci altfel aș fi învins și n'aș izbuti să-mi ridic copiii mai presus de mine. Voiu călca în mocirlă, dar îmi voiu ține pe iubiiții mei deasupra capului și le voiu da puterea ca mai târziu ei să nu fie siliți să facă ce am făcut eu».

— Posibil, deși problematic. In orice caz, ce spui tu sunt mai mult explicații. Ce se vede însă e rău; trebuie făcut ceva repede spre a îndreptă ce e pornit spre rău. Trebuie împiedecate firele slabe cari se lasă

atrasede de ispite detestabile. Eu am bani și vreau să jertfesc o bună parte din ei pentru astfel de fapte. Deaceea te-am chemat pe tine. Vreau și ajutorul tău, pe care, după câte mi-ai spus, îl prețuesc și mai mult.

— Îți mulțumesc și sunt mișcat. Dacă crezi că banii au să facă ceva...

— Jertfesc un milion de lei, la nevoie două, trei milioane pentru o mare faptă bună, utilă sufletelor.

— Asta e ceva... In primul rând ceva american. Banul!... In țara asta nu lipsesc banii.

— Lipsește sufletul. Să-l creăm.

— Nu lipsește nici sufletul. E un suflet. Dar e un suflet care nu ne-ar trebui așa cum e...

— Tocmai. Să-l îndreptăm.

— Da. Să-l îndreptăm. Și asta e american.

— O fi, dar îmi pare că e sănătos.

— De sigur! Deci să îndreptăm sufletul neamului acestuia. Spune tu, cum?

— Eu? Eu cel sosit de ieri, de alaltăieri... Dar văd că tu cunoști mai bine cauzele corupției. Eu pun la îndemână instrumentul puternic. Să lucrăm împreună.

— Nu știu.

— Aha! Asta e, aveam dreptate să te... disprețuesc.

— Asta e grav. De ce?

— Iartă-mă... mi-a scăpat o vorbă care e mai tare decât gândul meu... Fiindcă știi să vezi, știi să judeci și nu strigi.

— Să strig? Aș fi fățarnic. Cine nu strigă? In primul rând toți ticăloșii.

— Am greșit. Nu trebuie să spun «să strigi»... Fiindcă nu faci nimic.

— Am trecut de stadiul când vrei să strigi. Am trecut și de cel când vrei să faci. Am văzut că nu

pot face nimic. Acum sunt în stadiul când cuget. Cuget, nu dacă pot face eu ceva — sunt sigur că acum nu pot face — dar dacă se apropie clipa în care se poate face ceva. Și aceasta e o întrebare la care până azi nu mi-am putut răspunde.

— Ești și tu un ferment de descompunere prin cultura ta, prin inteligența ta, prin critica și șovăeala ta, prin rafinarea ta.

— Poate. Fiindcă sunt și eu o buruiană crescută din gunoiul acesta. Dar tu, dacă nici tu nu știi, de ce vrei să îndrești lucrurile?

— Fiindcă mă doare ce văd.

— Și pe mine mă doare. Mai mult îți spun: pe toți îi doare. Pe toți ticăloșii, căci povara ticăloșiei rar se poartă cu seninătate. Dar «mă doare» e un motiv sentimental, nu e o soluție. Mă doare și fac tot ce am învățat și ce fac toți, fiindcă așa e năvala, căreia nu te poți împotrivi. Deocamdată trebuie să te adaptezi — cum s'a adaptat neamul nostru ca să nu piară. Sau păstrez sufletul cinstit și atunci nu pot face încă nimic, sau intru în acțiune sprijinindu-mă pe ticăloșie, făcând compromisuri, și pierd sufletul. Mai bine stau în rezervă... Cine știe?

— În vremea aceasta alunecăm, tot mai repede.

— Sigur. Până când ne vom sătura de boală...

— Vcm aveà timp?

— Nu știu. Poate să avem. Și nu e numaidecât factorul cel mai esențial lungimea timpului. Apa până la zero grade e apă, un fluid care îți alunecă printre degete, care ia forma oricărui vas — mai în jos e gheață, adică o piatră cu care poți sparge și capul cuiva. Pentru asta nu-i trebuie mult timp. Evoluția cea mai lentă are o clipă, poate neobservată, care în realitate e revoluție. Așteaptă să vie momentul.

— Acestea sunt comparații, generalități — le disprețesc. Tu ești un dialectician, un acrobat al gândirii...

— Tu ești un naiv prost. Mi-ești simpatic. Ofelio, Ofelio, du-te la... America. Pune-ți milioanele în geamantan și pleacă.

— Le voiu dărui săracilor!

— Vorbă să fie! Vor intra în mâinile administratorilor, ale văduvelor rentiere, ale protejaților. Câțiva săraci adevărați vor primi lemne, ghete și haine. Tu vei primi o frumoasă adresă de mulțumire cu patru iscălituri și două peceti. Poate și o decorație... Și asta înseamnă să îndrepti sufletul unui neam...

— Voiu întemeia un ziar. Voiu adună în jurul meu pe toți oamenii cinstiți. Un ziar răspândit în sute de mii de exemplare, până în colțurile cele mai ascunse ale țării. Un ziar care să arate zilnic binele și răul. Să îndrepte opinia publică zilnic, să izbească ticăloșiile zilnic. Să dea sfaturi folositoare, să lămurească chestiunile politice, culturale, economice, militare, artistice. Voiu plăti toată munca adevărată. Nu vreau să câștig nimic.

— De ce nu întemeiezi mai bine o școală, un azil, un spital?

— Nu acestea sunt de prima necesitate. Trebuie făcut ceva repede pentru îndreptarea sufletelor. Ziarul! Privirea dreaptă care se impune unei țări, glasul uriaș care vorbește milioanei de oameni...

— Câte ziare nu avem! În jurul lor sunt și oameni cinstiți sau cari se cred cinstiți. O, în teorie noi descărcăm minunat binele și răul. În practică tranziția e atât de insensibilă încât oamenii cari se cred profund cinstiți fac crime împotriva țării lor. Du-te la Cameră să ascuți pe «aleșii» combinațiilor de interese

politice de câte ori pomenesc cinstea, țara, patria, neamul. Adevărul și minciuna s'au amestecat. O turbureală în care sunt amândouă. Vei lămuri... Cum să lămurești când nici tu nu ești lămurit? Și crezi că vei găsi mulți lămurii în țara asta? Și la urmă cum s'ar putea lămuri, într'o fază când totul e încă amestec?

— Cu suma pe care o pun, voi putea face ceva. Nu numai răul poate lucra prin bani, ci și binele.

— Nu câteva milioane! De-ai avea o sută de milioane, n'ai face nimic. De-ați fi o sută veniți din America, cu câte o sută de milioane, n'ați face nimic. De v'ați uni, în o jumătate de an v'am dezuni. De nu v'am putea dezuni, v'am mânca banii și ați pleca apoi de voia voastră, eliminați de forța împrejurărilor. Iar de n'ați vrea să plecați și ați stărui în mania voastră de reformatori, v'am denunța ca trădători și vânduți străinilor și v'am goni cu rușine. S'a mai făcut experiența ta, înainte și în timpul marelui războiu. Și nu a făcut-o un om, ci o puternică țară, care avea tot concepția ta că banul poate tot. A vărsat zeci și poate sute de milioane ca într'un butoiu fără fund. Ce s'a ales? Câteva ziare cumpărate — glasurile tale uriașe cari vorbesc milioanele de oameni! — o minoritate de gălăgioși suspecti și câțiva oameni sinceri. Totul s'a spulberat ridicol, ca o pleavă, când a venit clipa de hotărâre a neamului... Pentru că civilizația noastră e în stadiul când milioanele tale și ale altora sunt numai combustibil al înfrigerării noastre...

— Ce să fac?

— Așteaptă. Să fie oare primejdia atât de grozavă pe cât ți-o închipui tu privind salonul mătușe-ti și vieța superficială a capitalei? In imensa mulțime a satelor, în orașelele cari vegetează, chiar în capitala

aceasta atât de hulită, să nu fie o rezervă de cinste, de muncă, de bun simț, de ideal, care acum nu poate plecă balanța spre bine, dar care peste puțin, cu energiile care se ridică, va învinge?

(Se aud copiii cu «Bună dimineța»).

— Auzi! Copiii cu «Bună dimineța!» Ah, ce frumos și ce mișcător! De când nu i-am auzit! Doamne, ce de amintiri înduioșate îmi aduc glasurile acestea! Dulce copilărie, unde ești? Să se prăpădească neamul acesta în care trăesc atâtea virtuți cu rădăcini în milioane de inimi, cu neclintite obiceiuri de mii de ani...

— Neamul nu se prăpădește. A trecut el prin secole de năvăliri și nu s'a prăpădit. La subțioara frunzei veștede așteaptă mugurul care va crește viguros. Nu cobî tu după soarta neamului. I-auzi, cer copiii. Nu le dai nimic?

— Ce să le dau. (Se caută prin buzunare. Celălalt zimbeste)... Ioane!... Na! Dă copiilor... să se bucure...

— Bani!... Prin Ion!... Nu te-ai îngrijit să le pregătești, după datina aceea de mii de ani, mere și covrigi și nuci...

— Ei, asta e! De asta îmi arde mie! Am și uitat că e Ajunul...

— ...Nu te-ai dus să le spui o vorbă bună. Așa începi să-ți împarți milioanele...

— De ce mă cerți. Gândul meu a fost bun.

— Știu, știu. Și totuș a fost aproape inutil darul tău. Copiii au trecut pe lângă casa ta și n'au văzut că în ea veghiază un gând bun. Și nu vor vedea nici la alte case ca ale tale. Și în noaptea asta sfântă nu se va coborî o rază de bunătate și de dragoste în

inima lor... Banul!... Acum se ceartă la colțul străzii cum să împartă banii tăi și ce să cumpere... Și vor crește așa, și nu vor ști ce e bine. Și mai târziu nu vor putea distinge fapta bună de cea rea...

— Exagerezi.

— Poate. Dar exagerarea nu arată că n'am dreptate.

— Ce să fac?

— Ai venit aci, în mijlocul neamului tău, nu aveai trufia să-i îndrepti sufletul cu milioanele tale. E o ofensă și o absurditate. Fă-ți datoria mărunță. Fii inginer bun, cum eu caut să fiu profesor bun.

— Atât? Când nedreptatea, necinstea se obrăznițește pe toate drumurile?

— Atât, deocamdată... Și nu e puțin... Te frământa să îndrepti neamul și nu te-ai gândit la bucuria curată pe care ai fi putut-o face micilor copii. În clipa aceasta ai fost sărac, cu toate milioanele tale. Mai sărac decât spălătoreasa din marginea orașului, care a ieșit cu mâinile ude și a întrebat: «Câți sunteți, maică?» Și le-a umplut traista și a sărutat pe cel mai micuț cu nasul înghețat. Acea îndreaptă sufletul neamului mai bine decât tine, cu milioanele tale cu tot.

— Ești rău și nedrept. Fiecare trebuie să-și facă datoria după puteri.

— Tocmai. Dar puterile tale nu sunt pentru datoria pe care ți-o iei. Ea te strivește și te obosește. Datoria e plăcere, când e bine înțeleasă. Fă-o întâiu pe cea pe care poți să o faci cu plăcere. Fă-o mereu. Așa aduni daruri pentru neamul tău, mai târziu.

— Mai târziu, când mai târziu?

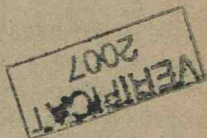
— Când vei auzi strigându-se marea: «Bună dimineața» de cei mulți și acum mărunți, cari cresc și în

cari trăește curat sufletul neamului acestuia. Ei vin,
vin mereu, fără să-i simți. Atunci să ieși cu mâinile
pline de daruri, darurile vieții tale, ale iubirii tale,
ale muncii tale, ale minții tale. Să îngenunchi și să
sărui icoana bătrână, pângărită de atâția și totuș
sfântă. Atunci să plângi și să te bucuri. Până atunci
păstrează-ți credința și puterea, că va fi nevoie...
Așteaptă... Așteaptă... făcându-ți datoria zilei de azi...

«Transilvania», 1923.

Mina Alecu
Buc. 1946.

CUPRINSUL

TINEREȚE	pag. 5
ASTĂZI II SPUN	pag. 91
PRIN SINGURĂȚĂȚI	pag. 107
NĂȘICA	pag. 131
DRUM SPRE VIE	pag. 139
PRIMA POEZIE	pag. 145
PE-O VALE	pag. 155
INTR'O DIMINEAȚĂ DE MAIU	pag. 163
VORNICEASA	pag. 169
O SEARĂ DE CONCERT	pag. 187
INSULA ȘERPILOR	pag. 197
DOMNUL CEL GRĂBIT	pag. 205

